

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ**

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ-ΤΑΣΕΙΣ-ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ»**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ ΕΙΡΗΝΗ-ΠΑΡΘΕΝΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΠΙΤΣΟΥΛΗ ΕΣΘΗΡ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2013

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Με την παρούσα Πτυχιακή Εργασία επιχειρείται να διερευνηθεί το σύστημα τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ελλάδα.

Αρχικά, μελετήθηκε η πορεία της Τουριστικής Εκπαίδευσης, όπως αυτή έχει εξελιχθεί τα τελευταία χρόνια, τα χαρακτηριστικά της Τουριστικής Εκπαίδευσης και οι Πολιτικές που ακολουθούνται για την επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί.

Κατόπιν, καταγράφηκε η ευρωπαϊκή διάσταση της τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης και οι νέες τάσεις στην Ευρωπαϊκή Τουριστική Εκπαίδευση, αναλύοντας όρους όπως η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, η «σπονδυλοποίηση» των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, η μεταφορά πιστωτικών μονάδων, η πιστοποίηση της εμπειρικής μάθησης, η πιστοποίηση της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης, καθώς επίσης ερμηνεύεται και η εκπαίδευση βασισμένη σε ηλεκτρονικά μέσα και νέες τεχνολογίες. Επίσης περιγράφονται όροι όπως η διεθνοποίηση των προγραμμάτων σπουδών και η αύξηση των δεξιοτήτων των εκπαιδευομένων με πρακτική άσκηση σε επιχειρήσεις. Συνεχίζοντας, περιγράφεται το διεθνές περιβάλλον και εκπαιδευτικό σύστημα.

Στη συνέχεια, έγινε μια γενική προσέγγιση της τουριστικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα και η οργανωτική δομή τους συστήματος τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Κατόπιν, καθορίζεται η διαφοροποίηση μεταξύ της συστηματικής αρχικής εκπαίδευσης και κατάρτισης και της μη συστηματικής αρχικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Το μεγάλο κεφάλαιο της Ηλεκτρονικής Μάθησης (e-learning) και οι νέες τεχνολογίες στη σύγχρονη εκπαίδευση περιγράφηκαν παρακάτω. Έπονται τα κεφάλαια που αναφέρονται στα χαρακτηριστικά της ελληνικής τουριστικής κατάρτισης και εκπαίδευσης, στα Συστήματα Πιστοποίησης και τα επαγγελματικά δικαιώματα και τη σύνδεση της τουριστικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης με τις ανάγκες της αγοράς.

Στο τέταρτο και τελευταίο μέρος της παρούσας Πτυχιακής Εργασίας, διερευνήθηκε η συνολική δομή του Εκπαιδευτικού συστήματος και του συστήματος αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης και αναλύθηκαν λεπτομερειακά οι βαθμίδες της Τουριστικής Εκπαίδευσης, δηλαδή η Δευτεροβάθμια Τουριστική Εκπαίδευση, η Μεταδευτεροβάθμια Τουριστική Εκπαίδευση και η Τριτοβάθμια Τουριστική Εκπαίδευση.

SUMMARY

In the present study it is attempted to imprint the system of tourism education and training in Greece.

Initially, the course of Tourism Education, as it has evolved in recent years, the characteristics of Tourism Education and the policies that were adopted to achieve the targets that have been set is considered.

Afterwards, the European dimension of tourism education and training was recorded, also the new trends in European education, analyzing terms such as e-learning, the “modularization” of educational programs, credit transfer, accreditation of experiential learning, the certification of continuing education, as well as the education based on electronic media and new technologies was interpreted. Also, the conditions such as the internationalization of program studies and the increase of the trainees’ skills with internships in businesses was described.

Continuing, a general approach of tourism education in Greece and the organizational structure of the tourism education and training was made. Then the difference between systematic initial education and training and non-systematic initial education and training was determined. The big chapter of e-learning and new technologies in modern education were described afterwards. Following, the chapters related to the characteristics of Greek tourism training and education in certification systems and the professional rights and linking of tourism vocational education and training with the needs of the markets were mentioned.

In the fourth and final part of this study, the overall structure of the educational system and the vocational training system was investigated and also the steps of tourism education, namely Tourist Secondary Education, Tertiary Education Tourism and Tourism Higher Education was analyzed.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<u>ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u>	<u>9</u>
<u>1^ο ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ</u>	
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΟΡΓΑΝΩΣΗ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ</u>	<u>10</u>
<u>1.1 ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ</u>	<u>10</u>
<u>1.2 ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ</u>	<u>11</u>
<u>1.3 ΤΕΛΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ</u>	<u>13</u>
<u>1.4 ΣΤΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ</u>	<u>14</u>
<u>1.5 ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ</u>	<u>14</u>
<u>1.6 ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ</u>	<u>15</u>
<u>1.7 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ</u>	<u>16</u>
<u>1.8 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ</u>	<u>17</u>
<u>1.9 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ</u>	<u>18</u>
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ</u>	

<u>2.1 Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ</u>	<u>21</u>
<u>2.2 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ</u>	<u>23</u>
<u>2.3 ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΝΕΩΝ ΤΑΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ</u>	<u>24</u>
<u>2.3.1 Η ΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ</u>	<u>25</u>
<u>2.3.2 Η ΤΑΣΗ ΤΗΣ «ΣΠΟΝΔΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ» ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ</u>	<u>26</u>
<u>2.3.3 Η ΤΑΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ</u>	<u>26</u>
<u>2.3.4 Η ΤΑΣΗ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ (APEL)</u>	<u>27</u>
<u>2.3.5 Η ΤΑΣΗ ΓΙΑ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ</u>	<u>28</u>
<u>2.3.6 Η ΤΑΣΗ ΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΒΑΣΙΣΜΕΝΗ ΣΕ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΜΕΣΑ</u>	<u>28</u>
<u>2.3.7 Η ΤΑΣΗ ΔΙΕΘΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (GLOBALIZATION)</u>	<u>29</u>
<u>2.3.8. Η ΤΑΣΗ ΓΙΑ ΑΥΞΗΣΗ ΤΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΩΝ ΜΕ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ ΣΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ.</u>	<u>30</u>
<u>2.3.9 ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ</u>	<u>31</u>
<u>2.4 ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ</u>	<u>32</u>
<u>2.5 ΟΙ ΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ</u>	<u>32</u>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

<u>3.1 ΓΕΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ</u>	35
--	----

<u>3.2 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ</u>	36
---	----

<u>3.3 ΕΠΟΠΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΕΧΟΜΕΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ</u>	37
---	----

<u>3.4 Η ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΟΥΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ</u>	38
---	----

<u>3.4.1 Η ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΑΡΧΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ</u>	39
--	----

<u>3.4.2 Η ΜΗ ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΑΡΧΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ</u>	45
---	----

<u>3.5 Η ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ</u>	52
--	----

<u>3.6 Η ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΜΑΘΗΣΗ (E-LEARNING) ΚΑΙ ΟΙ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ</u>	54
--	----

<u>3.7 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ</u>	61
--	----

<u>3.8 ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ</u>	65
--	----

<u>3.9 ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΜΕ ΤΙΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ</u>	68
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

<u>4.1 Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ</u>	<u>70</u>
<u>4.2 ΤΟ ΥΠΟΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ</u>	<u>72</u>
<u>4.2.1 ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ</u>	<u>72</u>
<u>Τ.Ε.Ε</u>	<u>72</u>
<u>Ο.Τ.Ε.Κ (Σ.Τ.Ε)</u>	<u>73</u>
<u>4.2.2 ΜΕΤΑΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ</u>	<u>75</u>
<u>Ι.Ε.Κ</u>	<u>75</u>
<u>Κ.Ε.Σ</u>	<u>76</u>
<u>4.2.3 ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ</u>	<u>77</u>
<u>ΑΝΩΤΕΡΕΣ ΣΧΟΛΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ</u>	<u>77</u>
<u>Τ.Ε.Ι</u>	<u>78</u>
<u>ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ (Α.Ε.Ι)</u>	<u>81</u>
<u>ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ</u>	<u>81</u>
<u>ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ</u>	<u>82</u>
<u>ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ</u>	<u>82</u>
<u>ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΧΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ</u>	<u>82</u>
<u>ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ</u>	<u>83</u>

2^ο ΜΕΡΟΣ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΘΕΜΑΤΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

<u>1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u>	84
<u>1.2 ΣΚΟΠΟΣ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΜΕΛΕΤΗΣ</u>	84
<u>1.3 ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ</u>	84
<u>1.4 ΠΕΔΙΟ ΜΕΛΕΤΗΣ</u>	85
<u>1.5 ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΨΙΑ</u>	86
<u>1.6 ΤΕΧΝΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ</u>	86
<u>1.7 ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΕΡΓΑΛΕΙΟΥ</u>	86
<u>1.8 ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ</u>	86
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ</u>	88
<u>ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ</u>	115
<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</u>	116
<u>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1 - ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ</u>	120
<u>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2 - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ</u>	124

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η τουριστική εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ελλάδα, όπως άλλωστε και στις άλλες χώρες – ευρωπαϊκές και μη – παρέχεται από ένα μεγάλο αριθμό φορέων, δημόσιων και ιδιωτικών και αφορά σε όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα μετά την υποχρεωτική εκπαίδευση.

Η αιτία αυτού του γεγονότος έχει αποδοθεί στο γεγονός ότι η τουριστική εκπαίδευση και κατάρτιση είναι άμεση συνδεδεμένη με τις διάφορες επαγγελματικές ειδικότητες που απασχολούνται στον τουριστικό τομέα.

Η ανάπτυξη της τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ελλάδα, έχει καθοριστεί ποιοτικά και ποσοτικά από τις ανάγκες των διαφόρων φορέων των τουριστικών δραστηριοτήτων σε επαγγελματικές ειδικότητες με την ανάλογη τουριστική εκπαίδευση και κατάρτιση για την δεδομένη χρονική περίοδο έως σήμερα.

Οι διεθνείς οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις και τα νέα δεδομένα σχετικά με την ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου στον τουριστικό τομέα, επιβάλλουν την διερεύνηση του συστήματος τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, ώστε να αναδειχθούν ζητήματα σχετικά με τις μεταβαλλόμενες ανάγκες, την ακολουθούμενη πολιτική και τα προβλήματα ανάπτυξης του εκπαιδευτικού συστήματος.

1ο ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Κεφάλαιο Πρώτο: Οργάνωση, Εκπαίδευση και Τουρισμός

1.1 Αναγκαιότητα τουριστικής εκπαίδευσης

Η βελτίωση της ποιότητας του Ελληνικού Τουρισμού εξαρτάται από το επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού και συνεπώς η εκπαίδευσή του αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα. Ο τουριστικός τομέας αποτελεί μια από τις σπουδαιότερες οικονομικές δραστηριότητες της χώρας μας, καθώς απασχολεί άμεσα το 7,1% του ενεργού ανθρώπινου δυναμικού, παρουσιάζοντας συνεχή αύξηση τα τελευταία χρόνια. Υπάρχει βέβαια και ένας ιδιαίτερα μεγάλος αριθμός ατόμων που απασχολούνται περιστασιακά και εποχιακά και ανεβάζουν τον συνολικό αριθμό του εργατικού δυναμικού των τουριστικών επιχειρήσεων στο 20%.

Είναι σαφές ότι για να έχει την καλύτερη δυνατή ποιότητα ο τουρισμός, απαραίτητες δεν είναι μόνο οι υλικές υποδομές, η προσπάθεια εκ μέρους του ανθρώπινου δυναμικού και οι υπηρεσίες που προσφέρονται αλλά και οι πολύ καλές βάσεις στον εκπαιδευτικό τομέα και η γενικότερη θετική στάση της κοινωνίας απέναντι στον τουρισμό. Γι αυτό το λόγο, είναι απαραίτητη η σωστή επιλογή των ατόμων που καταλαμβάνουν θέσεις στον εκπαιδευτικό τουριστικό τομέα. Οι εκπαιδευτικοί είναι οι πρώτοι επαγγελματίες του τουριστικού τομέα, οι οποίοι φέρνουν σε τόσο στενή επαφή τους σπουδαστές με το αντικείμενο και γι αυτό είναι πολύ σημαντική η μόρφωσή τους, οι εμπειρίες τους και ο τρόπος με τον οποίο μεταφέρουν τις γνώσεις και τις εμπειρίες τους. Άρα προκύπτει το συμπέρασμα ότι θα πρέπει να έχουν εργαστεί στον τομέα του τουρισμού και όχι απλά να μεταφέρουν το θεωρητικό πλαίσιο ενός βιβλίου.

1.2 Βασικές αρχές και στόχοι της εκπαιδευτικής πολιτικής στον τομέα του τουρισμού

Το βασικό κλειδί για ένα επιτυχημένο τουριστικό σύστημα, είναι η ύπαρξη σχεδίων, η ύπαρξη ενός πλάνου, η ύπαρξη στόχων και μια συγκεκριμένη γραμμή δράσης. Σύμφωνα με τον Ν. Ηγουμενάκη (Τουρ. Πολιτική, 1990 σελ. 73-78), οι φορείς της τουριστικής πολιτικής στο σύγχρονο κράτος είναι το κοινοβούλιο, η κυβέρνηση, η κεντρική διοίκηση, η τοπική αυτοδιοίκηση, τα δικαστήρια, τα πολιτικά κόμματα, οι οργανωμένες ομάδες συμφερόντων, οι ειδικοί σύμβουλοι και οι υπερεθνικοί οργανισμοί. Οι στόχοι της τουριστικής πολιτικής αφορούν ορισμένες επιδιώξεις των φορέων της τουριστικής εξουσίας που είναι κοινωνικά επιθυμητές. Για τη χάραξη μίας πολιτικής γραμμής στην τουριστική εκπαίδευση, είναι απαραίτητο να λαμβάνεται υπόψη η γενικότερη εθνική πολιτική που έχει σχεδιαστεί για τον τουρισμό, καθώς επίσης και η τουριστική πολιτική που ακολουθείται από τις άλλες χώρες. Επιπλέον, θα πρέπει να παρακολουθεί και να ακολουθεί τις τάσεις που επικρατούν στους παγκόσμιους οργανισμούς και τις ενώσεις τουρισμού, έτσι ώστε μέσα από τη δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών για την ανάπτυξη εθνικών και διεθνών συνεργασιών μεταξύ δημοσίων και ιδιωτικών φορέων, να επιτευχθεί η αναβάθμιση της τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. (Owen, C., 1991 σ.358-362).

Η τουριστική πολιτική περιλαμβάνει :

A) τους φορείς της πολιτικής εξουσίας, οι οποίοι καθορίζουν τους στόχους της τουριστικής πολιτικής

B) τους στόχους της τουριστικής πολιτικής, οι οποίοι αποτελούν επιδιώξεις οι οποίες είναι γενικά αποδεκτές από τους περισσότερους

Γ) τα μέτρα της τουριστικής πολιτικής, τα οποία θέτονται για να επιτευχθούν οι στόχοι της τουριστικής πολιτικής και

Δ) το πρόγραμμα της τουριστικής πολιτικής, το οποίο είναι ένας συνδυασμός των μέτρων και των στόχων για την λήψη σωστών αποφάσεων εκ μέρους των φορέων της πολιτικής εξουσίας.

Γενικές επιδιώξεις της τουριστικής πολιτικής είναι γενικής φύσης και έχουν μακροχρόνιο χαρακτήρα. Σύμφωνα με τον Νίκο Γ. Ηγουμενάκη, στόχοι της τουριστικής πολιτικής είναι:

A) η αποτελεσματική κατανομή ή χρησιμοποίηση των διαθέσιμων τουριστικών πόρων στις διάφορες εναλλακτικές τους χρήσεις

B) η εξασφάλιση της σταθερότητας της τουριστικής οικονομίας

Γ) η επίτευξη της όσο το δυνατόν μεγαλύτερης δυνατής ανάπτυξης ή μεγέθυνσης της τουριστικής οικονομίας κατ' επέκταση της παραγωγικής της δυναμικότητας και

Δ) η εξασφάλιση της δίκαιης διανομής της τουριστικής παραγωγής ή του τουριστικού εισοδήματος.

Σύμφωνα με τον Baum (1995, Σ. 184-185) μέσω των προγραμμάτων σπουδών της τουριστικής εκπαίδευσης πρέπει να επιδιώκονται οι παρακάτω βασικοί στόχοι:

- βελτίωση της ποιότητας των παρεχομένων τουριστικών υπηρεσιών
- επίτευξη καλά εκπαιδευμένου προσωπικού για κάλυψη αναγκών σε όλα τα επίπεδα της ιεραρχίας των τουριστικών επιχειρήσεων
- αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των επιχειρήσεων και των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων
- προετοιμασία των εκπαιδευόμενων για την επαγγελματική κινητικότητα μέσα στην Ευρώπη, κυρίως μέσω της βελτίωσης των γλωσσικών δεξιοτήτων
- διατήρηση της τουριστικής βιομηχανίας κοντά στην νέα τεχνολογία και τις νέες τάσεις του τουριστικού φαινομένου
- υποστήριξη πολιτικών οι οποίες αναγνωρίζουν το ρόλο της ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού και
- προώθηση της εικόνας των αποφοίτων στην αγορά εργασίας.

Βασιζόμενοι στις στρατηγικές κατευθύνσεις για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού ανά τομέα, όπως περιγράφονται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητας (Δράση 8, Μέτρο 3), καταλήγουμε στις παρακάτω βασικές κατευθύνσεις της ελληνικής πολιτικής για την αναδιάρθρωση και αναβάθμιση της τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Σύμφωνα λοιπόν με αυτό, απαραίτητο είναι να γίνει:

- 1) προσαρμογή των προγραμμάτων τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στις προβλεπόμενες μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα ανάγκες της τουριστικής αγοράς

- 2) σύνδεση της αρχικής τουριστικής εκπαίδευσης με την συνεχιζόμενη κατάρτιση και στους αναγκαίους μηχανισμούς συντονισμού των φορέων παροχής τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης,
- 3) επαναπροσανατολισμός των παρεχόμενων προγραμμάτων τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης προς τα νέα επαγγέλματα τουριστικών δραστηριοτήτων,
- 4) εξορθολογισμός της γεωγραφικής κατανομής των εκπαιδευτικών δομών τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης,
- 5) διασύνδεση της τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης με την αγορά εργασίας και τους κοινωνικούς εταίρους και ανάπτυξη συστηματικής και συνεχούς συνεργασίας, ώστε να διασφαλίζεται η απασχόληση των εργαζομένων και η απορρόφηση των αποφοίτων τουριστικής εκπαίδευσης από την αγορά.

1.3 Τελικός στόχος των φορέων της πολιτικής εξουσίας

Τελικός στόχος των φορέων της πολιτικής εξουσίας είναι η εξασφάλιση σε ντόπιους και ξένους τουρίστες όσο το δυνατόν περισσότερα και καλύτερα τουριστικά προϊόντα και υπηρεσίες. Με άλλα λόγια επιδιώκουν διαχρονικά τη μεγιστοποίηση της κατά κεφαλή κατανάλωσης ή χρήσης τουριστικών αγαθών. Η παραγωγή τουριστικών αγαθών, δηλαδή τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών, εξαρτάται από την επενδυτική δραστηριότητα στην τουριστική οικονομία και συγκεκριμένα σε έργα τουριστικής υποδομής, καθώς επίσης σε κάθε είδους τουριστικές εγκαταστάσεις και εξοπλισμούς. Η τρέχουσα όμως κατά κεφαλή κατανάλωση ή χρήση τουριστικών αγαθών είναι αναπόφευκτα ανταγωνιστική εκείνης του μέλλοντος, και τούτο γιατί μια αύξησή της περιορίζει αναγκαστικά την τρέχουσα επενδυτική δραστηριότητα, στην τουριστική οικονομία και κατά επέκταση τη δυνατότητα παραγωγής περισσότερων τουριστικών αγαθών της τρέχουσας περιόδου, περιορίζει αναγκαστικά τη μελλοντική τους παραγωγή και κατά επέκταση την κατανάλωση ή χρήση τους. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο, οι φορείς της πολιτικής εξουσίας πρέπει να παίρνουν αποφάσεις σε ό,τι αφορά στο επιθυμητό εκ μέρους των τουριστών ποσοτικό και ποιοτικό επίπεδο κατανάλωσης

ή χρήσης τουριστικών αγαθών σε κάθε τουριστική περίοδο. Έτσι λοιπόν είναι ολοφάνερο ότι τίθεται θέμα διαχρονικής κατανομής της κατανάλωσης ή χρήσης τουριστικών αγαθών, με βάση τις προτιμήσεις των ντόπιων και ξένων τουριστών (Ηγουμενάκης, 1991, σελ.70-71).

1.4 Στατική και Δυναμική Τουριστική Πολιτική

«Η Στατική Τουριστική Πολιτική, αποτελεί την πολιτική ενός ορισμένου σημείου ισορροπίας σε μια δοσμένη χρονική στιγμή, με την έννοια ότι ο παράγοντας χρόνος δεν επηρεάζει το περιεχόμενό της. Ειδικότερα, η στατική τουριστική πολιτική ερευνά τους ποσοτικούς στόχους της τουριστικής πολιτικής σαν σταθερά μεγέθη που δεν μεταβάλλονται διαχρονικά από διάφορους παράγοντες. Τίθεται ένας στόχος και στη συνέχεια εξετάζονται οι σχετικοί παράγοντες ισορροπίας για την επίτευξή του, χωρίς να γίνει αποδεκτό ότι ο χρόνος αποτελεί παράγοντα που μπορεί να μεταβάλλει τη σχετική αυτή ισορροπία.

Η Δυναμική Τουριστική Πολιτική, αποτελεί την πολιτική η οποία διαμορφώνεται κάτω από την επίδραση της διαχρονικής εξέλιξης των δυνάμεων που επηρεάζουν το περιεχόμενό της. Σε αντίθεση με την στατική τουριστική πολιτική, η δυναμική προϋποθέτει ποσοτικούς στόχους, που μεταβάλλονται κατά τη διάρκεια του χρόνου κάτω από την επίδραση διαφόρων παραγόντων. Έτσι, η επίτευξη ενός στόχου εξαρτάται από τη διαχρονική εξέλιξη ορισμένων μεταβλητών, δηλαδή από στόχους άλλων μεταβλητών που αποκτούν διαχρονικά διαφορετική ποσοτική έκφραση ή αριθμητική αξία». (Ηγουμενάκης, 1990, σελ. 104)

1.5 Στοιχεία που πρέπει να περιέχει το πρόγραμμα της τουριστικής πολιτικής

Σύμφωνα με τον Ηγουμενάκη (1990), τα κυριότερα στοιχεία που πρέπει να περιέχει το πρόγραμμα της τουριστικής πολιτικής είναι τα εξής:

- Διατύπωση των τελικών και ενδιάμεσων σκοπών της τουριστικής πολιτικής
- Καθορισμός των μέσων της τουριστικής πολιτικής
- Προσδιορισμός της χρονικής περιόδου κατά τη διάρκεια της οποίας θα γίνει προσπάθεια για την επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί

- Προσδιορισμός των προτεραιοτήτων της τουριστικής πολιτικής
- Επιλογή της στρατηγικής του προγράμματος της τουριστικής πολιτικής, δηλαδή την επιλογή του τελικού συνδυασμού των στόχων από τη μια πλευρά και από την άλλη των μέτρων που θα χρησιμοποιηθούν για την επίτευξή τους
- Ποιοτική και ποσοτική πληροφόρηση, ως προς τους περιοριστικούς παράγοντες ανάπτυξης ή μεγέθυνσης της τουριστικής οικονομίας, τον τρόπο αντιμετώπισης ανεπιθύμητων εξελίξεων σε αυτή, τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται για συμμετοχή στα αγαθά της τουριστικής ανάπτυξης ή μεγέθυνσης.

1.6 Τα κυριότερα χαρακτηριστικά του προγραμματισμού της τουριστικής πολιτικής

Όπως αναφέρει ο Ηγουμενάκης, τα κυριότερα χαρακτηριστικά του προγραμματισμού της τουριστικής πολιτικής είναι:

- Συνειδητή φύση και συστηματικός τρόπος στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, δηλαδή οι αποφάσεις που λαμβάνονται από τους αρμόδιους φορείς, θα πρέπει να είναι τουλάχιστον ορθολογικές και να βασίζονται στις μεθόδους και τις αρχές που έχουν εξαρχής οριστεί
- Συντονισμός των αποφάσεων που λαμβάνονται από έναν αρμόδιο φορέα, δηλαδή ο έλεγχος στην τουριστική οικονομία να γίνεται από ένα και μοναδικό φορέα, εννοώντας την λήψη αποφάσεων
- Κάλυψη των οικονομικών θεμάτων ολόκληρου του κλάδου της τουριστικής οικονομίας, δηλαδή ο προγραμματισμός της τουριστικής πολιτικής αναφέρεται σε ολόκληρο τον κλάδο της τουριστικής οικονομίας και όχι σε υποσύνολά της.

1.7 Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης

Με τον όρο «τουριστική εκπαίδευση» θεωρούμε το σύνολο των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων που σαν στόχο του έχει την ικανοποίηση των αναγκών των απασχολούμενων ή όσων επιθυμούν να εργασθούν σε επιχειρήσεις του τουρισμού και της φιλοξενίας. (Αθανασίου, 2004). Για την Ελλάδα, το συγκεκριμένο υποσύστημα θεωρείται αρκετά νέο, λόγω του γεγονότος ότι δημιουργήθηκε την τελευταία εικοσαετία και μπορεί να θεωρηθεί ότι βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη. Κάποιες από τις πλέον καθοριστικές εξελίξεις στο ελληνικό τουριστικό τοπίο είναι (Αθανασίου, 2004):

1. Αυξήθηκαν οι θέσεις και ο αριθμός των σπουδαστών και το σημαντικότερο, ότι η αύξηση αυτή έγινε σε ρυθμούς πολύ γρηγορότερους σε σύγκριση με το ρυθμό αύξησης της τουριστικής απασχόλησης
2. Ιδρύθηκαν σχολές σε πολύ περισσότερες πόλεις απ' ότι παλαιότερα και δημιουργήθηκαν πολλές νέες θέσεις και ευκαιρίες για τουριστικές σπουδές
3. Διευρύνθηκε το φάσμα των προσφερόμενων ειδικοτήτων σε τουριστικά επαγγέλματα και
4. Σημειώθηκε σημαντική πρόοδος μέσα από τα συστήματα πιστοποίησης

Τέλος, σύμφωνα με τον Ακρίβο (2000), σημαντικό παράγοντα αποτέλεσε επίσης το γεγονός ότι:

1. Τα ξενοδοχεία μεγάλης κατηγορίας απασχολούν άτομα με υψηλό επίπεδο τουριστικής εκπαίδευσης
2. Η διεύθυνση πολλών ξενοδοχείων ανατέθηκε στη δεύτερη γενιά η οποία είναι σαφώς πιο συνειδητοποιημένη και πιο ευαισθητοποιημένη όσων αφορά στην αναγκαιότητα απασχόλησης προσωπικού με ανώτατη τουριστική παιδεία και
3. Η τουριστική αγορά δεν έμεινε ανεπηρέαστη από την παγκοσμιοποίηση

1.8 Χαρακτηριστικά τουριστικής εκπαίδευσης

Όπως αναφέρει ο Λύτρας (2002):

«Η τουριστική εκπαίδευση χαρακτηρίζεται από:

- Τον κατακερματισμό των ελληνικών τουριστικών εκπαιδευτικών φορέων ακόμη και μεταξύ κρατικών οργανισμών-υπηρεσιών
- Την συνακόλουθη έλλειψη συντονισμού όλων αυτών των εκπαιδευτικών φορέων χωρίς τον οποίο βαδίζουμε “στα τυφλά”
- Την πλήρη αδυναμία επιλογής των προγραμμάτων σπουδών με βάση τις ανάγκες της ελληνικής τουριστικής αγοράς
- Την δημιουργία σύγχυσης στους τουριστικούς επαγγελματίες που δεν γνωρίζουν πρακτικά τι είναι ο κάθε απόφοιτος
- Την ασάφεια του περιεχομένου των σπουδών κάθε τουριστικού εκπαιδευτικού φορέα ως προς την πρακτικότητά του
- Την παραγωγή εκπαιδευτικού και ερευνητικού δυναμικού ιδίως όσων σπουδάζουν και στη αλλοδαπή(με έμφαση στο μεταπτυχιακό επίπεδο), που εν έχει αξιοποιηθεί ακόμα στον τόπο του.

Επίσης, ο Αθανασίου (2005) επισημαίνει τις ελλείψεις μέτρων στην τριτοβάθμια τουριστική εκπαίδευση:

- «Έλλειψη ικανοποιητικής πληροφόρησης για την ξένη εμπειρία ιδιαίτερα σε χώρες όπου κατά τεκμήριο οι επιδόσεις από άποψη ποιότητας εμφανίζονται ικανοποιητικότερες.
- Έλλειψη συνεργασίας σε εκπαιδευτικά ιδρύματα άλλων που προσφέρουν προγράμματα τουριστικών σπουδών τόσο σε επίπεδο διδασκόντων όσο και με την ανταλλαγή σπουδαστών.
- Έλλειψη διοχέτευσης μέρους των πόρων που διατίθενται από το δημόσιο για την τουριστική εκπαίδευση.
- Έλλειψη αξιολόγησης των προγραμμάτων σπουδών με κριτήρια καθαρά εκπαιδευτικά.

- Έλλειψη αξιολόγησης των αποτελεσμάτων με την παρακολούθηση του βαθμού ικανοποίησης της εργοδοσίας από τους αποφοίτους.

- Έλλειψη συνεχούς αναβάθμισης των διαδικασιών πιστοποίησης έτσι ώστε οι σχετικές εξετάσεις να συλλαμβάνουν την ουσία.

- Έλλειψη φροντίδας για τη βελτίωση της ποιότητας των εκπαιδευτών σε ένα τομέα που σημαντικό μέρος τους δεν παράγεται για το σκοπό αυτό από το εκπαιδευτικό σύστημα, όπως συμβαίνει με τη γενική παιδεία όπου το μέρος αυτό καλείται να διδάξει ειδική ύλη και να χρησιμοποιήσει μεθόδους που διαφέρουν από εκείνες που προσιδιάζουν στη γενική παιδεία.»

1.9 Πολιτικές για την τουριστική εκπαίδευση

«Ο βασικός στόχος της τουριστικής εκπαίδευσης πρέπει να είναι η επιμόρφωση ικανών ατόμων να ασχοληθούν σωστά με τον τουρισμό και μέσω αυτού να συνεισφέρουν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς του. Ο ρόλος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι η διαμόρφωση ενός τρόπου σκέψης και μιας μεθοδολογίας εργασίας στους σπουδαστές με σκοπό την καλύτερη και την γρηγορότερη αφομοίωση των γνώσεων που εξελίσσονται και των εμπειριών που συσσωρεύονται. Η ίδια η εκπαίδευση απαιτεί βούληση και σωστό προγραμματισμό, να είναι συνεχής, συστηματική και να αναβαθμίζεται συνεχώς. Προϋπόθεση επιτυχίας της είναι να έχει ξεκάθαρους στόχους. Αν η προϋπόθεση για πράξη και για δράση είναι η γνώση και η εμπειρία συνεπώς ο κοινός δρόμος για την αναβάθμιση της τουριστικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα χρειάζεται εξίσου:

- Σωστές σχολές και σωστές επιχειρήσεις
- Σωστούς καθηγητές και σωστούς επιχειρηματίες
- Άξιους και ικανούς σπουδαστές καθώς και αξιοκρατικές διαδικασίες επιλογής και προώθησής τους στον χώρο». (Σωτηριάδης, 1994 σελ.54).

Η τουριστική πολιτική ενεργεί ως σύνολο οδηγιών για να καθορίσει ποιοι συγκεκριμένοι στόχοι και ενέργειες πρέπει να ακολουθηθούν προκειμένου να ικανοποιήσουν τις ανάγκες της ιδιαίτερης περιοχής προορισμού υπό εξέταση. Οι πολιτικές ρυθμίζουν τις ενέργειες όχι μόνο της κυβέρνησης αλλά και εκείνοι στους ιδιωτικούς και μη

κερδοσκοπικούς τομείς. Όταν τα ζητήματα του ανθρώπινου δυναμικού δεν περιλαμβάνονται στον προγραμματισμό και τη χάραξη πολιτικής, οι θεμελιώδεις αλλαγές στη δημόσια πολιτική και τη διαχείριση που σκέφτονται για τα ανθρώπινα δυναμικά θα είναι δύσκολο για τις χώρες υποδοχής να εφαρμοστούν (Conlin, Baum, 1994).

Η εθνική πολιτική εκπαίδευσης εστιάζει γενικά στη νομοθεσία, το συντονισμό, τον προγραμματισμό και τη χρηματοδότηση όλων των επιπέδων εκπαίδευσης, και μπορεί επίσης να ενσωματώσει στις πολιτικές της και τις σειρές μαθημάτων που διδάσκονται και την έκδοση οδηγιών πιστοποίησης κλπ. Οι πολιτικές τουριστικής εκπαίδευσης μπορούν καλά να εξετάσουν τα εξής (Marland, Store, 1991, σελ. 15-20):

- Ζητήματα εγκαταστάσεων
- Κοινοτικά ζητήματα και
- Εννοιολογικά ζητήματα

Τα ζητήματα εγκατάστασης αφορούν τη διαθεσιμότητα (ποσότητα, βάση δεξιοτήτων, χρόνος) των καθηγητών για το σχέδιο και την εφαρμογή της κατάρτισης και της τουριστικής εκπαίδευσης, καθώς επίσης και τις δαπάνες, το πλαίσιο υποστήριξης και το σχολικό κλίμα. Τα κοινοτικά ζητήματα εξετάζουν τις δημόσιες αντιλήψεις, όπου συχνά η πρόοδος ανατρέπεται από την συντηρητικότητα και τις προοπτικές απασχόλησης. Τέλος, τα εννοιολογικά ζητήματα αναφέρονται, παραδείγματος χάριν, στις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Ποιοι είναι οι κατάλληλοι στόχοι για τις τουριστικές μελέτες;
- Ποια γνώση είναι περισσότερο αξίας;
- Που είναι τα ζωτικής σημασίας θέματα για τον τουρισμό;
- Ποιοι τρόποι έρευνας είναι κατάλληλοι για τον τουρισμό;

Αυτές είναι κάποιες από τις ερωτήσεις στις οποίες θα πρέπει οι σχεδιαστές προγράμματος σπουδών να έχουν βρει τις απαντήσεις προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος, δηλαδή να εξυπηρετούνται οι σκοποί μιας γενικής εκπαίδευσης. Μόλις αναπτυχθεί η πολιτική τουριστικής εκπαίδευσης μπορεί αποτελεσματικότερα να αναπτυχθεί μέσω των διαβουλεύσεων μεταξύ της εθνικής πολιτικής τουρισμού και των φορέων χάραξης πολιτικής της εκπαίδευσης. Η κυβέρνηση εξαρτάται συχνά από την καλή θέληση των ενδιαφερόμενων εάν πρόκειται να επιτύχει τους στόχους της (Greenwood, 1992, σελ. 236-256).

Σύμφωνα με τον Λύτρα (2002), οι ιθύνοντες χάραξης της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής οφείλουν αν επαναπροσδιορίσουν τη στρατηγική τους στη βάση μιας σειράς παραμέτρων όπως:

- Η ενοποίηση της τουριστικής εκπαίδευσης κάτω από την αιγίδα ενός και μόνου κρατικού φορέα, που εν προκειμένω δεν μπορεί να είναι παρά το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΕΠΘ), το οποίο θα έχει και τη συνολική ευθύνη χάραξης της όποιας εκπαιδευτικής πολιτικής στον τουρισμό, λαμβάνοντας υπόψη τις επικρατούσες συνθήκες στην τουριστική αγορά εργασίας. Κάθε άλλη τακτική η στρατηγική επιλογή ή ακόμη χειρότερα η παραμονή στο σημερινό καθεστώς, θα είναι καταστροφική για την τουριστική εκπαίδευση.

- Η πρόσκληση όλων των τουριστικών εκπαιδευτικών φορέων από το ΥΠΕΠΘ σε μια δημόσια συνεδρίαση, ανοιχτή σε όλους τους ελληνικούς τουριστικούς κλαδικούς φορείς, όπου θα συζητηθούν όλα τα θέματα που σχετίζονται με την τουριστική εκπαίδευση και τις προοπτικές της και θα διαμορφώσουν το «κλίμα» για τις όποιες μετέπειτα αποφάσεις ληφθούν.

- Η αναζήτηση τω τομέων προτεραιότητας που θα πρέπει την επόμενη δεκαετία τουλάχιστον να ασχοληθεί η τουριστική εκπαίδευση, σχετικά με την ορθολογική παραγωγή στελεχών και εργαζομένων στον ελληνικό τουρισμό στη βάση των πραγματικών αναγκών.

Το ξεκαθάρισμα του ποιος παράγει στην εκπαίδευση τι και για ποιόν λόγο, σε ποιόν αριθμό ακριβώς και κυρίως σε ποιο επίπεδο και για την κάλυψη ποιών αναγκών της αγοράς, με ποια μεθοδολογία και με ποιο πρόγραμμα σπουδών, αποτελεί σημαντική παράμετρο για τον σωστό σχεδιασμό της τουριστικής πολιτικής.

Κεφάλαιο Δεύτερο: Η τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση στην Ευρώπη

2.1 Η ευρωπαϊκή διάσταση της τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης

«Η αλματώδης ανάπτυξη του τουρισμού στην Ευρώπη και η συμβολή του έμψυχου δυναμικού, στην αύξηση της παραγωγικότητας και στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των τουριστικών επιχειρήσεων, είναι οι σημαντικότερες αιτίες που συνετέλεσαν στην ταχεία ανάπτυξη των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, προκειμένου να ικανοποιηθούν οι ανάγκες του τουριστικού τομέα. Όμως η παράλληλη ανάπτυξη τουρισμού και τουριστικής εκπαίδευσης στην Ευρώπη με ταχύτατους ρυθμούς, είχε σαν συνέπεια την δημιουργία περιβάλλοντος εκπαίδευσης, που τα χαρακτηριστικά του δεν έχουν ακόμη διαμορφωθεί οριστικά. Εξαιτίας της γρήγορης εξέλιξης του συστήματος αναπτύχθηκε μεγάλη ποικιλία εκπαιδευτικών προγραμμάτων, τα οποία όμως διακρίνονται για την ανομοιογένεια και το συγκριτικά χαμηλό επίπεδο σπουδών τους» (Richards, 2001).

«Ακόμη, ένα πλήθος εκπαιδευτικών ζητημάτων αντιμετωπίζονται διαφορετικά σε κάθε χώρα της Ε.Ε. (Richards, 2001), καθώς οι επιλογές σχετικά με την οργάνωση και την λειτουργία των εκπαιδευτικών συστημάτων συνδέονται με την ιστορία τους, τον πολιτισμό τους και τις κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν σ' αυτές. Θέματα, όπως το περιεχόμενο των προγραμμάτων σπουδών, η διάρκειά τους, οι προϋποθέσεις εισαγωγής των εκπαιδευόμενων στις διάφορες βαθμίδες εκπαίδευσης, η σύνδεση της τουριστικής εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας, τα συστήματα πιστοποίησης των τίτλων σπουδών σε συνδυασμό και με την ανάγκη καθιέρωσης κοινών προτύπων σχετικά με το περιεχόμενο και την αξιοπιστία των σπουδών, καθώς και ζητήματα αξιολόγησης της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης, παραμένουν σε περιβάλλον διαφορετικότητας και ανομοιομορφίας.

Σύμφωνα με το Cooper C. (1996, σελ. 36), με αφορμή το παράδειγμα της Μεγάλης Βρετανίας, «η ανεξέλεγκτη εξάπλωση της τουριστικής εκπαίδευσης σε συνάρτηση με την διστακτικότητα της εργοδοσίας να υποδεχθεί την εκροή αποφοίτων σπουδών σε τουριστικά επαγγέλματα, οδήγησε στην υπερπροσφορά αποφοίτων σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση της Μεγάλης Βρετανίας, στην οποία το 1986 υπήρχαν 2

πανεπιστήμια τα οποία διέθεταν τουριστικά προγράμματα σπουδών, ενώ το 1993 καταγράφονται 23 ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με 1400 σπουδαστές. Ακόμη, σε μεταλυκειακό επίπεδο υπολογίζονται σε 500 τα ιδρύματα στη χώρα αυτή, που προσφέρουν εκπαίδευση σε τουριστικά θέματα, ο δε αριθμός των αποφοίτων τους υπερβαίνει τους 25000.

Η ΕΕ συμβάλλει στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών και, εάν αυτό απαιτείται, υποστηρίζοντας και συμπληρώνοντας τη δράση τους.

Μελετώντας τη συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας:

Άρθρα 3, 140, 146, 149 και 150

Η συνθήκη της Ρώμης δεν περιελάμβανε εκτεταμένες αναφορές στην παιδεία. Ανέφερε απλώς στο άρθρο 3 ότι τα κράτη μέλη όφειλαν να συμβάλουν στην ποιοτική εκπαίδευση και επιμόρφωση. Μόνο όταν τέθηκε σε ισχύ η Συνθήκη του Μάαστριχτ περιλήφθηκε στη συνθήκη ολοκληρωμένη αναφορά στη συνεισφορά της Κοινότητας στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Έκτοτε εφαρμόστηκε και στον τομέα της εκπαίδευσης η διαδικασία της συναπόφασης. Με την συνθήκη του Άμστερνταμ επεκτάθηκε και στην επαγγελματική κατάρτιση. Ο χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων προβλέπει ότι «κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση και στην πρόσβαση στην επαγγελματική και συνεχή κατάρτιση» (άρθρο 14), καθώς και ότι «κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να εργάζεται και να ασκεί το επάγγελμα, το οποίο επιλέγει ή αποδέχεται ελεύθερα» (άρθρο 15).

Σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, κάθε κράτος μέλος φέρει την πλήρη ευθύνη για την οργάνωση και το περιεχόμενο των συστημάτων εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισής του. Κάθε πράξη εναρμόνισης των νομικών και ρυθμιστικών διατάξεων των κρατών μελών αποκλείεται από το πεδίο εφαρμογής των άρθρων 149 και 150.

Η συνθήκη της Λισσαβόνας δεν προβλέπει ουσιαστικές αλλαγές στον τομέα της πολιτικής εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης (βλ. άρθρα 149 και 150 της νέας «συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης»). Ο ρόλος της Ένωσης στους τομείς αυτούς διευκρινίζεται ότι είναι ο εξής: «Η Ένωση έχει αρμοδιότητα να αναλαμβάνει δράσεις για να υποστηρίξει, να συντονίζει ή να συμπληρώνει τη δράση των κρατών μελών.» (άρθρο 6 της συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Μια νέα οριζόντια «κοινωνική ρήτρα» εξασφαλίζει ότι η Ένωση λαμβάνει μεταξύ άλλων υπόψη κατά το σχεδιασμό και την

εφαρμογή της πολιτικής της το «υψηλό επίπεδο της γενικής και επαγγελματικής παιδείας» (άρθρο 9 της συνθήκης). Επιπροσθέτως πρέπει να υπογραμμιστεί ότι με την έναρξη ισχύος της συνθήκης ο χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων γίνεται νομικά δεσμευτικός (άρθρο 6 της Συνθήκης).

2.2 Πολιτικές για την τουριστική εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ευρώπη

Τα κράτη-μέλη της Ευρώπης, έχοντας τονίσει ότι περνούν μια περίοδο έντονων οικονομικών και εταιρικών αναδιαρθρώσεων, επεδίωξαν την προσέγγιση θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος που είχαν ως αντικείμενο την εκπαίδευση και την κατάρτιση του εργατικού δυναμικού. Σημείο αναφοράς αποτέλεσε η διευκόλυνση της διακίνησης των εργαζομένων από χώρα σε χώρα.

Αξιοσημείωτες παρεμβάσεις που έλαβαν χώρα τα τελευταία χρόνια, είναι:

- Οι σημαντικές προσπάθειες του Ευρωπαϊκού Κέντρου για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (Βρεττάκου, Ρουσέας, 2002) για την τυποποίηση των τουριστικών τίτλων σπουδών στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- Ορίσθηκαν κατευθύνσεις και οδηγίες από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) σε ό,τι αφορά την ανάπτυξη των χρηματοδοτούμενων εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Με την υιοθέτηση κοινών όρων και προϋποθέσεων υλοποίησης των εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε όλες της χώρες συνοχής, οι ωφελούμενες χώρες είναι υποχρεωμένες να ακολουθούν κοινή κατεύθυνση σε ό,τι αφορά την οργανική ένταξη των εκπαιδευτικών τους ενεργειών στο σύστημα τουριστικής εκπαίδευσης, έτσι ώστε να αποφεύγονται οι ιδιομορφίες και να εντάσσονται οι ενέργειες αυτές στο φάσμα της κοινής εκπαιδευτικής πολιτικής.

- Διαβαθμίστηκαν τα επαγγελματικά προσόντα σε πέντε επίπεδα ανάλογα με τις γνώσεις και τη στάθμη ωριμότητας του ατόμου (ISCED), προκειμένου να υπάρξει αμοιβαία αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων μεταξύ των χωρών μελών και να διευκολυνθεί η διακίνηση των εργαζόμενων.

- Προωθήθηκαν πολιτικές που αφορούν στη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων σε θέματα εκπαίδευσης, καθώς οι ενώσεις εργοδοτών, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις, οι ενώσεις εκπαιδευτικών ή γονέων καθιστούν ευχερέστερη τη σύνδεση μεταξύ προσφοράς και

ζήτησης κατάρτισης στο σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης αλλά και μεταξύ προσφοράς και ζήτησης στην αγορά εργασίας.

- Τέλος, αναπτύχθηκαν δίκτυα, προκειμένου να εξασφαλίζονται οι άτυπες σχέσεις μεταξύ των παραγόντων της εκπαίδευσης κλπ. Παράδειγμα τέτοιου δικτύου για την τουριστική εκπαίδευση αποτελεί ο οργανισμός ATLAS (Association for Tourism and Leisure Education).

Εκτός από τις παραπάνω ενέργειες και πολιτικές κρίνεται αναγκαίο να αναληφθούν μια σειρά πρωτοβουλιών σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (Swarbrooke, 2001) που θα βοηθούσαν στη μελλοντική ανάπτυξη της τουριστικής εκπαίδευσης, όπως παρατίθενται παρακάτω:

- Να ολοκληρωθούν οι διαδικασίες που αφορούν το ζήτημα της πιστοποίησης της κατάρτισης και της εκπαίδευσης σε πανευρωπαϊκό επίπεδο.

- Προσπάθεια για μεγαλύτερη ευελιξία στα προγράμματα χρηματοδότησης, με συντόμευση των διαδικασιών, έτσι ώστε οι εκπαιδευτικοί οργανισμοί και τα δίκτυα να μπορούν να αντιδράσουν γρήγορα ευκαιρίες που προκύπτουν.

- Περαιτέρω χρηματοδότηση ερευνών για εκπαιδευτικά ζητήματα.

- Βοήθεια ώστε να διευκολυνθεί ο εξευρωπαϊσμός των προγραμμάτων σπουδών.

- Παροχή βοήθειας και υποστήριξης σε ιδρύματα εκπαίδευσης, εργοδότες, και επαγγελματικούς οργανισμούς που επιδιώκουν να αναπτύξουν πρωτοβουλίες σε χώρες έξω από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

2.3 Διερεύνηση νέων τάσεων στην Ευρωπαϊκή Τουριστική Εκπαίδευση

Οι νέες τάσεις που φαίνεται να έχουν διαμορφωθεί σε πιο προηγμένες χώρες (Μ. Βρετανία, Γαλλία, Γερμανία) με αναπτυγμένα συστήματα εκπαίδευσης, διαφαίνεται ότι θα επικρατήσουν στο μέλλον και στις υπόλοιπες χώρες, στην προσπάθεια σύγκλισης των εθνικών συστημάτων εκπαίδευσης σε ένα κοινό πανευρωπαϊκό εκπαιδευτικό σύστημα (Europeanization).

2.3.1. Η τάση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Μέσα από την συγκεκριμένη μέθοδο εκπαίδευσης, δόθηκε η δυνατότητα για την υλοποίηση των νέων ιδεών στην εκπαίδευση ενισχύοντας την προοπτική για τη θεσμοθέτηση τους (Λιοναράκης, Αντ., 2001, σ. 11). Η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών και της πληροφορικής ήταν η βασικότερη αιτία για την παγκόσμια και ραγδαία ανάπτυξη του φαινομένου τα τελευταία χρόνια. Με την εξάπλωση του (internet), οι αποστάσεις εκμηδενίσθηκαν και τα πλεονεκτήματα της παραδοσιακής «πρόσωπο με πρόσωπο» διδασκαλίας, έγιναν πλέον λιγότερο σημαντικά. Επιπλέον η ανάπτυξη του e-learning επέτρεψε τη χρήση της τηλεδιάσκεψης και την ανάπτυξη υπηρεσιών υποστήριξης των σπουδαστών οι οποίες βασίζονται στην αλληλεπίδραση (interactive). Η εκπαίδευση γίνεται πλέον χρησιμοποιώντας σύγχρονα μέσα όπως CD, DVD, βιντεοκασέτες κ.α. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση έχει βοηθήσει πολλούς υποψηφίους προσφέροντας εκπαίδευση ανεξάρτητη από τους παράγοντες του τόπου, του χρόνου, της επαγγελματικής απασχόλησης και των οικογενειακών υποχρεώσεων.

Στο Ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό περιβάλλον του τουρισμού και της φιλοξενίας, υπάρχουν σήμερα διάφοροι οργανισμοί που έχουν αναπτύξει συνεργασίες για την ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων από απόσταση. Παράδειγμα τέτοιου προγράμματος είναι το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που έχει αναπτύξει ο διεθνής οργανισμός "Hotel and Catering Institutional Management Association" (H.C.I.M.A.), το οποίο απευθύνεται σε προϊστάμενους και διευθυντές ξενοδοχειακών και επισιτιστικών επιχειρήσεων. Τα εκπαιδευτικά μέσα, για τη συγκεκριμένο πρόγραμμα από απόσταση, έχουν αναπτυχθεί από το "Hotel and Catering Training Company" (HCTC).

Ειδικότερα, στην Μ. Βρετανία η εξ αποστάσεως εκπαίδευση έχει λάβει εκρηκτικές διαστάσεις. Η οικονομική αποδοτικότητα της λειτουργίας «εικονικών σχολείων» έχει ωθήσει πολλούς εκπαιδευτικούς οργανισμούς και επιχειρήσεις να επενδύσουν (οικονομικά και ακαδημαϊκά) στην εκπαίδευση από απόσταση. Ένα μεγάλο πλήθος πανεπιστημίων και κολεγίων παρέχουν μεταξύ άλλων και τουριστικά και ξενοδοχειακά εκπαιδευτικά προγράμματα. Παρά, όμως, το ότι αρχίζουν να αναγνωρίζονται τα οφέλη της διεύρυνσης της πρόσβασης των σπουδαστών και της αύξησης της ευελιξίας της εκπαιδευτικής διαδικασίας, είναι δυνατόν να υπάρξει και η αρνητική πλευρά της από απόσταση εκπαίδευσης, όταν δηλαδή δεν καταβάλλεται κάθε προσπάθεια από τον εκπαιδευτικό οργανισμό να εξασφαλισθεί η ανάλογη υποστήριξη σπουδαστών.

2.3.2. Η τάση της «σπονδυλοποίησης» των εκπαιδευτικών προγραμμάτων

Η ιδέα της «σπονδυλοποίησης» (Modularization) των προγραμμάτων εμφανίσθηκε πρώτα στον Καναδά και τις ΗΠΑ και έπειτα στην Ευρώπη. Το κυρίαρχο χαρακτηριστικό της μεθόδου αυτής, είναι η ευέλικτη προσέγγιση της εκπαίδευσης. Αναφερόμαστε στη διαδικασία με την οποία τα προγράμματα σπουδών διαιρούνται σε γνωστικές ενότητες (modules). Κάθε ενότητα πραγματεύεται ένα σαφώς καθορισμένο θέμα. (π.χ. Διοίκηση ξενοδοχείων ή τουριστική ανάπτυξη). Οι θεματικές ενότητες κατανέμονται σε Σχολές. Με το συνδυασμό διαφόρων εκπαιδευτικών ενότητων δημιουργούνται προγράμματα με τα οποία οι σπουδαστές κατακτούν διπλώματα ή μεταπτυχιακούς τίτλους. Οι σπουδαστές που λαμβάνουν συγκεκριμένες θεματικές ενότητες, το κάνουν με απώτερο σκοπό να αποκτήσουν πτυχίο ή να αποκτήσουν πρόσθετα προσόντα ή ακόμα για λόγους ενημέρωσης και επανεκπαίδευσης. Επίσης, η «σπονδυλοποίηση» δίνει στους σπουδαστές την μοναδική δυνατότητα να επιλέξουν και να συνδυάσουν τα στοιχεία ή τις ενότητες που θεωρούν πιο ενδιαφέρουσες ή πιο κατάλληλες και με έναν τρόπο που θα ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και τα συμφέροντά τους. Στην Ελλάδα, τυπικό παράδειγμα «σπονδυλοποίησης» των εκπαιδευτικών προγραμμάτων αποτελεί το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ).

2.3.3 Η τάση της μεταφοράς πιστωτικών μονάδων

Το σύστημα πιστωτικών μονάδων (Credit Accumulation Transfer) άρχισε ήδη από πολύ παλιά. Η ανάπτυξη του συστήματος πιστωτικών μονάδων σχετίζεται άμεσα με τη διαδικασία της σπονδυλοποίησης των προγραμμάτων σπουδών με σκοπό να διευκολύνει την κινητικότητα των σπουδαστών σε μια προσέγγιση της εκπαίδευσης περισσότερο «προσωπική» (Ζαχείλας, 2003).

Συμβαίνει συχνά το περιεχόμενο μιας θεματικής ενότητας να είναι παρόμοιο με άλλη θεματική ενότητα, ενός διαφορετικού προγράμματος σπουδών. Με το συγκεκριμένο σύστημα αποτιμάται η εκπαιδευτική διαδικασία με ένα σύνολο πιστωτικών μονάδων (credits). Κάθε μονάδα αντιπροσωπεύει μια ώρα ανά ημέρα κάθε ακαδημαϊκού έτους. Έπειτα, δίνεται η δυνατότητα στους σπουδαστές να κατοχυρώσουν πιστωτικές μονάδες σε

ένα εκπαιδευτικό ίδρυμα και να τις μεταφέρουν έπειτα σε ένα άλλο αντίστοιχο ίδρυμα, κερδίζοντας ουσιαστικά την απαλλαγή από τα ίδια μαθήματα στο δεύτερο εκπαιδευτικό οργανισμό. Σκοπός δηλαδή του συστήματος πιστωτικών μονάδων είναι να διευκολύνει τη μεταφορά των πιστώσεων μεταξύ των εκπαιδευτικών οργανισμών και των προγραμμάτων σπουδών.

Το γεγονός ότι το σύστημα είναι λειτουργικό δεν σημαίνει ότι δεν έχουν δημιουργηθεί προβλήματα εφαρμογής και ειδικότερα σε επίπεδο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, όπου η ρύθμιση των προγραμμάτων σπουδών είναι πιο σύνθετη και η άμεση σύγκριση των ενοτήτων είναι δυσκολότερη. Αυτό μπορεί να αποδοθεί, ως ένα ορισμένο βαθμό, στο γεγονός ότι οι ακαδημαϊκοί σε αυτά τα εκπαιδευτικά ιδρύματα πιστεύουν στην έννοια της ακαδημαϊκής ελευθερίας που παρέχει σε αυτούς τη δυνατότητα να δομούν μια ενότητα με τρόπο που να ταιριάζει καλύτερα στα ενδιαφέροντα και στις αξίες τους. Προφανώς, το σύστημα για τη λογιστική μεταφορά είναι πάρα πολύ σύνθετο, αλλά σε πολλές χώρες είναι ήδη σε λειτουργία. Από τη συγκριτική μελέτη των συστημάτων τουριστικής εκπαίδευσης της Ευρώπης προκύπτει ότι το σύστημα μεταφοράς πιστωτικών μονάδων έχει υιοθετηθεί στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες και σύμφωνα με τα παραπάνω αναφερόμενα πολύ σύντομα θα ισχύσει στην επαγγελματική εκπαίδευση πανευρωπαϊκά (Ζαχείλας, 2003).

2.3.4 Η τάση πιστοποίησης της εμπειρικής μάθησης (APEL)

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει στην εκπαίδευση η τάση για την οριοθέτηση ενός συστήματος με βάση το οποίο θα πιστοποιείται η εμπειρική μάθηση του ατόμου και θα λαμβάνεται ως στοιχείο για την παραπέρα ανάπτυξη των γνώσεων του. Το APEL (Accreditation for Prior Experiential Learning) είναι μια έννοια που συμπληρώνει την τάση για «σπονδυλοποίηση» των προγραμμάτων σε όλα τα επίπεδα κατάρτισης και εκπαίδευσης. Σύμφωνα με το συγκεκριμένο σύστημα, επιτρέπεται ο προσδιορισμός πιστωτικών μονάδων σύμφωνα με τα προσόντα τα οποία προέρχονται, βάσει στοιχείων, από τη προηγούμενη εμπειρία ενός ατόμου. Κατ' αυτό τον τρόπο, η διαδρομή ενός προσώπου μπορεί να ληφθεί υπόψη στην κατοχύρωση πιστωτικών μονάδων και υπό μορφή προγενέστερων προσόντων και προηγούμενης εμπειρικής μάθησης.

2.3.5 Η τάση για πιστοποίηση της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης

Η συνεχιζόμενη εκπαίδευση αποτελείται από προγράμματα σπουδών που προσφέρονται για επαγγελματική ενημέρωση των εργαζόμενων. Πολλά εκπαιδευτικά ιδρύματα, προσφέρουν ειδικά θερινά προγράμματα ή προγράμματα που οργανώνουν δημόσιες ή ιδιωτικές επιχειρήσεις για την ανάπτυξη των εργαζόμενων και που έχουν ως σκοπό την ενημέρωση ή και επανακατάρτιση του προσωπικού τους σε ειδικούς τομείς.

Τα τελευταία χρόνια, υπάρχει μια τάση σχεδόν σε όλες τις χώρες στην Ευρώπη για οργάνωση συνεχιζόμενης εκπαίδευσης. Στις ΗΠΑ, ήδη έχει γίνει σύνδεση των προγραμμάτων αυτών με το σύστημα συσσώρευσης πιστωτικών μονάδων (Credits) (Cooper C, 1996). Δηλαδή, η συμμετοχή σε προγράμματα συνεχιζόμενης εκπαίδευσης αναγνωρίζεται ως ακαδημαϊκό προσόν, το οποίο αυξάνει τις δυνατότητες των ενδιαφερομένων για την απόκτηση ενός αναγνωρισμένου πτυχίου. Είναι προφανές, ότι παρά την ευελιξία που παρέχει η αναγνώριση της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης, θα χρειασθεί πολύς χρόνος ώστε η ευρωπαϊκή ακαδημαϊκή κοινότητα να το αναγνωρίσει.

Η «σπονδυλοποίηση» των προγραμμάτων σπουδών διευκολύνει την εφαρμογή του APEL, ειδικά σε χαμηλότερα επίπεδα κατάρτισης και εκπαίδευσης. Όταν το γνωστικό υπόβαθρο των σπουδαστών μπορεί να συγκριθεί με το περιεχόμενο της ενότητας, ο σπουδαστής μπορεί να επιδιώξει την απαλλαγή. Εξετάζεται, δηλαδή, η γνώση και η εμπειρία του ατόμου και συγκρίνεται με τις απαιτήσεις της ενότητας για να αξιολογηθεί εάν ο σπουδαστής κατέχει ή όχι ήδη τις ικανότητες που θα αναπτύσσονταν ως αποτέλεσμα της λήψης της ενότητας.

2.3.6 Η τάση για εκπαίδευση βασισμένη σε ηλεκτρονικά μέσα

Η εκπαίδευση βασισμένη σε κομπιούτερ (CBT) αρχίζει να ασκεί μια αυξανόμενη επιρροή στη λειτουργία της κατάρτισης και της εκπαίδευσης. Από τη μια πλευρά η αύξηση του εκπαιδευτικού λογισμικού των υπολογιστών και από την άλλη πλευρά η οικονομική αγορά του, κάνει πιο εύκολη την πρόσβαση σε αυτόν τον τρόπο εκπαίδευσης. Οι σπουδαστές διευρύνουν τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους με τη χρήση αυτού του ειδικού εκπαιδευτικού

υλικού. Μερικά εκπαιδευτικά ιδρύματα στη προσπάθεια τους για αύξηση του αριθμού των εισαγόμενων σπουδαστών, θεωρούν την εισαγωγή τέτοιου λογισμικού απαραίτητη προκειμένου να μεταδώσουν βασικές δεξιότητες σε εισαγωγικό επίπεδο, ως συμπλήρωμα στις παραδοσιακές μεθόδους διδασκαλίας όπως οι διαλέξεις και το σεμινάριο. Τα οφέλη της εκπαίδευσης βασισμένης σε κομπιούτερ (**Computer Based Training**) είναι ότι επιτρέπει στους σπουδαστές να εργαστούν με τον δικό τους ρυθμό, αφού τους επιτρέπει να λάβουν μια προκαταρκτική εκπαίδευση με τη βοήθεια το ηλεκτρονικού υπολογιστή τους. Εντούτοις, η σειρά στην ποιότητα του λογισμικού είναι τεράστια και είναι σημαντικό να δίδεται η δέουσα προσοχή στην επιλογή για την αγορά και την εισαγωγή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που βασίζονται σε προγράμματα υπολογιστή καθώς πρέπει να είναι συμβατά με τους στόχους των μαθημάτων του εκπαιδευτικού προγράμματος. Συνολικά, η εκπαίδευση βασισμένη σε κομπιούτερ (CBT) είναι ακόμα σε πρώιμο στάδιο αλλά πρόκειται στο μέλλον να γίνει ένας σημαντικός τρόπος συμπληρωματικής εκπαίδευσης. Παρά το γεγονός ότι η ιδέα του APEL φαντάζει αρκετά προωθημένη για τα ακαδημαϊκά πράγματα της Ευρώπης, ήδη στην ευρωπαϊκή τουριστική εκπαίδευση τίθεται το ζήτημα. Για παράδειγμα, στο διεθνή οργανισμό «Hotel and Catering Institutional Management Association» βλέπουμε την ανάγκη εφαρμογής του APEL και επέκτασης της πιστοποίησης προγραμμάτων που προέρχονται από ενδοεταιρική κατάρτιση (Swarbrooke,2001).

2.3.7 Η τάση διεθνοποίησης των προγραμμάτων σπουδών (globalization)

Ο τουριστικός τομέας παρέχει πολλές ευκαιρίες για τους ικανούς ανθρώπους που στοχεύουν στις διεθνείς σταδιοδρομίες. Παραδοσιακά, οι απαιτήσεις καριέρας για πρόσληψη ή ανέλιξη σε πολυεθνικές τουριστικές επιχειρήσεις περιλαμβάνουν μεγάλες περιόδους εκπαίδευσης για σπουδές ή εργασία Παγκοσμίως, υπάρχουν πολλά πανεπιστημιακά προγράμματα που παρέχουν εκπαίδευση με στόχο την προσέλκυση αλλοδαπών σπουδαστών, ενώ πολλά πανεπιστήμια έχουν επίσης διεθνή τμήματα, τα οποία προσελκύουν τους σπουδαστές σε πλήρους απασχόλησης προγράμματα ή σε πιο σύντομα προγράμματα ανταλλαγών, με τρίμηνη ή εξάμηνη διάρκεια.

Τα τελευταία χρόνια, η ανταλλαγή σπουδαστών μεταξύ των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων έχει αυξηθεί σημαντικά, αφενός γιατί τα προγράμματα σπουδών τουρισμού και φιλοξενίας είναι μεταξύ των δημοφιλέστερων και αφετέρου διότι οι σπουδαστές θεωρούν, πως οι τουριστικές επιχειρήσεις έχουν υπερβολικά μεγάλες ανάγκες για καταρτισμένο προσωπικό (Hjalager, 2003).

Η διεθνοποίηση των σπουδών έχει υποστηριχθεί και στην Ευρωπαϊκή Ένωση με την ενθάρρυνση συνδέσεων μεταξύ των ευρωπαϊκών οργάνων. Στα πλαίσια προγραμμάτων, όπως το “Erasmus”, έγινε δυνατή η ανάπτυξη διεθνικών προπτυχιακών προγραμμάτων και δόθηκε η δυνατότητα σε σπουδαστές να εκπαιδεύονται σε δύο ή περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες. Ως παράδειγμα ανάπτυξης τέτοιων πρωτοβουλιών στην τουριστική εκπαίδευση, αναφέρουμε το διαπολιτισμικό πρόγραμμα με τίτλο "European Tourism Management Masters Programme". Πέντε ιδρύματα, σε πέντε χώρες έλαβαν μέρος στο πρόγραμμα: Breda (Ολλανδία), Bournemouth (UK), Τσάμπερυ (Γαλλία), Heilbronn (Γερμανία) και Μαδρίτη (Ισπανία).

Επίσης, τα προγράμματα “Leonardo da Vinci” και “Socrates” δίνοντας έμφαση στη συνεργασία μεταξύ των διαφορετικών επιπέδων εκπαίδευσης, καθώς επίσης και μεταξύ των επιχειρήσεων και των επαγγελματικών ενώσεων, βοήθησαν στην κινητικότητα των σπουδαστών της τουριστικής εκπαίδευσης.

2.3.8. Η τάση για αύξηση των δεξιοτήτων των εκπαιδευομένων με πρακτική άσκηση σε επιχειρήσεις

Ένα από τα βασικά ζητήματα που απασχολούν την τουριστική εκπαίδευση στην Ευρώπη είναι η ακαδημαϊκή ή επαγγελματική προσέγγιση της εκπαίδευσης. Υπάρχουν δηλαδή διαφορετικές απόψεις σχετικά με το αν θα έπρεπε τα προγράμματα σπουδών να έχουν πιο θεωρητικό χαρακτήρα ή αν θα έπρεπε να στοχεύουν στον εφοδιασμό των αποφοίτων με επαγγελματικά προσόντα και δεξιότητες.

Υπάρχει μια διαφορετικότητα μεταξύ των εκπαιδευτικών συστημάτων τουριστικής εκπαίδευσης σχετικά με το θέμα. Σε ελάχιστες χώρες υπάρχουν προγράμματα που δεν προβλέπουν περίοδο πρακτικής άσκησης, ενώ επικρατούσα είναι η άποψη ότι πρέπει να δοθεί έμφαση στην πρακτική άσκηση σε επιχειρήσεις. Σε χώρες, μάλιστα, όπως η Γερμανία η σχέση απασχόλησης και εκπαίδευσης είναι άρρηκτα δεμένες, με αποτέλεσμα άλλα

εκπαιδευτικά ιδρύματα να απαιτούν από τους υποψήφιους που δεν διαθέτουν πρακτική εμπειρία, να πρέπει πρώτα να system), όπου εκπαίδευση και απασχόληση εναλλάσσονται σε τακτά χρονικά διαστήματα (Roth P,2001).

2.3.9 Διεθνές περιβάλλον και εκπαιδευτικό σύστημα

Οι αλλαγές που συμβαίνουν στο διεθνές, ευρωπαϊκό ή και παγκόσμιο περιβάλλον, επηρεάζουν εμφανώς την οργάνωση και λειτουργία των εκπαιδευτικών συστημάτων, των εκπαιδευτικών οργανισμών και επιχειρήσεων. Είναι πλέον απαραίτητο τα στελέχη των οργανισμών αυτών να διαθέτουν γνώσεις, δεξιότητες και προσόντα τα οποία να τους καθιστούν κατάλληλους για τη θέση αυτή. Εξαιτίας των αλλαγών στο διεθνές σκηνικό, πολλά εκπαιδευτικά συστήματα επαναπροσδιορίζουν τους στόχους τους, τη φιλοσοφία τους, τον τρόπο διδασκαλίας τους και εμπλουτίζουν το διδακτικό τους υλικό και τις μεθόδους διδασκαλίας. Οι διεθνείς οργανισμοί, ιδιαίτερα η Ευρωπαϊκή Ένωση, η ΟΥΝΕΣΚΟ, παίζουν έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο, τόσο με τα κείμενα και τις έρευνές τους, όσο και με τις πρακτικές που εφαρμόζονται, όπως είναι τα πιλοτικά εκπαιδευτικά προγράμματα με τη σύμπραξη διάφορων κρατών. Στόχος αυτών των πιλοτικών προγραμμάτων είναι να δώσουν τη δυνατότητα στα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα και στους εκπαιδευτικούς οργανισμούς να εφαρμόσουν νέες μεθόδους και τεχνικές στην εκπαιδευτική τους διαδικασία, αξιοποιώντας τα συγκριτικά πλεονεκτήματα ως προς τις στάσεις, τις αξίες και τις συμπεριφορές που αναπτύσσουν. Τέτοιου είδους προγράμματα δοκιμαστικού χαρακτήρα, ενσωματώνονται σιγά σιγά σε πολλά εθνικά συστήματα, μεταξύ των οποίων και στο δικό μας και αφορούν σε:

1. Προγράμματα διαπολιτισμικής αγωγής
2. Προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης
3. Προγράμματα της εκπαίδευσης στην ιδιότητα του πολίτη
4. Προγράμματα της εκπαίδευσης στα ανθρώπινα δικαιώματα και
5. Προγράμματα στην Αειφόρο-βιώσιμη ανάπτυξη

2.4 Κοινωνία της γνώσης και εκπαίδευση

Οι τεχνολογίες της πληροφορίας έχουν τροποποιήσει σε σημαντικό βαθμό τη φύση της εργασίας και την οργάνωση της παραγωγής και απαιτούν νέα ευέλικτα σχήματα δράσης για να ανακάμψει η κοινωνία από το πρόβλημα της ανεργίας. Κατά τον ίδιο τρόπο, επιδρούν στην παραγωγή της γνώσης και τη διακίνησή της και προκαλούν και προσκαλούν συνεχώς τα άτομα σε νέες μορφές μάθησης, θεσμοθετώντας σχέσεις **δια βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης**.

2.5 Οι τάσεις του διεθνούς τουρισμού και οι επιπτώσεις στην εξέλιξη των τουριστικών επαγγελμάτων

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων 50 ετών, ο διεθνής τουρισμός έχει εξελιχθεί σε ένα οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο υψίστης σημασίας και η τουριστική βιομηχανία έχει καθιερωθεί πλέον ως μια από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες στον κόσμο και το πιο βασικό είναι ότι αναπτύσσεται με πολύ γρήγορους ρυθμούς.

Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα αποτελούν η Ελβετία και η Αυστρία όπου η βιομηχανία παροχής υπηρεσιών φιλοξενίας αποτελεί τη σημαντικότερη οικονομική τους δραστηριότητα.

Τα σύγχρονα στατιστικά στοιχεία και οι αναλύσεις που αφορούν στο παγκόσμιο τουρισμό μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ο διεθνής τουρισμός παρουσιάζει, σε οικονομικό επίπεδο, (Βαρβαρέσος 1997, σ.77) τις εξής συγκεντρωτικές τάσεις:

1. Είναι συγκεντρωμένος στις βιομηχανικές χώρες της Β. Αμερικής και της Ευρώπης,
2. Οι περισσότερες χώρες υποδοχής τουριστών εξαρτώνται από τις αγορές λίγων χωρών, από τις οποίες προέρχεται το τουριστικό ρεύμα,
3. Παρουσιάζει έντονες τάσεις ενδοπεριφερειακού χαρακτήρα οι οποίες εντείνονται από την ανάπτυξη του εσωτερικού τουρισμού. Επισημαίνεται ότι ο ενδοπεριφερειακός τουρισμός (ανάπτυξη τουριστικής δραστηριότητας μεταξύ χωρών της ίδιας ηπείρου) εξακολουθεί να αποτελεί τη βάση του διεθνούς τουρισμού, αντιστοιχώντας στο 82% του συνολικού τουριστικού ρεύματος (WTTC,1995).

Τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί μια τάση για διαφοροποίηση των υπηρεσιών που παρέχονται στον τομέα του τουρισμού, ο οποίος είναι αντίθετος με τα δεδομένα που ίσχυαν παλαιότερα. Σημαντικό βήμα σε αυτή την διαφοροποίηση είναι η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, οι οποίες σέβονται το περιβάλλον και τον πολιτισμό και φυσικά προτιμώνται όλο και περισσότερο από τους ταξιδιώτες. Το τυποποιημένο τουριστικό προϊόν θεωρείται πλέον απαρχαιωμένο και δεν επιλέγεται.

Όσον αφορά τη τουριστική ζήτηση, οι απαιτήσεις του τουρίστα-καταναλωτή έχουν αυξηθεί. Οι διευκολύνσεις που παρέχει η ανάπτυξη της τεχνολογίας, μέσω του διαδικτύου (Internet) στον σύγχρονο τουρίστα, οδηγεί τους καταναλωτές σε αναζήτηση προϊόντων και προορισμών, που προσανατολίζονται όλο και περισσότερο στον τουρισμό για την τρίτη ηλικία και που αφορούν τον πολιτιστικό τουρισμό, το περιβάλλον, τον ελεύθερο χρόνο, την υγεία, την ικανοποίηση θρησκευτικών αναγκών κλπ. (Λογοθέτης 2001, σ. 42).

Σχετικά με την τουριστική προσφορά, οι νέες τάσεις και οι στρατηγικές ανταγωνισμού (Gatti M.,2000,σ. 14) που παρατηρούνται για την αντιμετώπιση της διεθνοποίησης των αγορών αφορούν :

1. Στη συγκέντρωση των τουριστικών επιχειρήσεων φιλοξενίας, είτε με τη μορφή ολοκληρωμένων αλυσίδων, είτε με τη μορφή προαιρετικής δικτύωσης.
2. Στην επέκταση των εθνικών αλυσίδων επιχειρήσεων σε άλλες χώρες, με σκοπό να επηρεάσουν τη τουριστική κίνηση και να τη περιορίσουν στο δικό τους παραγωγικό κύκλωμα.
3. Ενίσχυση των δεσμών με το περιβάλλον.
4. Στην αναθεώρηση των στρατηγικών προσέγγισης της πελατείας από τις τουριστικές επιχειρήσεις. Οι στρατηγικές αυτές έχουν σχέση με τη βελτίωση των προϊόντων τους, την ανάπτυξη νέων υπηρεσιών και την προώθηση στην αγορά συμπληρωματικών προϊόντων. Κατά συνέπεια, εφόσον οι τουριστικές επιχειρήσεις είναι υποχρεωμένες να στοχεύουν στην ανάπτυξη νέων προϊόντων και τη βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων τους, οφείλουν να επενδύουν σε άρτια καταρτισμένο και εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό.

Σε έρευνα που διεξήχθη ταυτόχρονα στην Ιταλία, την Γαλλία και την Ισπανία και επικεντρώθηκε στην εξέλιξη των επαγγελματιών στο τομέα του τουρισμού και ειδικότερα στο

κλάδο της φιλοξενίας (Gatti M., 2000), μια σειρά νέων επαγγελμάτων προτάθηκαν από τους διευθυντές των ξενοδοχείων και τους υπεύθυνους ανθρώπινου δυναμικού. Ερμηνεύοντας τις νέες τάσεις, η τουριστική εκπαίδευση οφείλει να προσαρμόσει τα εκπαιδευτικά προγράμματα σε επαγγέλματα πέρα από τα παραδοσιακά (Gatti M., 2000), καθώς οι ανάγκες των επιχειρήσεων έχουν αρχίσει να διαφοροποιούνται, με τις παρακάτω ισχύουσες παραμέτρους:

- Τα νέα επαγγέλματα δεν πρέπει να περιορίζονται μόνον στις τυπικές παραδοσιακές υπηρεσίες φιλοξενίας, αλλά να διευρύνονται και σε πολιτιστικές, καλλιτεχνικές και αθλητικές δραστηριότητες.

- Οι νέοι τύποι οργάνωσης των τουριστικών επιχειρήσεων, απαιτούν δεξιότητες που σχετίζονται με την πληροφορική, τις εμπορικές συναλλαγές και τον εξορθολογισμό της οργάνωσης και διαχείρισης διαφόρων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.

- Οι απασχολούμενοι θα πρέπει να διαθέτουν διακλαδικές επαγγελματικές δεξιότητες. Δηλαδή χρειάζεται, πέρα από τα βασικά καθήκοντά τους, να μπορούν να ερμηνεύουν σωστά τις καταστάσεις, να υιοθετούν κατάλληλες συμπεριφορές και να αποφασίζουν ακόμη και αν ανήκουν στα χαμηλότερα εκτελεστικά επίπεδα.

- Ένας άλλος παράγοντας, που έχει ιδιαίτερη σημασία στη δημιουργία νέων επαγγελμάτων, είναι η τάση διαφορετικών επιχειρήσεων που παρέχουν συναφείς υπηρεσίες στο τουριστικό κλάδο, να ενοποιούνται. Για παράδειγμα, είναι δυνατό να ενοποιούνται ξενοδοχειακές επιχειρήσεις με κέντρα κρατήσεων, με εταιρείες αερομεταφορών, με τουριστικά γραφεία κλπ., προκειμένου να παρέχονται στους πελάτες τους νέες ολοκληρωμένες υπηρεσίες. Η τάση αυτή δημιουργεί νέα επαγγέλματα σε ειδικότητες, που απαιτούν πολλές γνώσεις και δεξιότητες.

- Τέλος, η τάση να ανατίθενται υπηρεσίες σχετικές με την ασφάλεια, την πληροφορική, τις δημόσιες σχέσεις και τη διαφήμιση κ.α., σε υπεργολάβους, αποτελεί την αιτία δημιουργίας επαγγελμάτων που είναι έξω από το περιβάλλον των επιχειρήσεων. Τέτοια επαγγέλματα έχουν αρχίσει να δημιουργούνται και στην Ελλάδα. Ενδεικτικά αναφέρουμε τους ελεύθερους επαγγελματίες που είναι ειδικευμένοι στην κατασκευή web-sites για ξενοδοχεία και τουριστικά γραφεία.

Κεφάλαιο 3ο: Η οργάνωση της Τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ελλάδα

3.1 Γενική προσέγγιση της τουριστικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα

Ο τουριστικός τομέας αποτελεί εδώ και πολλά χρόνια, την κύρια πηγή για την ανάπτυξη της οικονομίας της χώρας μας. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, έχουν διαπιστωθεί μέσω της καθημερινής τριβής με τους τουρίστες οι ανάγκες του τουρισμού και γίνονται προσπάθειες για την κάλυψή τους. Συχνά αλλάζουν οι μέθοδοι που ίσχυαν μέχρι πρότινος, και υιοθετείται ένα καινούριο πιο εξελιγμένο ύφος στην εξυπηρέτηση πελατών, το οποίο αφήνει σαφώς πιο ικανοποιημένους τους τουρίστες.

Ο εμπλεκόμενοι με τον τομέα του τουρισμού φορείς, ασχολούνται με την έγκαιρη και ακριβή διάγνωση των σύγχρονων τάσεων της τουριστικής αγοράς και των αναγκών των πελατών έτσι ώστε να επιτευχθεί ο στόχος τους.

Έχει διαπιστωθεί τα τελευταία χρόνια ότι το σύστημα τουριστικής εκπαίδευσης έχει αναπτυχθεί με απίστευτη ταχύτητα στην Ελλάδα. Ο αριθμός των σπουδαστών αυξήθηκε με ρυθμούς πολύ γρηγορότερους σε σύγκριση με το ρυθμό αύξησης της τουριστικής απασχόλησης και δημιουργήθηκαν θέσεις και ευκαιρίες για τουριστικές σπουδές σε πολλές περισσότερες πόλεις από παλαιότερα.

Επίσης όπως παρατηρεί ο Αθανασίου (2004, σελ.22-23), στην μελέτη του ΙΤΕΠ για την τουριστική εκπαίδευση και κατάρτιση παρά την πρόοδο που σημειώθηκε, όχι μόνο δεν λύθηκαν τα προβλήματα που προϋπήρχαν, αλλά δημιουργήθηκαν και νέα. Η δομή του συστήματος επίσης παρουσιάζει ακόμα σοβαρά κενά και επικαλύψεις. Επιπλέον, η πρακτική εξάσκηση και οι εργαστηριακές ασκήσεις παρουσιάζουν σοβαρές αδυναμίες και ελλείψεις, λόγω του γεγονότος ότι δε λαμβάνονται επαρκώς υπόψη οι μεταβολές που συντελούνται στο διεθνές σκηνικό και τα θέματα της εκπαίδευσης εκπαιδευτών δεν έχουν λάβει την προσοχή που θα έπρεπε.

Παράλληλα παρατηρούνται πολλαπλά προβλήματα τα οποία έχουν συσσωρευτεί και πρέπει να επιλυθούν: κτίρια που απωθούν, ελλιπή παρουσία νέων τεχνολογιών στο μάθημα, πολλές φορές έλλειψη σύγχρονης βιβλιογραφίας, δηλαδή ένα σύγγραμμα για κάθε μάθημα, απουσία ουσιαστικού ερευνητικού έργου που θα μπορούσε να δώσει δυναμική στα ιδρύματα (Τσιτσιρίγγου, 2005).

Ένα άλλο επίσης μελανό σημείο στην τουριστική εκπαίδευση είναι και το θέμα της «αιώνιας φοίτησης». Στοιχεία μας δείχνουν ότι οι τέσσερις στους δέκα φοιτητές στα Ελληνικά Πανεπιστήμια έχουν ξεπεράσει τον κανονικό χρόνο ολοκλήρωσης των σπουδών τους.

Πρέπει να γίνει κατανοητό από τους υπεύθυνους των σχολών ότι η τουριστική βιομηχανία είναι ο χώρος όπου μέσα από ένα σοβαρό εκπαιδευτικό σύστημα μπορούν να εκπαιδευτούν και να εργαστούν χιλιάδες στελέχη. Παράλληλα μπορούν να εκπαιδεύσουν και αλλοδαπούς φοιτητές για να εξάγουμε ως χώρα τεχνογνωσία σε ζητήματα τουριστικής εκπαίδευσης. (Αθανασίου, 2004). Σύμφωνα με τον ίδιο, με τον όρο τουριστική εκπαίδευση θεωρούμε το σύνολο των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων που έχει ως στόχο να ικανοποιήσει εκπαιδευτικές ανάγκες των απασχολούμενων ή όσων επιθυμούν να εργαστούν σε επιχειρήσεις τουρισμού και φιλοξενίας. Κατά συνέπεια, η τουριστική εκπαίδευση αποτελεί ένα εκπαιδευτικό σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης στον τομέα του τουρισμού και είναι υποσύστημα του συνολικού συστήματος επαγγελματικής εκπαίδευσης που παρέχεται στην χώρα μας. Δεδομένου ότι οι εκπαιδευτικές ανάγκες του τουριστικού τομέα αφορούν στην εκπαίδευση προσωπικού κάθε ιεραρχικής βαθμίδας και κάθε ηλικίας, το συγκεκριμένο υποσύστημα διατρέχει όλα τα επίπεδα της παρεχόμενης εκπαίδευσης και κατάρτισης της χώρας.

3.2 Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στην

Ελλάδα

Συνεχίζοντας, ο Αθανασίου αναφέρει ότι για την Ελλάδα το συγκεκριμένο υποσύστημα θεωρείται αρκετά νέο, αφού δημιουργήθηκε τα τελευταία είκοσι χρόνια και ως εκ τούτου μπορεί να θεωρηθεί ότι βρίσκεται ακόμα σε εξέλιξη. Μερικές από τις πλέον καθοριστικές εξελίξεις που συνέβησαν τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας και άλλαξαν σημαντικά το εκπαιδευτικό περιβάλλον είναι:

1. Οι θέσεις και ο αριθμός των σπουδαστών στο σύστημα τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης αυξήθηκαν με ρυθμούς πολύ γρηγορότερους σε σύγκριση με το ρυθμό αύξησης της τουριστικής απασχόλησης

2. Αναπτύχθηκαν εκπαιδευτικά ιδρύματα σε πολύ περισσότερες πόλεις απ' ότι παλαιότερα και δημιουργήθηκαν πολλές θέσεις και ευκαιρίες για τουριστικές σπουδές

3. Διευρύνθηκε το φάσμα των προσφερόμενων ειδικοτήτων σε τουριστικά επαγγέλματα και

4. Σημειώθηκε σημαντική πρόοδος σε θέματα που θα μπορούσαν να συμβάλουν στη βελτίωση της ποιότητας των σπουδών, με τα συστήματα πιστοποίησης που δημιουργήθηκαν για τα ΙΕΚ και σε μικρότερο βαθμό και για τα ΚΕΚ.

Σύμφωνα με τον Ακρίβο (2000), στην αλλαγή του τοπίου της τουριστικής εκπαίδευσης συντέλεσε ότι:

- Τα ξενοδοχεία που ανήκουν στην υψηλότερη κατηγορία, τείνουν να απασχολούν άτομα με υψηλό επίπεδο τουριστικής εκπαίδευσης

- Σε πολλά ξενοδοχεία τη διεύθυνση ανέλαβε η δεύτερη γενιά που σίγουρα και υψηλότερη εκπαίδευση από τους γονείς της έχει και είναι περισσότερο ευαισθητοποιημένη στην αναγκαιότητα απασχόλησης προσωπικού με τουριστική παιδεία

- Η τουριστική αγορά δεν έμεινε ανεπηρέαστη από την παγκοσμιοποίηση.

3.3 Εποπτικές αρχές του συστήματος της παρεχόμενης τουριστικής εκπαίδευσης

Η τουριστική εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ελλάδα, όπως άλλωστε και στις άλλες χώρες – ευρωπαϊκές και μη – παρέχεται από ένα μεγάλο αριθμό φορέων, δημόσιων και ιδιωτικών και αφορά σε όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα μετά την υποχρεωτική εκπαίδευση.

- **Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων**, το οποίο ελέγχει τα θέματα διαβαθμισμένης Αρχικής Εκπαίδευσης, σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες και μέσω του ΟΕΕΚ, σε όλα τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, δημόσια και ιδιωτικά, επίσης τα Α.Ε.Ι., Τ.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ε.

- **Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης** που εποπτεύει τον Οργανισμό Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΤΕΚ,). Οργανισμό με σημαντική παρουσία στο χώρο της

τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, σε ανώτερο, μεταδευτεροβάθμιο και δευτεροβάθμιο επίπεδο.

- **Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας** με σοβαρό ρόλο σε θέματα συνεχιζόμενης εκπαίδευσης. Εποπτεύει τον ΟΑΕΔ και τις εκπαιδευτικές του δραστηριότητες, καθώς και Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης (ΕΚΕΠΙΣ).

- **Υπουργείο Ανάπτυξης** (Τομέας Εμπορίου) με αρμοδιότητες σε θέματα ίδρυσης ιδιωτικών Κέντρων Ελευθέρων Σπουδών (ΚΕΣ). Συγκεκριμένα, η εμπλοκή του Υπουργείου Ανάπτυξης (Τομέας του Εμπορίου) σε θέματα εκπαίδευσης γίνεται διότι ιδιωτικοί εκπαιδευτικοί φορείς, τα ΚΕΣ, χαρακτηρίζονται ως εμπορικές επιχειρήσεις, λαμβάνουν άδεια λειτουργίας και ελέγχονται για την εμπορική τους δραστηριότητα από αυτό.

3.4 Η οργανωτική δομή τους συστήματος τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης

Το σύστημα τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης λειτουργεί σε τρία επίπεδα, όπως άλλωστε και ολόκληρο το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας:

- Στο επίπεδο διαβαθμισμένης εκπαίδευσης που περιλαμβάνει αναγνωρισμένα εκπαιδευτικά ιδρύματα αρμοδιότητας Υπουργείου Παιδείας και αφορούν τα ιδρύματα Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ΑΤΕΙ και ΑΕΙ) και ιδρύματα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ΤΕΕ).

- Στα ΙΕΚ τα οποία δεν ανήκουν σε αναγνωρισμένη εκπαιδευτική βαθμίδα (Σαϊτης, 2000,σ.172), αλλά διαθέτουν την επίσημη αναγνώριση, έστω και αν στη πράξη υπολείπονται σε σχέση με τη διαβαθμισμένη εκπαίδευση.

- Στα λοιπά δημόσια και ιδιωτικά ιδρύματα, που παρέχουν εκπαίδευση εκτός συστήματος, δηλαδή τα προγράμματά τους δεν εντάσσονται σε εκπαιδευτική βαθμίδα και οι τίτλοι τους δεν αναγνωρίζονται από το κράτος. Η αξία των τίτλων σπουδών σε αυτές τις περιπτώσεις κρίνεται από την αγορά εργασίας.

Όπως αναφέρθηκε στη προηγούμενη ενότητα το σύστημα τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης εποπτεύεται από τέσσερις διαφορετικούς φορείς, οι οποίοι αναπτύσσουν

παράλληλες οι διαφορετικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες, ανάλογα με τις αρμοδιότητες που έχουν αναλάβει από την Πολιτεία και τους σκοπούς και στόχους που έχουν θέσει.

Το σύστημα της τουριστικής εκπαίδευσης στην τωρινή του μορφή παρουσιάζει μια πολυμέρεια, καθώς παρατηρείται διαχωρισμός των αρμοδιοτήτων εποπτείας σε διαφορετικούς φορείς.

Η διασπορά των αρμοδιοτήτων σε διάφορους φορείς δεν είναι απαραίτητα μειονέκτημα για την αποδοτικότητα του συστήματος (Αθανασίου, 2004). Για να μπορεί όμως το σύστημα να ανταποκρίνεται στις ποιοτικές και ποσοτικές ανάγκες της τουριστικής αγοράς, αρκεί να μην εμπλέκονται οι ρόλοι μεταξύ των φορέων και να μην δημιουργούνται επικαλύψεις, οι οποίες μπορεί να έχουν σαν αποτέλεσμα την ύπαρξη διαφωνιών, διεκδικήσεων και σπατάλη οικονομικών πόρων.

3.4.1 Η συστηματική αρχική εκπαίδευση και κατάρτιση

Παρακάτω παρατίθεται το σύστημα της τουριστικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα, στο οποίο γίνεται η ανάλυση τους συνόλου της παρεχόμενης αρχικής τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης κατά βαθμίδα εκπαίδευσης.

1. Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Τριτοβάθμια τουριστική εκπαίδευση παρέχεται από τα ΑΕΙ και τα ΤΕΙ, που βρίσκονται υπό την αρμοδιότητα του Υπουργείου Παιδείας και από τις Ανώτερες Σχολές Τουριστικών Επαγγελμάτων, οι οποίες λειτουργούν με την εποπτεία του ΟΤΕΚ.

Α. Τα Πανεπιστήμια μέχρι αυτή τη στιγμή δεν έχουν αναπτύξει μια ικανοποιητική δραστηριότητα στον τουριστικό τομέα. Στην Ελλάδα, όπως και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες που δεν έχουν αναπτυγμένη τουριστική εκπαίδευση, δεν υπάρχουν προπτυχιακές τουριστικές σπουδές σε πανεπιστημιακό επίπεδο. Ωστόσο το αίτημα για ίδρυση προπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών τίθεται συχνά από την τουριστική αγορά της χώρας. Στην Ελλάδα βέβαια μπορεί να μην λειτουργεί αυτοτελές πανεπιστημιακό προπτυχιακό με αμιγώς τουριστική κατεύθυνση, προσφέρονται όμως προγράμματα σπουδών με ειδίκευση σε θέματα «Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων», σε ορισμένα τμήματα Διοίκησης Επιχειρήσεων.

Πιο συγκεκριμένα, από τα ΑΕΙ, μόνο το Πανεπιστήμιο Αιγαίου προσφέρει από το 1996 τη δυνατότητα στους φοιτητές του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων να επιλέξουν την κατεύθυνση Τουρισμού για το τρίτο και το τέταρτο έτος σπουδών, ενώ το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας πρόσφατα έχει εντάξει το μάθημα «Τουριστικό Μάνατζμεντ» στο πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων. Επιπλέον, το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Πατρών προσφέρει τομείς εξειδίκευσης, τους οποίους μπορούν να επιλέξουν οι φοιτητές μετά το πέμπτο εξάμηνο και στους οποίους περιλαμβάνεται ο τομέας Διοίκησης Υπηρεσιών που καλύπτει τα εξής γνωστικά αντικείμενα: Τουριστική Διοίκηση, Διοίκηση Υγείας, Διοίκηση Πολιτισμικών Δραστηριοτήτων και Φορέων.

Β. Σε Μεταπτυχιακό επίπεδο προσφέρονται τα παρακάτω προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών:

- «Σχεδιασμός, Διοίκηση και Πολιτική του Τουρισμού», διάρκειας τριών εξαμήνων, από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου, διάρκειας 3 εξαμήνων
- «Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων», από το Πανεπιστήμιο Πειραιά, διάρκειας τριών εξαμήνων
- «Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων», από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ), (4 θεματικές ενότητες και διπλωματική εργασία).

Γ. Το μεγαλύτερο κομμάτι των προγραμμάτων τουρισμού σε επίπεδο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης οργανώνεται στα ΤΕΙ και αυτό συμβαίνει λόγω του τεχνολογικού χαρακτήρα που έχει προσδοθεί στην τουριστική εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, τουριστικά προγράμματα οργανώνονται στα τμήματα «Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων», τα οποία λειτουργούν στα πλαίσια των «Σχολών Διοίκησης Επιχειρήσεων». Τα τμήματα «Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων», πραγματοποιούνται σε 7 ΑΤΕΙ στην επικράτεια και συγκεκριμένα σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Λάρισα, Άμφισσα, Ηγουμενίτσα, Ηράκλειο Κρήτης και Πάτρα. Τα περισσότερα από αυτά λειτουργούσαν παλαιότερα ως ΚΑΤΕΕ και αναβαθμίσθηκαν στη σημερινή τους μορφή με τους νόμους 1404/83 και 2916/01.

Η διάρκεια των σπουδών είναι οκτώ εξάμηνα και περιλαμβάνει επίσης και ένα εξάμηνο πρακτικής άσκησης σε τουριστικές επιχειρήσεις. Η εισαγωγή των σπουδαστών γίνεται μέσω του συστήματος των Πανελληνίων εξετάσεων και με την προϋπόθεση επιτυχίας σε μια ξένη γλώσσα.

Τα προγράμματα σπουδών των ΑΤΕΙ έχουν μια μάλλον γενική κατεύθυνση, παρέχοντας εκπαίδευση που καλύπτει όλους τους διακριτούς τομείς στους οποίους μπορεί να καταταχθούν οι τουριστικές επιχειρήσεις (Leisure, tourism, hospitality business κ.α.). Αναλυτικότερα το πρόγραμμα περιλαμβάνει μαθήματα γενικής παιδείας, όπως Αρχές Οικονομίας, Μαθηματικά, Λογιστική, Λογιστική επιχειρήσεων, Αστικό Δίκαιο κ.α, ακόμη μαθήματα τουρισμού, όπως Τουριστική πολιτική, Τουριστική γεωγραφία και μαθήματα σχετικά με τη λειτουργία και τη διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων.

Δ. Ακόμη, σε επίπεδο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης λειτουργούν από τον Οργανισμό Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, δύο Ανώτερες Σχολές Τουριστικής Εκπαίδευσης, (Α.Σ.Τ.Ε.) στη Ρόδο και τον Αγ. Νικόλαο, Λασιθίου Κρήτης. Οι σχολές αυτές έχουν το ίδιο πρόγραμμα σπουδών, ενώ λειτουργούν κατά βάση χωρίς διοικητική, οικονομική και ακαδημαϊκή αυτοτέλεια. Οι σπουδαστές που αποφοιτούν από αυτές τις σχολές έχουν εκπαιδευτεί πλήρως ώστε να εργαστούν σε ξενοδοχειακές μονάδες. Η διάρκεια των σπουδών είναι τριετής, η οποία είναι χωρισμένη σε μια οκτάμηνη θεωρητική περίοδο και επίσης σε τρίμηνη πρακτική άσκηση σε ξενοδοχειακές επιχειρήσεις. Στις ΑΣΤΕ γίνονται δεκτοί απόφοιτοι Λυκείου μέσω του θεσμού των Πανελληνίων εξετάσεων του Υπουργείου Παιδείας, με υποχρεωτική εξέταση σε μια ξένη γλώσσα, όπως και στα ΑΤΕΙ Τουριστικών Επιχειρήσεων. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία, κάθε έτος εισάγονται στις ΑΣΤΕ 120 περίπου σπουδαστές.

Το πρόγραμμα μαθημάτων των Α.Σ.Τ.Ε., σε σύγκριση με τα αντίστοιχα των ΤΕΙ, παρουσιάζει μεγαλύτερη επικέντρωση σε γνωστικά αντικείμενα που σχετίζονται άμεσα με τις λειτουργίες και τη διοίκηση των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων, γεγονός που επιτυγχάνει μεγάλη εξειδίκευση και κατευθύνει τους σπουδαστές στον πλέον παραγωγικό κλάδο του τουρισμού, τα ξενοδοχεία. Το περιορισμένο επαγγελματικό προφίλ των αποφοίτων των Α.Σ.Τ.Ε., συνάδει απόλυτα με τα διεθνώς παραδεκτά, του διαχωρισμού δηλαδή των τουριστικών σπουδών, στους τομείς “Tourism” και “Hospitality Management”. Αντίθετα, τα προγράμματα των ΤΕΙ Τουριστικών Επιχειρήσεων, τα οποία έχουν πιο θεωρητική διάσταση έχουν στόχο να παρέχουν γενικότερη εκπαίδευση σε θέματα «Διοίκησης των Τουριστικών Επιχειρήσεων».

Ε. Αν και σύμφωνα με το ελληνικό σύνταγμα, η τριτοβάθμια εκπαίδευση μπορεί να παρέχεται μόνο από το ελληνικό κράτος και είναι δωρεάν για όλους τους πολίτες, υπάρχουν αρκετά ιδιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα που υποστηρίζουν ότι παρέχουν ανεπίσημα ανώτατη εκπαίδευση. Αυτά τα ιδρύματα λειτουργούν κάτω από τον προσδιορισμό "Κέντρα

Ελευθέρων σπουδών" (ΚΕΣ) δεν αναγνωρίζονται από τις ελληνικές κρατικές αρχές ως εκπαιδευτικά ιδρύματα που παρέχουν την τριτοβάθμια εκπαίδευση και οι τίτλοι σπουδών που απονέμονται από αυτά, δεν αναγνωρίζονται επίσημα από το ΥΠΕΠΘ.

Οι σπουδές που προσφέρονται από τα ΚΕΣ βασίζονται στα προγράμματα σπουδών ξένων κολεγίων, τα οποία τροποποιούνται για να ανταποκριθούν καλύτερα στις ανάγκες των ελλήνων σπουδαστών. Οι σπουδαστές πρέπει να πληρώσουν στα ΚΕΣ δίδακτρα που κυμαίνονται από 3,500€ έως 6,000€ για κάθε ακαδημαϊκό έτος. Η διάρκεια σπουδών κυμαίνεται από δύο έως τέσσερα έτη και σε ορισμένες περιπτώσεις μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος οι σπουδαστές μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στο πανεπιστήμιο του εξωτερικού με το οποίο το ΚΕΣ έχει συνεργασία. Τα περισσότερα προγράμματα σπουδών που προσφέρονται από ΚΕΣ έχουν την έγκριση των ξένων πανεπιστημίων εφόσον έχουν παραχωρηθεί από αυτά. Η πλειοψηφία αυτών των πανεπιστημίων έχουν βάση τη Μεγάλη Βρετανία ή τις ΗΠΑ και αναγνωρίζονται πλήρως από τις ελληνικές αρχές. Εντούτοις, οι τίτλοι σπουδών που απονέμονται στους σπουδαστές από τα συνεργαζόμενα ΚΕΣ, δεν αναγνωρίζονται επίσημα στην Ελλάδα. Τα ΚΕΣ στην πλειοψηφία τους έχουν τη βάση τους στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη. Ενδεικτικά, τα πιο γνωστά είναι: το Alpine Centre, το European Centre for Tourism Studies, το Centre International de Glion, το BCA Business Studies, το Mediterranean - ECS, το Southeastern college, το Independent Science and Technology Studies κ.α.

1. Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Εκπαίδευση σε δευτεροβάθμιο επίπεδο παρέχεται στα ΤΕΕ, τα οποία είναι στην αρμοδιότητα του ΥΠΕΠΘ. Σύμφωνα με τα αρθρ. 6 και 7 του ν. 2640/98, εκτός από τα ΤΕΕ που λειτουργεί το Υπ. Παιδείας έχουν ιδρυθεί ΤΕΕ, από τον ΟΤΕΚ, τον ΟΑΕΔ και ιδιωτικούς εκπαιδευτικούς φορείς, ύστερα από έγκριση από το ΥΠΕΠΘ.

Τα προγράμματα των ΤΕΕ έχουν καταρτισθεί από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, και είναι φανερό πως στοχεύουν στη παροχή τουριστικής εκπαίδευσης, παρά κατάρτισης σε μια συγκεκριμένη ειδικότητα. Ο κορμός των μαθημάτων περιλαμβάνει:

- i. Μαθήματα γενικής παιδείας (Μαθηματικά, Ελληνικά, Φυσική κλπ) που αποτελούν το 40% του συνόλου των ωρών διδασκαλίας.

- ii. Μαθήματα γενικής τουριστικής παιδείας σε ποσοστό 20-25%.
- iii. Το υπόλοιπο μέρος καλύπτεται με διάφορα τεχνικά μαθήματα.

Στα ΤΕΕ η εκπαίδευση συνολικά διαρκεί τρία έτη και ολοκληρώνεται σε δυο αυτοτελείς κύκλους σπουδών. Τα δε προσόντα των αποφοίτων που αντιστοιχούν για τον α΄ κύκλο σπουδών είναι επιπέδου 2 και για όσους ολοκληρώσουν και τον β΄ κύκλο σπουδών με προσόντα επιπέδου 3.

Οι τουριστικές ειδικότητες των ΤΕΕ, είτε εντάσσονται σε διαφορετικούς τομείς εκπαίδευσης καθώς δεν υφίσταται τομέας τουρισμού στο οργανωτικό σχήμα για τα ΤΕΕ του Υπουργείου Παιδείας είτε δεν ανήκουν σε κανένα τομέα.

Από το ΥΠΕΠΘ έχουν σχεδιασθεί και λειτουργούν προγράμματα σε δύο μόνο ειδικότητες: αυτή των «Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων», που λειτουργεί στα πλαίσια του Τομέα Διοίκησης και Οικονομίας και την ειδικότητα «Περιβάλλοντος και Αγροτουρισμού», του Τομέα Γεωπονίας, Τροφίμων και Περιβάλλοντος. Στα προγράμματα αυτά γίνονται δεκτοί μαθητές που έχουν αποπερατώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση κατά προτεραιότητα εκδήλωσης επιθυμίας. Τα συγκεκριμένα προγράμματα σπουδών έχουν θεωρητικό χαρακτήρα και δεν περιλαμβάνουν πρακτική άσκηση σε επιχειρήσεις.

Σημαντική παρουσία έχει ο ΟΤΕΚ στη Δευτεροβάθμια τουριστική εκπαίδευση. Στα πλαίσια του ΟΤΕΚ λειτουργούν οκτώ ΤΕΕ α' κύκλου σπουδών, στις πόλεις Ανάβυσσος Αττικής, Θεσσαλονίκη, Κέρκυρα, Ρόδος, Ναύπλιο, Γαλαξίδι, Αλεξανδρούπολη και Ηράκλειο Κρήτης, σε παραδοσιακές επαγγελματικές ειδικότητες που έχουν σχέση με τον τουρισμό, όπως:

- A. Μαγειρική τέχνη
- B. Ζαχαροπλαστική τέχνη
- Γ. Ξενοδοχειακή - Εστιατοριακή τεχνική

Στα ΤΕΕ του ΟΤΕΚ εισάγονται κάθε χρόνο απόφοιτοι Λυκείου (30%) και απόφοιτοι Γυμνασίου (70%). Η επιλογή των εκπαιδευομένων γίνεται με ειδικό σύστημα επιλογής, στο οποίο μοριοδοτείται ο βαθμός τίτλου σπουδών, η γνώση ξένων γλωσσών κ.α. Η εκπαίδευση στον α' κύκλο των ΤΕΕ του ΟΤΕΚ διαρκεί δύο πλήρη έτη και περιλαμβάνει κατ' έτος οκτάμηνη θεωρητική περίοδο σε ειδικά διαμορφωμένα ξενοδοχεία-εκπαιδευτήρια και τετράμηνη υποχρεωτική πρακτική άσκηση σε επιλεγμένες ξενοδοχειακές επιχειρήσεις. Οι ανήλικοι μαθητές των ΤΕΕ του ΟΤΕΚ και οι μαθητές κάποιων ειδικοτήτων είναι υποχρεωμένοι να φοιτήσουν ως οικότροφοι.

Ένας άλλος σημαντικός φορέας που τα τελευταία χρόνια έχει εισέλθει στο χώρο της τουριστικής εκπαίδευσης είναι ο ΟΑΕΔ. Η εκπαίδευση του ΟΑΕΔ παρέχεται σε ΤΕΕ μαθητείας, τα οποία έχουν συνιδρυθεί με το ΥΠΕΠΘ σύμφωνα με την Κ.Υ.Α υπ' αριθμό 40026/17-2-99, των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Εργασίας, σχετικά με μετατροπή των Σχολών Μαθητείας του ΟΑΕΔ σε Τ.Ε.Ε Μαθητείας Α' Κύκλου.

Η εισαγωγή των υποψήφιων στα συγκεκριμένα προγράμματα γίνεται με επιλογή σύμφωνα ειδικό σύστημα μοριοδότησης στο οποίο συνυπολογίζονται ο βαθμός τίτλου σπουδών του ενδιαφερομένου καθώς κοινωνικά και οικονομικά κριτήρια.

Οι ειδικότητες που αναπτύσσονται στα πλαίσια λειτουργίας του ΟΑΕΔ και έχουν σχέση με τον τουρισμό είναι:

1. «Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων» (Τομέας Οικονομίας και Διοίκησης) και
2. «Αρτοποιίας-Ζαχαροπλαστικής» και «Μαγειρικής Τέχνης» (Τομέας Γεωπονίας, Τροφίμων και Περιβάλλοντος).

Κατά την εκπαιδευτική περίοδο 2004-5 εισήχθησαν στα ΤΕΕ μαθητείας α' κύκλου σπουδών, 505 μαθητές, ενώ κατά την περίοδο 2005-6, σύμφωνα με νέα εγκύκλιο εισαγωγής (ΟΑΕΔ), έχει προκηρυχθεί η εισαγωγή 400 μαθητών, στις ειδικότητες Αρτοποιίας-Ζαχαροπλαστικής (150 άτομα) και Μαγειρικής Τέχνης (250 άτομα).

3.4.2 Η μη συστηματική αρχική εκπαίδευση και κατάρτιση

Η μη συστηματική εκπαίδευση και κατάρτιση παρέχεται στη χώρα μας μέσα από τουριστικά προγράμματα, τα οποία δεν εντάσσονται στο τυπικό σύστημα εκπαίδευσης. Πρόκειται για προγράμματα αρχικής εκπαίδευσης τα οποία απευθύνονται σε νέους, απόφοιτους Λυκείου. Παρακάτω αναλύονται οι φορείς οι οποίοι παρέχουν τέτοιου είδους τουριστικά προγράμματα.

1. Προγράμματα μεταδευτεροβάθμιας τουριστικής εκπαίδευσης αρμοδιότητας Οργανισμού Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης.

Ο ρόλος του Ο.Ε.Ε.Κ. είναι σημαντικός για την εκπαίδευση και κατάρτιση της χώρας, διότι έχει την ευθύνη σχεδιασμού της παρεχόμενης επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ο.Ε.Ε.Κ.), είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου που ιδρύθηκε στα πλαίσια του Ε.Σ.Ε.Ε.Κ., έχει διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια και εποπτεύεται από το Υπουργείο Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων.

Οι σκοποί του είναι:

- Η υλοποίηση των στόχων του Ε.Σ.Ε.Ε.Κ.
- Η οργάνωση και λειτουργία των Δημοσίων Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.), αρμοδιότητας ΥΠ.Ε.Π.Θ.
- Η εποπτεία και ο έλεγχος των Ιδιωτικών Ι.Ε.Κ.
- Η διαμόρφωση του κανονιστικού πλαισίου λειτουργίας Ι.Ε.Κ. άλλων δημοσίων φορέων, ως προς τα θέματα της παρεχόμενης κατάρτισης.

Έργο του Ο.Ε.Ε.Κ. είναι:

- Η παροχή κάθε είδους επαγγελματικής κατάρτισης, αρχικής ή συμπληρωματικής.
- Η υποβολή προτάσεων στον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων για τη χάραξη κατευθύνσεων, το σχεδιασμό και τον προγραμματισμό της πολιτικής για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση.
  - Η μελέτη και εκτίμηση των αναγκών σε ειδικευμένο προσωπικό, κατά κλάδους της οικονομίας, σε συνεργασία με άλλους συναρμόδιους φορείς. Η οργάνωση και λειτουργία των Ι.Ε.Κ. αρμοδιότητας ΥΠ.Ε.Π.Θ.
  - Ο καθορισμός του περιεχομένου σπουδών των Δημοσίων και Ιδιωτικών Ι.Ε.Κ.
  - Η εποπτεία και ο έλεγχος των Ιδιωτικών Ι.Ε.Κ.
  - Η παρακολούθηση των διεθνών τάσεων και προοπτικών στον τομέα της απασχόλησης. Η αναγνώριση και κατοχύρωση επαγγελμάτων, αντίστοιχων προς την εκπαίδευση και κατάρτιση, που παρέχουν τα Ι.Ε.Κ., σύμφωνα με τα δεδομένα και τις ανάγκες της ελληνικής αγοράς, αλλά και όσα ισχύουν στην Ε.Ε.
  - Ο καθορισμός των επαγγελματικών δικαιωμάτων όλων των επιπέδων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης του Ν. 2009/92, σε συνεργασία με τα, κατά περίπτωση, αρμόδια υπουργεία και τους κοινωνικούς εταίρους.
  - Η αναγνώριση των τίτλων, που απονέμονται από άλλους ελληνικούς φορείς επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, η ισοτιμία αντίστοιχων τίτλων της αλλοδαπής και η παροχή των αναγκαίων πληροφοριών, σχετικά με την αναγνώριση των δικαιωμάτων και πιστοποιητικών, καθώς και με τους άλλους όρους πρόσβασης στα νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα.

- Ο συντονισμός των δραστηριοτήτων και η εισήγηση στον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων για τα θέματα ειδικοτήτων της δευτεροβάθμιας τεχνικής – επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης.

- Ο καθορισμός των προδιαγραφών και η έγκριση των προγραμμάτων της τυπικής επαγγελματικής κατάρτισης, που παρέχουν άλλοι φορείς, μη εποπτευόμενοι από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

- Η μελέτη των προδιαγραφών της εργαστηριακής υποδομής και του εκπαιδευτικού υλικού της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, η χωροταξική κατανομή των μονάδων και η εισαγωγή των νέων τεχνολογιών στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση.

- Η αποκλειστική διαχείριση των θεμάτων της συμμετοχής και εκπροσώπησης του τομέα τεχνικής – επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης αρμοδιότητας του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων σε εθνικά όργανα, καθώς και σε κοινοτικούς και λοιπούς διεθνείς οργανισμούς και προγράμματα, που έχουν σχέση με την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση.

- Η απευθείας επικοινωνία και συνεργασία με τους φορείς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για οποιοδήποτε θέμα έχει σχέση με την τεχνική – επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση αρμοδιότητας Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

- Η απορρόφηση και διαχείριση όλων των κονδυλίων της Ε.Ε. για κάθε είδους προγράμματα σχετιζόμενα με την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση αρμοδιότητας του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, καθώς και η εκτέλεση των σχετικών κοινοτικών προγραμμάτων.

- Η διεξαγωγή ερευνών, η πραγματοποίηση μελετών, η τήρηση στατιστικών και η τεκμηρίωση σε σχέση με την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση.

- Ο σχεδιασμός και η μέριμνα για την κατάρτιση και εφαρμογή προγραμμάτων επιμόρφωσης των εκπαιδευτών της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, αρμοδιότητας Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, καθώς και των εκπροσώπων των κοινωνικών εταίρων και του προσωπικού που υπηρετεί στον Ο.Ε.Ε.Κ.

- Η οργάνωση προγραμμάτων επιμόρφωσης εκπαιδευτικών ειδικοτήτων της δευτεροβάθμιας τεχνικής-επαγγελματικής εκπαίδευσης σε συνεργασία, εφόσον του ανατεθεί, με τους αρμόδιους φορείς του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

- Η πραγματοποίηση κατόπιν εντολής τρίτων και έναντι αμοιβής ερευνών, μελετών, εκδόσεων κλπ. σχετικών με το αντικείμενό του. (Πηγή: http://www.edulll.gr/?page_id=250)

Ο Ο.Ε.Ε.Κ. στα πλαίσια του «Τομέα Μεταφορών και Τουρισμού», έχει αναπτύξει ένα αρκετά μεγάλο αριθμό ειδικοτήτων σε παραδοσιακά αλλά και σε καινοτόμα τουριστικά επαγγέλματα. Η διάρκεια των προγραμμάτων σπουδών είναι 4 εξάμηνα, όταν παρέχεται κατάρτιση σε απόφοιτους Λυκείου. Όταν πρόκειται για κατάρτιση αποφοίτων της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, σε ειδικότητες ως βοηθοί, η διάρκεια της φοίτησης είναι 2 εξάμηνα.

2. Προγράμματα μεταδευτεροβάθμιας τουριστικής εκπαίδευσης αρμοδιότητας Ο.Τ.Ε.Κ.

Από τον Οργανισμό Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, λειτουργούν τουριστικά προγράμματα Ι.Ε.Κ. Οι ειδικότητες τις οποίες μπορεί να βρει κάποιος στα ΙΕΚ είναι:

- Τεχνικός Μαγειρικής Τέχνης
- Ειδικός Ξενοδοχειακών Υπηρεσιών και Τροφοδοσίας
- Υπάλληλος Τουριστικού Γραφείου
- Συνοδός Βουνού
- Ειδικός Θαλασσοθεραπείας – Spa
- Ειδικός Λουτροθεραπείας – Spa
- Βοηθός Προϊσταμένου Ορόφων

Εκπαιδευτικές μονάδες λειτουργούν στην Αθήνα, την Ανάβυσσο Αττικής, το Ηράκλειο, τη Ρόδο, την Καλαμπάκα, την Αιδηψό, τη Σάμο, την Καστανιά Καρδίτσας, την Σταυρούπολη Ξάνθης, την Καλαμάτα, το Ναύπλιο.

Οι προϋποθέσεις φοίτησης, η διαδικασία εισαγωγής και ο αριθμός εισακτέων ορίζονται από προκήρυξη που δημοσιεύεται στις αρχές Ιουλίου. Οι υποψήφιοι πρέπει να είναι απόφοιτοι Λυκείου. Πιο συγκεκριμένα, για τις ειδικότητες του Ειδικού Ξενοδοχειακών Υπηρεσιών και Τροφοδοσίας και του Υπάλληλου Τουριστικού γραφείου οι υποψήφιοι θα πρέπει να είναι κάτοχοι τίτλου από αναγνωρισμένο φορέα που θα πιστοποιεί τη καλή γνώση της Αγγλικής (Lower ή πιστοποιητικό γλωσσομάθειας επιπέδου B2). Για την ειδικότητα του Βοηθού Προϊσταμένων Ορόφων, δεκτοί γίνονται απόφοιτοι Γυμνασίου.

Η φοίτηση είναι υποχρεωτική και διαρκεί 4 εξάμηνα. Κάθε εξάμηνο περιλαμβάνει δύο κύκλους σπουδών:

A) Τον **Θεωρητικό**, που αρχίζει τον Οκτώβριο κάθε έτους και λήγει τον Ιούνιο του επομένου έτους.

B) Τον **Πρακτικό**, που αποτελεί συνέχεια του θεωρητικού και αναπόσπαστη συνέχεια της εκπαίδευσής τους, αρχίζει τον Ιούλιο και λήγει στο τέλος του Σεπτεμβρίου. Οι μαθητές τοποθετούνται για πρακτική άσκηση με μέρημα του Ο.Τ.Ε.Κ. σε ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, τουριστικά γραφεία, αεροπορικές εταιρείες, κρουαζιερόπλοια. Για την ειδικότητα του Βοηθού Προϊσταμένων Ορόφων, η φοίτηση διαρκεί ένα έτος.

Πιο συγκεκριμένα στην Ελλάδα εξειδικευμένα προπτυχιακά προγράμματα σπουδών ανώτερης εκπαίδευσης παρέχονται μέχρι στιγμής μόνο από τα ΤΕΙ (Αθηνών, Θεσσαλονίκης, Λάρισας, Ηρακλείου, Πάτρας, Πειραιά, Ηπείρου). Επί του παρόντος, τα ΑΕΙ προσφέρουν προπτυχιακά προγράμματα σπουδών (κυρίως Διοίκησης Επιχειρήσεων) με κατεύθυνση στον κλάδο του Τουρισμού (Πανεπιστήμιο Αιγαίου). Λειτουργούν επίσης και δύο σχολές ανώτερης τουριστικής εκπαίδευσης από τον ΟΤΕΚ (Οργανισμός Τουριστικής Εκπαίδευσης & Κατάρτισης) στην Ρόδο και στην Κρήτη.

Επίσης, λειτουργούν προγράμματα τουριστικών μεταπτυχιακών σπουδών στα Πανεπιστήμια Αιγαίου, Πειραιώς, Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου και Πανεπιστημίου Αθηνών (το τελευταίο με κατεύθυνση) ενώ αντιστοίχου επιπέδου είναι και το Τμήμα Τουριστικής Οικονομίας και Ανάπτυξης της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης.

Από την ιδιωτική εκπαίδευση επίσης, καλύπτονται και τα δύο επίπεδα ανώτατης εκπαίδευσης και προσφέρονται τίτλοι σπουδών από πανεπιστήμια του εξωτερικού. Πιο συγκεκριμένα, ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ο.Ε.Ε.Κ.) έχει χορηγήσει άδεια λειτουργίας σε 31 Ιδιωτικά Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ι.Ε.Κ.) για 24 ειδικότητες στον τομέα του τουρισμού.

Επιπλέον, από τα 21 Εργαστήρια Ελευθέρων Σπουδών που λειτουργούν με εξειδίκευση στον τουρισμό, 10 παρέχουν σπουδές στη Διοίκηση του τουρισμού (Ξενοδοχείων, φιλοξενίας, επισιτιστικών μονάδων κ.λπ.), 4 σε ειδικότητες που σχετίζονται με τις αεροπορικές επιχειρήσεις ενώ 7 Εργαστήρια Ελευθέρων Σπουδών δίνουν έμφαση κυρίως σε σπουδές που αφορούν επισιτισμό. Σε ότι αφορά στην έρευνα, στα πλαίσια του Πανεπιστημίου Αιγαίου λειτουργεί το Εργαστήριο Τουριστικών Ερευνών και Μελετών

(ETEM) ενώ σχετική με τον τουρισμό έρευνα γίνεται και σε άλλα πανεπιστήμια καθώς και ερευνητικά κέντρα της χώρας (π.χ. ΕΚΚΕ). Ως προς την επιστημονική διερεύνηση του τουριστικού φαινομένου σε επίπεδο διδακτορικών σπουδών στα ελληνικά ΑΕΙ, αυτή έχει ενταθεί σημαντικά από το 2000.

Η προσπάθεια αναβάθμισης της τουριστικής έρευνας στην Ελλάδα αναδεικνύεται και μέσα από τα τέσσερα επιστημονικά τουριστικά περιοδικά διεθνούς κύρους που εκδίδονται από ελληνικά ΑΕΙ και ΤΕΙ (ένα από το Πανεπιστήμιο του Αιγαίου, δύο από το Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων του ΤΕΙ Αθηνών κι ένα από το Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων του Αλεξάνδρειου ΤΕΙ Θεσσαλονίκης σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο της Rijeka/ Opatija στην Κροατία).

Ως προς τη σχέση τουριστικής εκπαίδευσης και αγοράς εργασίας (ξενοδοχεία και τουριστικά γραφεία) και σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του Forum Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, μεγάλος αριθμός απασχολούμενων στον τουριστικό κλάδο δεν έχει θεωρητική κατάρτιση πάνω στο αντικείμενο. Συνοπτικά εμφανίζονται τα αποτελέσματα της έρευνας παρακάτω:

Σχολές Αποφοίτησης των Απασχολούμενων στα Ξενοδοχεία

Σχολές από τις οποίες αποφοίτησαν οι απασχολούμενοι στο ξενοδοχείο

	Άνδρες (%)	Γυναίκες (%)	Σύνολο (%)
Σχολή Τουριστικών Επαγγελματιών	6,14	5,34	11,48
ΤΕΙ Τουριστικών Επιχειρήσεων	1,43	2,08	3,51
ΙΕΚ τουριστικής κατεύθυνσης	1,46	1,57	3,03
Άλλες τουριστικές σχολές	1,17	1,27	2,44
Άλλα ΑΕΙ/ΤΕΙ	4,96	4,56	9,25

Χωρίς πτυχίο	21,79	48,49	70,28
Σύνολο (%)	36,68	63,31	100

Πηγή: Forum Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (2008)

Εάν θέλαμε να αναλύσουμε συνολικά τα δεδομένα, θα παρατηρούσαμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των εργαζομένων σε ξενοδοχειακές μονάδες δεν είναι κάτοχος κάποιου πτυχίου, ενώ οι κάτοχοι πτυχίου έχουν αποφοιτήσει από Σχολή Τουριστικών Επαγγελμάτων. Αντιθέτως, οι κάτοχοι πτυχίου ΙΕΚ τουριστικής κατεύθυνσης, είναι εκείνοι που έχουν τη μικρότερη απορρόφηση στον ξενοδοχειακό κλάδο.

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, συμπεραίνουμε όσον αφορά στην απασχόληση εργαζομένων σε ξενοδοχειακές μονάδες, ότι βάσει των φυλετικών κριτηρίων, οι μισές περίπου γυναίκες που απασχολούνται σε αυτές, δεν είναι κάτοχοι κάποιου πτυχίου τουριστικής σχολής (ποσοστό που αγγίζει το 48,9%). Αντίστοιχα, το ποσοστό των ανδρών οι οποίοι δεν έχουν κάποιο πτυχίο είναι 21,79%. Είναι λοιπόν εμφανές ότι προτιμητέα είναι άτομα τα οποία δεν έχουν κάποιο πτυχίο, πιθανότατα διότι είναι ανειδίκευτα και ως εκ τούτου δεν δικαιούνται υψηλές αμοιβές.

Σχολές Αποφοίτησης των Απασχολούμενων στα Τουριστικά Γραφεία

Σχολές από τις οποίες αποφοίτησαν οι απασχολούμενοι στο τουριστικό γραφείο

	Άνδρες (%)	Γυναίκες (%)	Σύνολο (%)
Σχολή Τουριστικών Επαγγελμάτων	2,94	3,78	6,73
ΤΕΙ Τουριστικών Επιχειρήσεων	2,12	7,49	9,61

ΙΕΚ τουριστικής κατεύθυνσης	2,03	6,56	8,59
Άλλες τουριστικές σχολές	2,22	7,12	9,34
Άλλα ΑΕΙ/ΤΕΙ	6,72	12,44	19,16
Χωρίς πτυχίο	17,72	28,86	46,58
Σύνολο	33,75	66,25	100

Πηγή: Forum Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (2008)

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι και στην περίπτωση του τουριστικού γραφείου, οι πλειονότητα των εργαζομένων δεν είναι κάτοχοι κάποιου πτυχίου, οπότε και εδώ μιλάμε για έλλειψη εξειδίκευσης. Μια διαφορά όμως που παρατηρείται είναι το γεγονός ότι ενώ στις ξενοδοχειακές μονάδες, οι πτυχιούχοι των σχολών Τουριστικών Επαγγελμάτων είχαν περισσότερη απορρόφηση, στην περίπτωση των τουριστικών γραφείων οι συγκεκριμένοι απόφοιτοι είναι πέμπτοι (και τελευταίοι) στην προτίμηση των εργοδοτών και πρώτοι είναι οι πτυχιούχοι άλλων ΑΕΙ και ΤΕΙ.

3.5 Η συνεχιζόμενη τουριστική επαγγελματική κατάρτιση

Ακολουθώντας τις νέες εξελίξεις στην πορεία του τουρισμού στην χώρα μας, η εκπαίδευση αλλά και η επανακατάρτιση δεν μπορούν να παραμένουν στάσιμες και να μην εξελίσσονται. Σημαντική είναι βέβαια η αποτελεσματικότητα του συστήματος της αρχικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, αλλά φυσικά δεν μπορούμε να βασιζόμαστε μόνο σε αυτή.

Για να επιτευχθεί η διασφάλιση τα εργασίας σε κάποιο τουριστικό τομέα, είναι απαραίτητη η «δια βίου κατάρτιση». Η συνεχιζόμενη κατάρτιση, από την εποχή της ολοκλήρωσης της πιστοποίησης των Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ) από το Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης (Ε.ΚΕ.ΠΙΣ.), πραγματοποιείται συστηματικά στα ΚΕΚ., δημόσια και ιδιωτικά τα οποία εξασφαλίζουν χρηματοδότηση από εθνικούς πόρους

(Υπουργείο Απασχόλησης) και κοινοτικούς πόρους (ΕΚΤ). Τα μεγαλύτερα σε δυναμικότητα ΚΕΚ που δραστηριοποιούνται σε τουριστικά προγράμματα, σύμφωνα με στοιχεία του ΕΚΕΠΙΣ είναι τα Κ.Ε.Κ, της ΙΝ.Ε/Γ.Σ.Ε.Ε., της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ, το ΚΕΚ ΓΣΕΒΕΕ, το Κ.Ε.Κ. "ΕΥΡΩΠΕΡΓΑΣΙΑΚΗ" ΑΕ κλπ. Εκτός από τα ΚΕΚ, σημαντικός φορέας είναι και ο ΟΤΕΚ, ο οποίος παρέχει προγράμματα εκπαίδευσης για περισσότερα από 25 χρόνια. Σε γενικές γραμμές, ο ΟΤΕΚ λειτουργεί σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας (Αθήνα, Αγ. Νικόλαος, Βόλος, Έδεσσα, Ηράκλειο, Θεσσαλονίκη, Ιωάννινα, Κατερίνη, Κέρκυρα, Λάρισα, Λουτράκι, Μαρμαράς, Πάτρα, Πρέβεζα, Πύργος και Ρόδος), τμήματα Μετεκπαίδευσης (επιμόρφωσης), για τους ήδη εργαζόμενους σε τουριστικά επαγγέλματα ή εποχιακά ανέργους, οι οποίοι διαθέτουν μόνο εμπειρική γνώση του αντικείμενου της εργασίας τους, δηλαδή άτομα τα οποία δεν έχουν κάποιο πτυχίο, μπορούν να εκπαιδευτούν και μαζί με την εμπειρία που έχουν αποκτήσει από την εργασία τους, να μπορέσουν έτσι να διατηρήσουν τη θέση τους αλλά και να επιτύχουν την ανέλιξή τους. Τέλος, με την επιμόρφωσή τους αυτή, βελτιώνουν την παροχή υπηρεσιών.

Η φοίτηση διαρκεί από τον Δεκέμβριο έως και τον Απρίλιο, και οι ειδικότητες που περιλαμβάνονται είναι:

- Υπάλληλοι Υποδοχής
- Υπάλληλοι Εστιατορίου
- Οροφοκόμοι
- Μάγειρες
- Ζαχαροπλάστες

Το έργο συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και συγκεκριμένα από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα» και από Εθνικούς Πόρους. (<http://www.otek.edu.gr/gr/met.htm>)

3.6 Η Ηλεκτρονική Μάθηση (e-learning) και οι νέες τεχνολογίες στη σύγχρονη εκπαίδευση

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ιδιαίτερα αυξημένη ζήτηση για τα προγράμματα που αφορούν σε εκπαίδευση εξ' αποστάσεως, τόσο σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο συνεχιζόμενης κατάρτισης τα οποία χρησιμοποιούν τις τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνίας και υλοποιούνται σε περιβάλλον ηλεκτρονικής μάθησης (e-learning). Τα άτομα τα οποία συμμετέχουν σε αυτή την τόσο πρωτοποριακή εκπαιδευτική διαδικασία έχουν τα προνόμια της πλήρους ανεξαρτησίας, στο «χώρο» και το «χρόνο» μάθησης, αφού έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε ολοκληρωμένη μαθησιακή διαδικασία κυριολεκτικά με ένα «κλικ» του ποντικιού του ηλεκτρονικού υπολογιστή του σπιτιού του γραφείου ή του laptop εφόσον υπάρχει μια ικανοποιητική ADSL σύνδεση στο internet.

Όπως αναφέρει ο κ. Κωνσταντίνος Μπουρλετίδης, Ειδικός Επιστημονικός Συνεργάτης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, η ηλεκτρονική μάθηση, η πλέον σύγχρονη μέθοδος εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, προϋποθέτει ένα σημαντικό κομμάτι της μαθησιακής διαδικασίας να πραγματοποιείται μέσα από την αξιοποίηση των σύγχρονων τεχνολογιών. Πιο συγκεκριμένα για την υλοποίηση αυτών των προγραμμάτων απαιτείται λογισμικό (hardware & software) το οποίο εξασφαλίζει:

- Τη διαχείριση των εκπαιδευτικών πόρων (αίθουσες, εξοπλισμός, εκπαιδευτικά μέσα, επιμορφωτές)
- Τη διαχείριση των επαγγελματικών προφίλ των εκπαιδευομένων και των δεξιοτήτων που περιέχουν
- Τη διαχείριση συνεργατικών κοινοτήτων για την ανταλλαγή γνώσεων μεταξύ των χρηστών της υπηρεσίας (εκπαιδευτές, εκπαιδευόμενοι, κ.α) μέσω διαδικτυακών εργαλείων
- Την ενιαία διαχείριση αναφορών για την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων αποσκοπώντας στον συντονισμό και τη βελτίωση των εκπαιδευτικών διαδικασιών.
- Την ενιαία διαχείριση χρηστών και ομάδων με τρόπο που να διασφαλίζει τα προσωπικά δεδομένα και να διευκολύνει τη χρήση του συνόλου των υπηρεσιών.
- Τη διαχείριση πιστοποιήσεων προσδίδοντας μια ενιαία διαδικασία πιστοποίησης των εκπαιδευτικών προγραμμάτων του φορέα που υλοποιεί τα προγράμματα

- Τη διαχείριση αξιολογήσεων και γενικότερα ερωτηματολογίων προσφέροντας στα πλαίσια των εκπαιδευτικών προγραμμάτων δυνατότητες ανάδρασης για τη συνεχή παρακολούθηση των εκπαιδευομένων και τη διαμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών
  - Τη διαχείριση ασύγχρονων προγραμμάτων τηλεεκπαίδευσης.
  - Δυνατότητα χρήσης εφαρμογών πολυμέσων
  - Δυνατότητα επικοινωνίας μεταξύ μαθητών – καθηγητών με e-mail.
  - Εργαλεία επικοινωνίας – συνεργασίας τα οποία υποστηρίζουν πίνακες ανακοινώσεων, συνημμένα αρχεία (forums)
  - Εύκολη δημιουργία test και ανάθεση αυτόματων εργασιών ανάλογα με την επίδοση των μαθητών
    - Δυνατότητα εξαγωγής πλήθους αναφορών σχετικά την πρόοδο των μαθητών, τις ώρες που μελέτησαν, το ποσοστό του υλικού που ανέγνωσαν
    - Παροχή ένταξης-σύνθεσης περιβάλλοντος για HTML σελίδες
    - Δυνατότητα για εισαγωγή-εξαγωγή του εκπαιδευτικού υλικού. Μεταφορά του υλικού ανάμεσα στους servers της Εκπαιδευτικής Πλατφόρμας
    - Ευκολία στη σύνθεση νέων προγραμμάτων από τα ήδη υπάρχοντα, μέσω της επιλογής αντίστοιχου ULM's.
    - Απλή δημιουργία των εξετάσεων
    - Δυνατότητες για αυτόματες εργασίες ανάλογα με την πρόοδο του κάθε σπουδαστή στις εξετάσεις
      - Έλεγχος στην πρόσβαση του έντυπου υλικού
      - Ικανότητα των εκπαιδευτών να ελέγχουν το υλικό στο οποίο οι εκπαιδευόμενοι έχουν πρόσβαση
      - Ικανότητα για διαφοροποίηση του προκαθορισμένου υλικού των μαθημάτων και αυτόματη αλλαγή του υλικού για κάθε εκπαιδευόμενο.
      - Ικανότητα εποπτείας της απόδοσης των εκπαιδευόμενων (ποσοστό του εκπαιδευτικού υλικού που έχουν μελετήσει).
      - Περιληπτική Αναφορά για τις εξετάσεις των εκπαιδευόμενων
      - Τελική Αναφορά της απόδοσης του κάθε εκπαιδευόμενου

Ένας φορέας ο οποίος δραστηριοποιείται στην εξ' αποστάσεως εκπαίδευση είναι το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Η διδασκαλία στα προγράμματα εξ'

αποστάσεως του Πανεπιστημίου διεξάγεται αποκλειστικά μέσω του διαδικτύου, προσφέροντας στον εκπαιδευόμενο αυτονομία, όπως είναι η υποχρέωση της φυσικής του παρουσίας σε συγκεκριμένο χώρο και χρόνο. Παράλληλα, παρέχεται **πλήρης και καθημερινή εκπαιδευτική υποστήριξη** από άρτια καταρτισμένους εκπαιδευτές. Ο εκπαιδευόμενος δηλαδή μπορεί να απευθύνεται ηλεκτρονικά στον ορισμένο εκπαιδευτή του, μέσω ενσωματωμένου στην πλατφόρμα ηλεκτρονικού συστήματος επικοινωνίας, για την άμεση επίλυση αποριών σχετιζόμενων με τα μαθήματα και τις ασκήσεις αξιολόγησης. Η εκπαίδευση πραγματοποιείται μέσω εκπαιδευτικής πλατφόρμας, η οποία αντιστοιχεί σε ένα δικτυακό σύνδεσμο. Κάθε εκπαιδευόμενος με τη χρήση των προσωπικών του κωδικών μπορεί να εισέρχεται στην εκπαιδευτική πλατφόρμα οποιαδήποτε χρονική στιγμή και από οπουδήποτε το επιθυμεί. Το εκπαιδευτικό υλικό διατίθεται σταδιακά (σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή), ανά διδακτική ενότητα, μέσω ειδικά διαμορφωμένων ηλεκτρονικών τάξεων. Κάθε εβδομάδα ο εκπαιδευόμενος εξετάζεται σε ένα συγκεκριμένο μέρος της ύλης, μέσω ενός τεστ αξιολόγησης. Επίσης προϋπόθεση για την κατάκτηση του πτυχίου είναι να παραδώσει και μια τελική εργασία στην οποία βαθμολογείται με συντελεστή βαρύτητας. Η **χορήγηση του τίτλου σπουδών** πραγματοποιείται, σε περίπτωση που ο εκπαιδευόμενος λάβει σε όλα τα μαθήματα του Προγράμματος βαθμό μεγαλύτερο ή ίσο του 50%.

Συγκεκριμένα για τον τουριστικό τομέα, έχει δημιουργηθεί ένα πρόγραμμα σπουδών, το οποίο περιλαμβάνει τα εξής μαθήματα:

- **Management Ταξιδιωτικών Πρακτορειών & Tour Operators** – Το οποίο έχει διάρκεια 5 μήνες και η εκτιμώμενη διάρκειά του σε ώρες είναι 165.

Το Εκπαιδευτικό Αντικείμενο **“Management Ταξιδιωτικών Πρακτορειών & Tour Operators”** περιλαμβάνει τα κάτωθι οκτώ υποχρεωτικά μαθήματα:

- Management των Υπηρεσιών
- Οργάνωση και Διοίκηση Ταξιδιωτικού Πρακτορείου
- Ανάπτυξη Δημιουργικών Ικανοτήτων
- Λειτουργίες και Δραστηριότητες Incoming
- Οικονομικό Management Ταξιδιωτικού Πρακτορείου
- Tour Operators & Εξερχόμενος Τουρισμός - Outgoing
- Σχεδιασμός και Υλοποίηση Εκδρομών & Περιηγήσεων
- Προβολή & Πωλήσεις Πρακτορείου και Tour Operator

• **Tourism Management and Marketing** – Το οποίο έχει διάρκεια επίσης 5 μήνες και η εκτιμώμενη διάρκειά του σε ώρες είναι 128.

Το εκπαιδευτικό αντικείμενο "**Tourism Management and Marketing**" περιλαμβάνει τα κάτωθι έξι μαθήματα:

- Επιχειρηματικός Σχεδιασμός Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων
- Στρατηγικός Σχεδιασμός Ανθρώπινων Πόρων
- Ξενοδοχειακό Μάρκετινγκ και Πωλήσεις
- Tour Operators & Outgoing
- Μείγμα Μάρκετινγκ
- Το Μείγμα προώθησης και προβολής

• **Επιχειρηματικότητα και Τουρισμός** – Το οποίο έχει διάρκεια επίσης 5 μήνες και η εκτιμώμενη διάρκειά του σε ώρες είναι 154.

Το εκπαιδευτικό αντικείμενο "**Επιχειρηματικότητα και Τουρισμός**" περιλαμβάνει τα κάτωθι οκτώ μαθήματα:

- Ανάλυση Επιχειρηματικότητας
- Οργάνωση Επιχειρηματικού Σχεδίου
- Management Υπηρεσιών
- Επιχειρηματικός Σχεδιασμός Διοίκησης Τουριστικών επιχειρήσεων
- Βασικές Αρχές και Δράσεις των Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού
- Κυριότερες Μορφές Εναλλακτικού Τουρισμού
- Οργάνωση και Διοίκηση Ταξιδιωτικού Πρακτορείου
- Προβολή και Πωλήσεις Πρακτορείου και Tour Operators

Οι αλλαγές που προκύπτουν όσον αφορά στις μαθησιακές ανάγκες αλλά και στην τεχνολογία οδηγούν ολοένα και περισσότερες εταιρίες, εκπαιδευτικά ιδρύματα, και κυβερνητικούς οργανισμούς, στην υιοθέτηση της Ηλεκτρονικής Μάθησης (**e-Learning**). Ο όρος αυτός αναφέρεται στη διαδικασία κατάρτισης και εκμάθησης με την χρήση του διαδικτύου. Μειώνοντας το χρόνο και το κόστος της εκπαίδευσης οι σπουδαστές αλλά και γενικότερα οι ενδιαφερόμενοι μπορούν με την χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή να αναπτύξουν τις γνώσεις τους αλλά και να διευρύνουν τις ικανότητές τους. Συγκεκριμένα για τον τομέα του τουρισμού, έχουν δημιουργηθεί προγράμματα που βοηθούν τον κάθε ενδιαφερόμενο να λάβει γνώσεις μέσω αυτού του ομολογουμένως πρωτοποριακού συστήματος. Παραδείγματα των παραπάνω αποτελούν οι νέες μέθοδοι:

- «Spe@ker knowledge Explorer» που σχεδιάστηκε από την πρωτοβουλία των Πανεπιστημίων των Charles de Gaulle Lille 3, Lille 1, IUT B Lyon 1, Napier UNI, Edinburgh, ESC Dijon, Metropolitan Languages σε σύμπραξη με την εταιρεία «Neuro Concept» η οποία εξειδικεύεται σε νέες μεθόδους διδασκαλίας. Σκοπός του προγράμματος είναι η απαραίτητη και αποτελεσματική εκμάθηση ξένων γλωσσών όπως αυτή κρίνεται απαραίτητη για το κομμάτι του τουρισμού, συμπεριλαμβάνοντας τουριστική ορολογία κλπ.

- Ειδικά για τον τουρισμό η Alliance Française, της Γαλλικής πόλης Toulouse, Midi-Pyrenees, σε συνεργασία με την εταιρεία «Neuro Concept», ανέπτυξαν τις διδακτικές μεθόδους Dites-moi 1, Dites-moi 2, B1, B2 και C1. Οι συγκεκριμένες μέθοδοι αναφέρονται σε υποθετικές καταστάσεις (εξομοιωτές) για την εκμάθηση διαφόρων επιλογών και εμπειρικής ανακάλυψης τους.

Οι νέες τεχνολογίες παρέχουν εξειδικευμένες δυνατότητες διαχείρισης του ανθρώπινου δυναμικού και γεφυρώνουν την ανάγκη ενημέρωσης, εκπαίδευσης αλλά και προσδιορισμού των νέων ρόλων και των αλλαγών του εργασιακού τοπίου (Sigala, 2007). Οι καινούργιες γενιές που εισέρχονται στην αγορά εργασίας έχουν ήδη μάθει να επικοινωνούν και να συνεργάζονται με τη χρήση αυτών των εργαλείων και τεχνολογιών (blogs, κοινωνικά δίκτυα, κ.λπ.) και προσδοκούν κάτι ανάλογο και στο χώρο της εργασίας τους. Όπως αναφέρει ο κ. Κούτουλας,

«Η προσοχή μας στις νέες τεχνολογίες σχετικά με την εκπαίδευση συνίσταται κυρίως στην:

- Αξιοποίηση των τεχνολογιών του Web 2.0 (blogs, podcasts, wikis κ.α.) που αποτελεί το κλειδί όχι μόνο για την διαχείριση του μεγάλου όγκου της πληροφορίας που

συσσωρεύεται καθημερινά, αλλά και στην κατεύθυνση της εκπαίδευσης, της συμμετοχής και της δέσμευσης των εργαζομένων με την επιχείρηση.

- Αξιοποίηση εργαλείων όπως είναι τα Facebook, Twitter και YouTube που θα μπορούσαν να βελτιώσουν σημαντικά την επικοινωνία και συνεργασία της επιχείρησης εσωτερικά, αλλά και με το εξωτερικό της περιβάλλον. Σημειώνουμε ότι στην κατεύθυνση αυτή κινείται η πρωτοβουλία του Πανεπιστημίου Αιγαίου σε συνεργασία με το Εθνικό Δίκτυο Έρευνας και Τεχνολογίας (ΕΔΕΤ) για την προώθηση θεμάτων Ηλεκτρονικού Τουρισμού (e-tourism)».

Συνεχίζοντας ο κ. Κούτουλας προσθέτει: «Στις μέρες μας παρουσιάζεται όσο ποτέ επιτακτική η ανάγκη για ανοικτή και συνεπή επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ στελεχών, εργαζομένων αλλά και συνεργατών, πελατών ίσως κι ανταγωνιστών. Οι νέες τεχνολογίες μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στην ελαχιστοποίηση του χρόνου και του κόστους που απαιτείται για διοικητικές εργασίες και να συνεισφέρουν στην εξομάλυνση της συνεργασίας μεταξύ του τμήματος Ανθρωπίνων Πόρων και των υπόλοιπων τμημάτων της επιχείρησης. Αν και στις ΗΠΑ η τάση αυτή έχει εδώ και χρόνια αναγνωρισθεί, στην Ευρώπη οι εταιρίες μόλις πρόσφατα άρχισαν να αναγνωρίζουν πως η χρήση της τεχνολογίας μπορεί να συμβάλει στην διαχείριση των Ανθρωπίνων Πόρων και των επικοινωνιών στα πλαίσια ενός οργανισμού. Ωστόσο, οι εταιρίες κινούνται γρήγορα προς αυτή την αλλαγή. Σχεδόν το 75% των εταιριών σκοπεύουν να κάνουν αλλαγές προς αυτή την κατεύθυνση στα επόμενα 2 χρόνια.

Η εξέλιξη των νέων τεχνολογιών μπορεί να συνδράμει αποφασιστικά στην εκπαίδευση και κατάρτιση των στελεχών της τουριστικής βιομηχανίας διαθέτοντας πολλά διαφορετικά μαθησιακά μέσα, με ιδιαίτερη **ευελιξία και φορητότητα**, όπου και όταν υπάρχει η ανάγκη. Τι ουσιαστικότερο από αυτό που θα μπορούσε να ενισχύσει περισσότερο την επικοινωνία, σε μια εποχή που παρουσιάζεται έντονα η ανάγκη οι εργαζόμενοι να κατανοούν κάθε στιγμή που ακριβώς βρίσκεται η επιχείρηση στην αγορά, τι τους επιφυλάσσει το άμεσο μέλλον και πως μπορούν να συμβάλουν στην επιτυχία της επιχείρησης, το λεγόμενο απλά **μάνατζμεντ**.

Αυτό ουσιαστικά προσδίδει στον εργαζόμενο όλα αυτά τα εφόδια κατανόησης του επιχειρησιακού περιβάλλοντος και συμπεριφοράς για να ανταπεξέλθει στις ανάγκες της εποχής. Στην χώρα μας αρχίζει σταδιακά να αναγνωρίζεται η ανάγκη για συνεχή ενημέρωση και εκπαίδευση στελεχών, και αυτό δικαιολογεί την ραγδαία ανάπτυξη των σπουδών και των σεμιναρίων σε θέματα οργάνωση και διοίκησης των επιχειρήσεων, αλλά εντείνεται και η ανάγκη εκπαιδευτικών του τουρισμού στις νέες τεχνολογίες.

Η ύπαρξη αλλά και η αναγνώριση, προώθηση και υποστήριξη μιας πλειάδας διδασκόντων του τουρισμού με διεθνή ακτινοβολία μπορεί να συμβάλλει αποφασιστικά στην κατεύθυνση αυτή. Τα νέα εκπαιδευτικά πρότυπα δίνουν έμφαση στη «**δια βίου εκπαίδευση**», αναφερόμενα στη διαδικασία της διαρκούς ενημέρωσης και εκσυγχρονισμού των γνώσεων και πρακτικών του εργαζόμενου-απόφοιτου. Στην βιβλιογραφία έχει περιγραφεί και ο όρος «philosophic practitioner», ως ο εργαζόμενος ο οποίος είναι σκεπτόμενος και μπορεί να προσαρμόζεται με επιστημονική μέθοδο και προσέγγιση στις ανάγκες κάθε προβλήματος και να εξειδικεύεται σε αυτό».

Ολοκληρώνοντας, ο κ. Κούτουλας προσθέτει ότι : «το μοντέλο του αποφοίτου που δύναται σήμερα να ανταποκριθεί στις σύγχρονες ανάγκες της επιχείρησης και των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) μπορεί να προσδιοριστεί με:

- Τεχνικές δεξιότητες: δηλαδή την γνώση των πλέον σύγχρονων μεθόδων που είναι διαθέσιμες για την ολοκλήρωση της οποιασδήποτε αποστολής καλείται να φέρει σε πέρας για λογαριασμό της επιχείρησης.

- Γνώσεις ξένων γλωσσών: τουλάχιστον δύο ξένες γλώσσες είναι απαραίτητες για την επιτυχή σταδιοδρομία του σύγχρονου εργαζομένου στον τομέα του τουρισμού.

- Ευχέρεια στην ανθρώπινη επαφή: λόγω της φύσης του τουριστικού προϊόντος που βασίζεται στην ανθρώπινη επικοινωνία, είναι πολύ σημαντική η συστηματική και ουσιαστική εκπαίδευση του προσωπικού σχετικά με τρόπους και αντιλήψεις για την ανθρώπινη επαφή. Η ανάγκη αυτή γίνεται επιτακτικότερη με το δεδομένο της παγκοσμιοποίησης και την ανάγκη προσαρμογής σε διαφορετικές κουλτούρες.

- Χρήση Ηλεκτρονικών Υπολογιστών: η διευρυμένη χρήση του καθώς και τα πλεονεκτήματα σε επίπεδο μηχανοργάνωσης καθιστά τους Η/Υ απαραίτητο εργαλείο για όλους αδιακρίτως τους υπαλλήλους. Επιπλέον δε, τα στελέχη γραφείου πρέπει να γνωρίζουν τα απαραίτητα προγράμματα λογισμικού για την διεκπεραίωση των εκάστοτε καθηκόντων τους.

3.7 Χαρακτηριστικά της ελληνικής τουριστικής κατάρτισης και εκπαίδευσης

Σύμφωνα με τον Δρα Θωμά Μαυροδόντη, η τοποθέτηση του οποίου αναρτήθηκε στην ιστοσελίδα Travel Daily News, η παρεχόμενη τουριστική εκπαίδευση και κατάρτιση στη χώρα μας χαρακτηρίζεται από:

• **Πολυεποπτεία – πολυδιάσπαση:** Τέσσερα Υπουργεία (ΥΠΕΠΘ, Εργασίας, Ανάπτυξης και Εμπορικής Ναυτιλίας) είναι υπεύθυνα για τον προγραμματισμό και έλεγχο της παρεχόμενης τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης σε διάφορα ιδρύματα και επίπεδα. Συνέπεια είναι να προκύπτει έλλειψη συντονισμού με παράλληλη σπατάλη πολύτιμων παραγωγικών πόρων.

• **Έλλειψη επαρκούς ποιοτικού ελέγχου:** Υπάρχει σχεδόν πλήρης απουσία αξιολόγησης από εξωτερικούς αξιολογητές και αντίστοιχης πιστοποίησης των σπουδών κατά τα διεθνή πρότυπα. Επίσης, οι μηχανισμοί εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου είναι εντελώς ανεπαρκείς, ιδίως όσον αφορά τον τομέα της ιδιωτικής παρεχόμενης εκπαίδευσης και κυρίως των εργαστηρίων ελευθέρων σπουδών, που διαφημίζουν ότι προσφέρουν προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς τίτλους σπουδών πανεπιστημιακού επιπέδου.

• **Μειωμένη εκτίμηση της σημασίας των τουριστικών σπουδών:** Υπάρχει μια ανυποληψία εκ μέρους της Πολιτείας ως προς την σημασία και την επιστημονικότητα των τουριστικών σπουδών. Γενικώς, ακόμη και στην λοιπή επιστημονική κοινότητα, οι τουριστικές σπουδές εκλαμβάνονται ως κάτι σχετικό με την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Η ίδια αντίληψη επικρατεί και στο ευρύτερο κοινό, με αποτέλεσμα να μην ελκύονται στον κλάδο σπουδαστές με αυξημένα προσόντα.

• **Ανυποληψία εκ μέρους των τουριστικών επιχειρήσεων:** Διαπιστώνεται μειωμένη εκτίμηση για την ποιότητα της παρεχόμενης τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης από τις τουριστικές επιχειρήσεις, που την θεωρούν κατώτερη των προσδοκιών τους, μη αντιστοιχούσα επαρκώς στις απαιτούμενες ικανότητες και δεξιότητες.

• **Ανεπαρκή σύνδεση με την παραγωγή:** Η σύνδεση της εκπαίδευσης με την παραγωγή, κυρίως όσον αφορά το θεσμό της πρακτικής άσκησης, είναι χαλαρή.

• **Μειονεκτήματα της δημόσιας τουριστικής εκπαίδευσης:** Η δημόσια τουριστική εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα πάσχει, όπως φυσικά και όλο το δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα, από μειωμένη παραγωγικότητα, ποσοτικά και ποιοτικά, που είναι συνέπεια της

γραφειοκρατίας, της ποιοτικής και αριθμητικής ανεπάρκειας του διδακτικού και διοικητικού προσωπικού, της έλλειψης υποδομών κατάλληλων και σωστά χωροθετημένων, της ευθυνοφοβίας, της δημοσιοϋπαλληλικής νοοτροπίας, του φαβοριτισμού και κομματισμού, ιδιαίτερα στις μη ελεγχόμενες από το ΥΠΕΠΘ εκπαιδευτικές μονάδες. Πρέπει, επίσης, να τονιστεί ότι στο σημαντικό τομέα των δημοσίων σχέσεων, και ιδιαίτερα αυτόν που έχει σχέση με την επαφή με την τουριστική αγορά, υπάρχει σοβαρό έλλειμμα. Σε αυτόν τον τομέα υπερτερούν οι ιδιωτικές σχολές, για τις οποίες οι αποτελεσματικές δημόσιες σχέσεις αποτελούν προϋπόθεση επιβίωσης.

• **Ανεπαρκές επίπεδο έρευνας:** Παρόλη τη σημασία του ο ελληνικός τουρισμός δεν έτυχε της δέουσας προσοχής όσον αφορά την επιστημονική έρευνα. Αυτό οφείλεται εν μέρει: (α) στο ότι μέχρι πρόσφατα, σχεδόν αποκλειστικά, η Διεύθυνση Μελετών του ΕΟΤ, με τις γνωστές ανεπάρκειες του Οργανισμού, ασχολούνταν με αυτά τα θέματα, (β) σε τριτοβάθμιο επίπεδο, τα μεν Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι.), χωρίς μεταπτυχιακές σπουδές, με ανεπάρκεια ικανοποιητικών υποδομών, χρηματοδότησης και κατάλληλου ερευνητικού και διοικητικού προσωπικού, δεν μπορούν να διεκδικήσουν δάφνες σε αυτόν τον τομέα, τα δε Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, χωρίς προπτυχιακές σπουδές, με μόλις τα τελευταία χρόνια να έχουν ιδρύσει τρία αυθύπαρκτα τμήματα μεταπτυχιακών σπουδών, δεν έχουν, μέχρι στιγμής, να επιδείξουν σημαντικό έργο.

Σύμφωνα με τον Λύτρα (2002), η τουριστική εκπαίδευση στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από:

1. Τον κατακερματισμό των ελληνικών τουριστικών εκπαιδευτικών φορέων ακόμα και μεταξύ κρατικών οργανισμών-υπηρεσιών,
2. Την συνακόλουθη έλλειψη συντονισμού όλων αυτών των εκπαιδευτικών φορέων χωρίς τον οποίο βαδίζουμε «στα τυφλά»,
3. Την πλήρη αδυναμία επιλογής των προγραμμάτων σπουδών με βάση τις ανάγκες της ελληνικής τουριστικής αγοράς,
4. Την δημιουργία σύγχυσης στους τουριστικούς επιχειρηματίες που δεν γνωρίζουν πρακτικά το τι είναι ο κάθε απόφοιτος,
5. Την ασάφεια του περιεχομένου σπουδών κάθε τουριστικού εκπαιδευτικού φορέα ως προς την πρακτικότητα του και τέλος

6. Την παραγωγή εκπαιδευτικού και ερευνητικού δυναμικού ιδίως όσων σπουδάζουν και στο εξωτερικό (με έμφαση στο μεταπτυχιακό επίπεδο), που δεν έχει αξιοποιηθεί ακόμα στον τόπο του.

Σημαντική είναι επίσης και η τοποθέτηση του Αθανασίου (2005), αναφορικά με το θέμα της έλλειψης μέτρων που αφορούν την τριτοβάθμια τουριστική εκπαίδευση. Τις ελλείψεις αυτές τις καταμετρά ως εξής:

- Έλλειψη ικανοποιητικής πληροφόρησης για την ξένη εμπειρία ιδιαίτερα σε χώρες όπου κατά τεκμήριο οι επιδόσεις από άποψη ποιότητας εμφανίζονται ικανοποιητικότερες
- Έλλειψη συνεργασίας με εκπαιδευτικά ιδρύματα άλλων που προσφέρουν προγράμματα τουριστικών σπουδών τόσο σε επίπεδο διδασκόντων όσο και με την ανταλλαγή σπουδαστών
- Έλλειψη διοχέτευσης μέρους των πόρων που διατίθενται από το δημόσιο για την τουριστική εκπαίδευση
- Έλλειψη αξιολόγησης των προγραμμάτων σπουδών με κριτήρια καθαρά εκπαιδευτικά
- Έλλειψη αξιολόγησης των αποτελεσμάτων με την παρακολούθηση του βαθμού ικανοποίησης της εργοδοσίας από τους αποφοίτους
- Έλλειψη συνεχούς αναβάθμισης των διαδικασιών πιστοποίησης έτσι ώστε οι σχετικές εξετάσεις να συλλαμβάνουν την ουσία
- Έλλειψη φροντίδας για τη βελτίωση της ποιότητας των εκπαιδευτών σε ένα τομέα όπου σημαντικό μέρος τους δεν παράγεται για το σκοπό αυτό από το εκπαιδευτικό σύστημα, όπως συμβαίνει με τη γενική παιδεία και όπου το μέρος αυτό καλείται να διδάξει ειδική ύλη και να χρησιμοποιήσει μεθόδους που διαφέρουν από εκείνες που προσιδιάζουν στη γενική παιδεία.

«Οι τουριστικές σπουδές στη χώρα μας πράγματι έχουν βελτιωθεί σε σχέση με το παρελθόν. Χαρακτηριστικά αναφέρω τη δημιουργία τουριστικών μεταπτυχιακών σπουδών σε πανεπιστήμια (Αιγαίου, Πειραιώς, Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου και Πανεπιστημίου Αθηνών, το τελευταίο με κατεύθυνση), την έκδοση τουλάχιστον τεσσάρων τουριστικών επιστημονικών περιοδικών διεθνούς κύρους (ένα το Πανεπιστήμιο του Αιγαίου,

δύο το Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων του ΤΕΙ Αθηνών και ένα το Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων του Αλεξάνδρειου ΤΕΙ Θεσσαλονίκης σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο της Rijeka/ Opatija στην Κροατία), την ύπαρξη πλειάδας διδασκόντων διαφόρων βαθμίδων με διεθνή ακτινοβολία, τη λειτουργία αρκετών ιδιωτικών σχολών αποκλειστικής τουριστικής εκπαίδευσης με μεγάλη αναγνωρισιμότητα και προβολή του έργου τους», αναφέρει συνεχίζοντας ο Δρ. Θωμάς Μαυροδόνης, καθηγητής τουριστικής οικονομικής στο Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων του **Αλεξάνδρειου ΤΕΙ Θεσσαλονίκης**.

Για τον Λύτρα, τα σημαντικότερα μειονεκτήματα ενός σύγχρονου ελληνικού ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος σε σχέση με τον ανταγωνισμό του εξωτερικού είναι:

- Οι ελλείψεις σε διδακτικό προσωπικό
- Η εναρμόνιση των προγραμμάτων σπουδών με την αγορά εργασίας
- Ο τρόπος εισαγωγής μέσω των πανελλαδικών εξετάσεων
- Η ένταση των κινητοποιήσεων, απεργιών και καταλήψεων
- Η δημιουργία τμημάτων και σχολών για κομματικούς αι προσωπικούς λόγους
- Η μεγάλη απόσταση που χωρίζει αυτά τα ιδρύματα στην έρευνα.

Όπως χαρακτηριστικά λέει ο πρόεδρος Minoan International College, κ. Σκούλας, «για να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα του τουρισμού της Ελλάδος, ο μοναδικός δρόμος που μας προσφέρεται είναι ο εμπλουτισμός και η ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού μας προϊόντος και αυτό προϋποθέτει την ύπαρξη υψηλού επιπέδου διευθυντικών στελεχών και καλά εκπαιδευμένων υπαλλήλων σε σύνδεση με την αγορά εργασίας. Εν κατακλείδι, λειτουργική και σωστή τουριστική εκπαίδευση δε νοείται χωρίς συνδυασμό γνώσεων και εμπειριών τόσο θεωρητικών όσο και πρακτικών. Δε νοείται επίσης χωρίς γνώσεις μάνατζμεντ για μια αποτελεσματική διοίκηση των μονάδων φιλοξενίας, καθώς και άλλες γνώσεις όπως ξένες γλώσσες, επιχειρησιακές επικοινωνίες κ.ά. Δε νοείται χωρίς κατάλληλες εγκαταστάσεις και αφοσιωμένο και έμπειρο εκπαιδευτικό προσωπικό, επιλεγμένο με αξιοκρατικά κριτήρια και διασύνδεση με την παραγωγή θα δώσουν το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα για παροχή τουριστικών υπηρεσιών υψηλού επιπέδου».

Κύρια πηγή των περισσότερων προβλημάτων στον τουριστικό κλάδο παραμένει η ελλιπής παροχή γνώσης και κατάρτισης, καθώς κοιτώντας κανείς το σύστημα διαπιστώνει μετά λύπης του ότι στην Ελλάδα, μια χώρα που θέλουμε να πιστεύουμε ότι φημίζεται για τον τουρισμό της, αν και τα παγκόσμια επίσημα στοιχεία δείχνουν μια συνεχή πτώση στις αφίξεις

τουριστών της (WTO), δεν υπάρχει πανεπιστημιακή εκπαίδευση σε επίπεδο προπτυχιακό, παρά μόνο μεταπτυχιακό. Ένα σημαντικό κενό του συστήματος, που έχει σαν αποτέλεσμα την έξοδο πολλών φοιτητών για σπουδές στο εξωτερικό ή τη συσσώρευση χιλιάδων φοιτητών στα ΤΕΙ της χώρας, η εισαγωγή στα οποία απαιτεί έναν ιδιαίτερα μικρό βαθμό απολυτηρίου Ενιαίου Λυκείου, με αποτέλεσμα το πτυχίο τους να μην θεωρείται αντάξιο των σχολών του εξωτερικού.

Σε μία χώρα όπως η Ελλάδα που ο τουρισμός αποτελεί την κυριότερη συναλλαγματοφόρα πηγή, η εικόνα που παρουσιάζει η εκπαίδευση δείχνει τυχαία και μη οργανωμένη ανάπτυξη. Οι εκπαιδευτικοί φορείς διαμαρτύρονται για τους μη διακριτούς ρόλους των αποφοίτων τους. Κανείς δεν γνωρίζει -ούτε η αγορά, ούτε οι ίδιοι οι απόφοιτοι- που ξεκινάνε και που σταματάνε οι γνώσεις και οι αρμοδιότητές τους. Τα ΤΕΙ χρόνια προσπαθούν να πείσουν το υπουργείο να τα ανωτατοποιήσει (από ότι φαίνεται το πέτυχαν τελικά, μόλις πρόσφατα), θεωρώντας ότι ως μοναδική σχολή που παρέχουν ανωτάτου επιπέδου σπουδές στον τουρισμό το δικαιούνται έναντι των πανεπιστημίων που δεν γνωρίζουν από τουρισμό. Από την άλλη μεριά τα πανεπιστήμια θεωρούν δικό τους το ρόλο της παροχής ανώτατης εκπαίδευσης δεδομένου ότι τα ΤΕΙ δεν έχουν το κατάλληλο εκπαιδευτικό προσωπικό, όπως λένε. Οι επιχειρηματίες απαντούν με τη σειρά τους ότι όποιο και αν είναι το επίπεδο των σπουδών, δεν μπορούν να βρουν σωστά εκπαιδευμένα και εξειδικευμένα στελέχη. Όμως σε αρκετές περιπτώσεις αναζητούν ανεκπαίδευτο προσωπικό, διότι ο πτυχιούχος επιβαρύνει την επιχείρηση με επιδόματα.

3.8 Συστήματα πιστοποίησης και επαγγελματικά δικαιώματα

Στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, ανεξαρτήτως επιπέδου, η πιστοποίηση των σπουδών και τα επαγγελματικά δικαιώματα κάθε απόφοιτου επαγγελματικής σχολής είναι βασικές προϋποθέσεις για όλους: για το εκπαιδευτικό σύστημα, για τους σπουδαστές και για την αγορά εργασίας. Γι' αυτό το λόγο, σε πολλές χώρες διεθνώς, δίνεται πολύ μεγάλη σημασία στα θέματα πιστοποίησης και στη κατοχύρωση των επαγγελματικών δικαιωμάτων των αποφοίτων. Σε μια εποχή, μάλιστα, που διατίθενται πολλά προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης αμφίβολης ποιότητας, οι παραδοσιακοί τυπικοί τίτλοι σπουδών έχουν αρχίσει να αμφισβητούνται, τα συστήματα πιστοποίησης να μεταβάλλονται καθώς νέα πρότυπα πιστοποίησης κάνουν συχνά την εμφάνισή τους (Βρετάκου Βασ., Ρουσέας Παν., 2002, σ.9).

Διεθνώς έχουν υπάρξει αρκετές πρωτοβουλίες για τη δημιουργία μηχανισμών πιστοποίησης στον τουριστικό τομέα, χωρίς καμία να έχει τελεσφορήσει και να έχει εφαρμοσθεί στη πράξη (Αθανασίου, 2004, σ.56). Χαρακτηριστικά αναφέρεται η προσπάθεια του Διεθνούς Οργανισμού Τουρισμού για τη δημιουργία συστήματος εξετάσεων σε παγκόσμιο επίπεδο με τον τίτλο Graduate Tourism Aptitude Test (GTAT) με στόχο την πιστοποίηση πτυχιούχων τουριστικής εκπαίδευσης. Στην Ελλάδα η πιστοποίηση για τους αποφοίτους τουριστικών σπουδών, όπως και στις λοιπές ειδικότητες της δευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης, του α' και β' κύκλου των ΤΕΕ, γίνεται με εξετάσεις μέσα στη σχολική μονάδα. Για τον α' κύκλο, οι εξετάσεις είναι με κοινά θέματα σε επίπεδο νομού, ενώ για τον β' κύκλο σε εθνικό επίπεδο. Αποκτώνται τα παρακάτω πιστοποιητικά:

- Πτυχίο α' κύκλου ΤΕΕ, ισότιμο με το πτυχίο των παλαιών Τεχνικών Επαγγελματικών Σχολών (ΤΕΣ) (ISCED 2)

- Πτυχίο β' κύκλου ΤΕΕ, ισότιμο με το πτυχίο του παλαιού Τεχνικού Επαγγελματικού Λυκείου (ΤΕΛ) (ISCED 3)

Το σύστημα πιστοποίησης της δευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης εξακολουθεί να παρουσιάζει αδυναμίες: βασίζεται στο χρόνο σπουδών (time – based) και όχι στην επάρκεια γνώσεων και δεξιοτήτων (competence-based), δεν είναι σταθμισμένο.

Οι απόφοιτοι αποκτούν Δίπλωμα επαγγελματικής κατάρτισης ΙΕΚ της οδηγίας 92/51/ΕΟΚ. Μετά τη μεταρρύθμιση του 1992 το σύστημα πιστοποίησης πλησίασε κατά πολύ τα άλλα ευρωπαϊκά συστήματα, αφού είναι ενιαίο, σταθμισμένο σε εθνικό επίπεδο και συνδεδεμένο με πρότυπα επαγγελματικά περιεχόμενα (κανονισμοί κατάρτισης) που καθορίζονται από τριμερείς επιτροπές. Επίσης το σύστημα πιστοποίησης λειτουργεί με τριμερή συμμετοχή. Πιο συγκεκριμένα, οι κοινωνικοί εταίροι συμμετέχουν στην επιτροπή επιλογής εξεταστικών θεμάτων θεωρητικού μέρους και αποτελούν τα 2/3 των εξεταστών του πρακτικού μέρους. Όσον αφορά τα επαγγελματικά δικαιώματα των αποφοίτων τουριστικών σχολών στην Ελλάδα, θα πρέπει να επισημάνουμε τα εξής:

- Υπάρχει αλληλεξάρτηση της αμοιβής και των πτυχίων, αφού στις περισσότερες περιπτώσεις επαγγελματών οι απόφοιτοι σχολών απολαμβάνουν μεγαλύτερες αποδοχές από τους ανειδίκευτους.

- Οι απόφοιτοι τουριστικών σχολών (π.χ. ΟΤΕΚ) προσλαμβάνονται ως υπάλληλοι ανεξαρτήτως της εργασίας που παρέχουν.

- Υπάρχουν καθορισμένα επαγγελματικά δικαιώματα για τους απόφοιτους των ΑΤΕΙ Τουριστικών Επιχειρήσεων, ενώ για τους υπόλοιπους απόφοιτους της Δευτεροβάθμιας και Μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι ρυθμίσεις είναι σε στάδιο επεξεργασίας από τον ΟΕΕΚ.

Βέβαια, η κατοχύρωση επαγγελματικών δικαιωμάτων στους πτυχιούχους στα πλαίσια μιας ελεύθερης οικονομίας δεν σημαίνει κατ' ανάγκη ότι δεν λειτουργεί και προς την αντίθετη κατεύθυνση. Με δεδομένη την απροθυμία της εργοδοσίας του τουρισμού να απασχολήσει απόφοιτους τους σχολών, τα πρόσθετα επαγγελματικά δικαιώματα λειτουργούν ως αντικίνητρα καθιστώντας την πρόσληψη των αποφοίτων δύσκολη και την διαρροή τους σε άλλα επαγγέλματα αναπόφευκτη.

3.9 Σύνδεση της τουριστικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης με τις ανάγκες της αγοράς

Ο κ. Νίκος Σκουλάς (2007) μιλώντας για την τουριστική εκπαίδευση και πιο συγκεκριμένα και για τις ανάγκες της σύγχρονης τουριστικής αγοράς, αναφέρει: «Όλο το σύστημα της τουριστικής εκπαίδευσης επί δεκαετίες ήταν προσαρμοσμένο στο προϊόν που ζητούσαν και εν πολλοίς, ζητούν ακόμα οι μεγάλοι ξένοι τουριστικοί οργανισμοί και προσφέραμε εμείς, ικανοποιώντας τις συγκεκριμένες ανάγκες του μαζικού, παραθεριστικού και συνεπώς εποχικού τουρισμού, το γνωστό «ήλιος, θάλασσα», και κάποιες αρχαιολογικού και ενίοτε φυσιολατρικού χαρακτήρα εκδρομές.

Η εκπαίδευση είχε στόχο την απόκτηση τεχνικών, κυρίως, δεξιοτήτων για το προσωπικό εξυπηρέτησης και διαχειριστικών και όχι κατ' ανάγκη διευθυντικών γνώσεων και ικανοτήτων, για στελέχη ξενοδοχειακών μονάδων και τουριστικών γραφείων. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα τη δυσκολία προσέλκυσης φιλόδοξων και ταλαντούχων υποψηφίων για τις τουριστικές σχολές και την έξοδο από το επάγγελμα διπλωματούχων των τουριστικών σχολών που δεν βολεύονταν με εξάμηνη εργασία και εξάμηνη αργία με την ταπεινωτική εξάρτηση από το ταμείο Ανεργίας. Η κατάσταση αυτή οδηγούσε στην πρόσληψη ανειδίκευτων και απαιδευτων υπαλλήλων που «μετά το μάζεμα των ελιών» και την περαίωση άλλων αγροτικών ασχολιών, έρχονται να καλύψουν ευκαιριακά εποχικές ανάγκες του τουρισμού.

Ένας πολύ μεγάλος αριθμός επιχειρηματιών-εργοδοτών φαίνεται να βολεύτηκε με αυτή την κατάσταση. Η αδυναμία αυτής της προσέγγισης έγινε προφανής όταν νέοι ανταγωνιστές με πολύ χαμηλότερο από εμάς κόστος παραγωγής (ωριαίο κόστος προσωπικού που δεν ξεπερνά το ένα τέταρτο του δικού μας), μπήκαν δυναμικά στη γειτονία μας, προσφέροντας μια ασυναγώνιστη σχέση αξίας/τιμής στον φιλοξενούμενο τουρίστα. Αποτέλεσμα: η ανταγωνιστικότητά μας μπήκε σε περίοδο παρατεταμένης κρίσης αφήνοντας τα ξενοδοχεία από Γ' κατηγορίας και κάτω, χωρίς ελπίδα επιβίωσης.

Η εκ των πραγμάτων επιβαλλόμενη ανάγκη επανατοποθέτησης στη διεθνή τουριστική αγορά (repositioning) με αναβαθμισμένα, πιο ποιοτικά και πιο σύνθετα προϊόντα που ικανοποιούν πιο εκλεκτικούς, πιο απαιτητικούς και πιο εύπορους τουρίστες συνάντησε μεγάλα εμπόδια. Παρά την προφανή υστέρησή μας σε γενικές υποδομές που εξασφαλίζουν άνετα προσβασιμότητα (αεροδρόμια, λιμάνια, οδικά δίκτυα κλπ.), πολλοί επιχειρηματίες με όραμα, τόλμη και επαγγελματισμό, κατάφεραν να φτιάξουν αξιόλογες μονάδες σε μορφή

σύγχρονων ολοκληρωμένων συγκροτημάτων εμπλουτισμένων με σύγχρονων συνεδριακούς χώρους, spa, κέντρα θαλασσοθεραπείας, αθλητικο-τουριστικές εγκαταστάσεις και χώρους εστίασης που προσφέρουν πλούσιες γαστρονομικές και οινικές εμπειρίες. Αυτή η υψηλού επιπέδου προσφορά, δημιουργεί ευκαιρίες σε νέα και ενδιαφέροντα επαγγέλματα και καριέρες για φιλόδοξους νέους που ακολουθούν εξειδικευμένες σπουδές.

Κεφάλαιο 4ο: Φορείς και Ιδρύματα Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης στην Ελλάδα

4.1 Η συνολική δομή του Εκπαιδευτικού συστήματος και του συστήματος αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης

Το υποσύστημα της αρχικής τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης είναι θεσμικά και λειτουργικά ενσωματωμένο στο ευρύτερο εκπαιδευτικό σύστημα και στο σύστημα αρχικής κατάρτισης.

Τα πρώτα εννέα χρόνια, μετά το νηπιαγωγείο αποτελούν την γενική υποχρεωτική εκπαίδευση, η οποία είναι ενιαία. Η θεωρητική σημασία της «υποχρεωτικής εκπαίδευσης» έγκειται στο γεγονός ότι πριν το τέλος της η βαθμίδα αυτή δεν οδηγεί στην αγορά εργασίας. Επομένως, οι απόφοιτοι του Γυμνασίου μπορούν να επιλέξουν να συνεχίσουν τις σπουδές τους ή να εισέλθουν στην αγορά εργασίας χωρίς πρόσθετη εκπαίδευση ή κατάρτιση. Οι μεταγυμνασιακές βαθμίδες είναι διαφοροποιημένες τόσο στο λυκειακό επίπεδο όσο και στο μεταλυκειακό ή τριτοβάθμιο επίπεδο.

Το λυκειακό επίπεδο διαιρείται στο ενιαίο Λύκειο, τριετούς φοίτησης, και στην δευτεροβάθμια αρχική επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, που παρέχεται στα Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια (Τ.Ε.Ε.), σε δύο κύκλους σπουδών, συνολικής διάρκειας τριών ετών.

Τα Τ.Ε.Ε. που έχουν δημιουργηθεί πολύ πρόσφατα, δεν έχουν ακόμη αποκτήσει μια ξεκάθαρη ταυτότητα παραπαίοντας μεταξύ του παλαιού μοντέλου των Τεχνικών Επαγγελματικών Λυκείων (Τ.Ε.Λ.) και των Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.).

Από την άλλη πλευρά τα Ι.Ε.Κ., που λειτουργούν από το 1992, έχουν διαμορφώσει μια εκπαιδευτική ταυτότητα, σαν ιδρύματα που προσφέρουν αρχική επαγγελματική κατάρτιση, αλλά θεωρητικά είναι αδιαβάθμητα εκπαιδευτικά. Στην πραγματικότητα Από την άλλη μεριά τα Ι.Ε.Κ., που λειτουργούν από το 1992, έχουν διαμορφώσει μια εκπαιδευτική ταυτότητα, σαν ιδρύματα που προσφέρουν αρχική επαγγελματική κατάρτιση, αλλά θεωρητικά είναι αδιαβάθμητα εκπαιδευτικά. Στην πραγματικότητα όμως έχουν λειτουργήσει σχεδόν αποκλειστικά σαν μεταδευτεροβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα, που σημαίνει ότι

απαιτείται απολυτήριο Λυκείου ή Τ.Ε.Ε. δεύτερου κύκλου σαν προϋπόθεση εισαγωγής, παρόλο ότι σε αρκετές περιπτώσεις απόφοιτοι του Γυμνασίου γίνονται δεκτοί.

Τα Ι.Ε.Κ., μέχρι την πρόσφατη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, είχαν επιτελέσει ένα θετικό ρόλο απορροφώντας ένα μεγάλο ποσοστό των νέων που αποτύγχαναν στην προσπάθεια τους να συνεχίσουν σπουδές σε Α.Ε.Ι. ή Τ.Ε.Ι. Μετά όμως την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση και τη δημιουργία των Τ.Ε.Ε., τα Ι.Ε.Κ. βρέθηκαν στην ανάγκη επαναπροσδιορισμού στόχων και εκπαιδευτικού προφίλ, πράγμα που δεν έχει ακόμη πλήρως επιτευχθεί. Από πλευράς αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης έχει επομένως δημιουργηθεί μια σύγχυση ως προς το επαγγελματικό επίπεδο των αποφοίτων των Τ.Ε.Ε. 2^{ου} κύκλου και των αποφοίτων των Ι.Ε.Κ. διετούς φοίτησης.

Στο τριτοβάθμιο επίπεδο λειτουργούν τα Πανεπιστήμια (Α.Ε.Ι.) και τα Τ.Ε.Ι., τα, οποία προφανώς, έχουν ανωτατοποιηθεί και επομένως έχει εκλείψει η μέχρι πρότινος, θεσμική διαφορά. Πάντως, οι ουσιαστικές διαφορές παραμένουν γεγονός που επηρεάζει τόσο την ελκυστικότητα των Ιδρυμάτων όσο και την ελκυστικότητα των αντίστοιχων τίτλων σπουδών για την αγορά εργασίας. Στην κατηγορία των Πανεπιστημίων εντάσσεται και το Ανοιχτό Πανεπιστήμιο, το οποίο παρουσιάζει, αρκετές δυνατότητες για ορισμένες επαγγελματικές ειδικότητες εξαιτίας της ευελιξίας που του δίνει η μέθοδος της εξ αποστάσεως διδασκαλίας.

Μετά το πρώτο πτυχίο, τα Πανεπιστήμια έχουν τη δυνατότητα παροχής προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών (Master και Διδακτορικό).

Τα Τ.Ε.Ι. αντίθετα, δεν έχουν το θεσμικό αυτό δικαίωμα αυτόνομα αλλά σε συνεργασία με Πανεπιστημιακά Τμήματα. Τα Τ.Ε.Ι. όμως έχουν τη δυνατότητα προσφοράς εξειδικεύσεων, κάτι που ενδέχεται να αποβεί αποτελεσματική λύση για πολλά τουριστικά επαγγέλματα.

Εντός του ανωτέρου εκπαιδευτικού συστήματος και συστήματος αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης λειτουργούν και εκπαιδευτικοί φορείς του ιδιωτικού τομέα, που όμως περιορίζονται μέχρι και το μεταδευτεροβάθμιο εκπαιδευτικό επίπεδο.

Τα ιδιωτικά εκπαιδευτικά Ιδρύματα, που λειτουργούν στο τριτοβάθμιο εκπαιδευτικό επίπεδο, δεν είναι εκπαιδευτικά αναγνωρισμένα.

Η αναγνώριση αυτή αφορά επαγγελματικά μόνο τον δημόσιο τομέα ενώ οι απόφοιτοι των ιδιωτικών τριτοβάθμιων Ιδρυμάτων μπορούν χωρίς κανένα πρόβλημα να εργαστούν στον ιδιωτικό τομέα. Πολλά από τα Ιδρύματα αυτά χαρακτηρίζονται και σαν «Εργαστήρια Ελευθέρων Σπουδών».

4.2 Το υποσύστημα της τουριστικής εκπαίδευσης και του συστήματος αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης

Εκπαιδευτική Βαθμίδα	ΥΠ.Ε. Π.Θ	Ο.Τ.Ε.Κ	Ο.Α.Ε.Δ	Λοιποί Ιδ. Φορείς	Ο.Ε.Ε.Κ
Μεταπτυχιακές Σπουδές	Α.Ε.Ι				
Τριτοβάθμια	Α.Ε.Ι- Τ.Ε.Ι	Α.Σ.Τ.Ε		Επιπέδου Α.Ε.Ι	
Μεταδευτεροβάθμια	Ι.Ε.Κ	Σχολές Ξεναγών- Τουριστικών γραφείων- Στελέχη ψυχαγωγίας		Ι.Ε.Κ	Ι.Ε.Κ
Δευτεροβάθμια	Τ.Ε.Ε	Τ.Ε.Ε	Τ.Ε.Ε	Τ.Ε.Ε	

4.2.1 Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

➤ Τ.Ε.Ε (Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια)

Στόχος της Τεχνολογικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης είναι α) η παροχή γενικής παιδείας στους μαθητές, ώστε να αντιλαμβάνονται τις εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα στο σύγχρονο κοινωνικό – οικονομικό και τεχνολογικό περιβάλλον εργασίας, β) η ανάπτυξη δεξιοτήτων στους μαθητές και η απόκτηση επαγγελματικών ικανοτήτων σε επίπεδο ειδικότητας. Η επίτευξη των στόχων αυτών καθιστά δυνατή την είσοδο των αποφοίτων στον επαγγελματικό χώρο εργασίας. Ένας από τους τεχνολογικούς τομείς της εκπαίδευσης είναι ο τουριστικός.

Η τεχνολογική εκπαίδευση στον τουρισμό περιλαμβάνει την ειδικότητα των Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων. Η εκπαίδευση παρέχεται σε δύο κύκλους σπουδών. Ανάλογα με τον κύκλο σπουδών η φοίτηση είναι διετής (α' κύκλος) ή τριετής (β' κύκλος). Το πρόγραμμα σπουδών της Α' τάξης του α' κύκλου περιλαμβάνει 14 ώρες μαθημάτων που εστιάζονται στη βασική γενική παιδεία και 20 ώρες μαθημάτων που συνδυάζουν τη θεωρία

με τον εργαστηριακό, τεχνικό και επαγγελματικό χαρακτήρα του τουρισμού. Στην Α' τάξη του κύκλου αυτού εγγράφονται όσοι έχουν αποφοιτήσει από την Γ' Γυμνασίου. (βλ. παράρτημα 1 – Πίνακας 1)

Το πρόγραμμα σπουδών της Β' τάξης του πρώτου κύκλου περιλαμβάνει 10 ώρες μαθημάτων που εστιάζονται στη βασική γενική παιδεία και 24 ώρες μαθημάτων που συνδυάζουν τη θεωρία με τον εργαστηριακό, τεχνικό και επαγγελματικό χαρακτήρα του τουρισμού. (βλ. παράρτημα 1 – Πίνακας 2)

Οι απόφοιτοι του Α' κύκλου αποκτούν το πτυχίο Α' κύκλου Τ.Ε.Ε. επιπέδου 2. Η κατοχή του πτυχίου αυτού παρέχει το δικαίωμα στον απόφοιτο να απασχοληθεί επαγγελματικά στο χώρο.

Ο Β' κύκλος των Τ.Ε.Ε. διαρκεί ένα χρόνο και το πρόγραμμα σπουδών περιλαμβάνει 8 ώρες μαθημάτων βασικής γενικής παιδείας και 26 ώρες μαθημάτων που συνδυάζουν τη θεωρία με την εργαστηριακή εκπαίδευση τεχνικού–επαγγελματικού χαρακτήρα. (βλ. παράρτημα 1 – Πίνακας 3)

Οι απόφοιτοι του Β' κύκλου των Τ.Ε.Ε. έχουν τη δυνατότητα είτε να απασχοληθούν επαγγελματικά στο χώρο, είτε να συνεχίζουν τις σπουδές τους, μετά από εξετάσεις, στην Τριτοβάθμια Τεχνολογική Εκπαίδευση.

➤ (ΟΤ.Ε.Κ)Σ.Τ.Ε

Ο Ο.Τ.Ε.Κ. παρέχει επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση υψηλού επιπέδου για τα ξενοδοχειακά, τα τουριστικά και τα επισιτιστικά επαγγέλματα, σε όλες τις βαθμίδες σπουδών. Παρακάτω παρατίθενται οι σχολές ανάλογα με τις βαθμίδες εκπαίδευσης, οι οποίες κατηγοριοποιούνται σε:

1. Τριτοβάθμια Εκπαίδευση
2. Μεταδευτεροβάθμια Εκπαίδευση και Κατάρτιση
3. Δευτεροβάθμια Επαγγελματική Εκπαίδευση και
4. Μετεκπαίδευση Εργαζομένων

Αναλυτικά, η κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης περιέχει τις σχολές:

1. Τριτοβάθμια εκπαίδευση

- Ανώτερες Σχολές Τουριστικής Εκπαίδευσης

- Στελέχη Τουριστικών Επιχειρήσεων (Βλ. Παράρτημα 1 – Πίνακας 5)

2. Μεταδευτεροβάθμια Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση

- Σχολές Ξεναγών

- Ξεναγοί (Παράρτημα 1 – Πίνακας 6)

- Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.)

- Τεχνικοί Μαγειρικής Τέχνης
- Ειδικοί Ξενοδοχειακών Υπηρεσιών και Τροφοδοσίας
- Υπάλληλοι Τουριστικών Γραφείων
- Συνοδοί Βουνού
- Ειδικοί Θαλασσοθεραπείας – SPA
- Ειδικοί Λουτροθεραπείας – SPA
- Βοηθοί Προϊσταμένων Ορόφων

3. Δευτεροβάθμια Επαγγελματική Εκπαίδευση

- Επαγγελματικές Σχολές (Ε.Π.Α.Σ)

- Υπάλληλοι Υποδοχής – Εστιατορίου
- Μάγειρες
- Ζαχαροπλάστες (βλ. Παράρτημα – Πίνακας 4)

4. Μετεκπαίδευση Εργαζομένων

- Τμήματα μετεκπαίδευσης εμπειροτεχνών εργαζομένων και εποχιακά ανέργων

- Υπάλληλοι Υποδοχής
- Υπάλληλοι Εστιατορίου
- Οροφокόμοι

- Μάγειρες
- Ζαχαροπλάστες

4.2.2 Μεταδευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Ι.Ε.Κ.

Εκπαιδευτικές μονάδες κατηγορίας Ι.Ε.Κ. δραστηριοποιούνται στην Αθήνα, την Ανάβυσσο, τη Μακεδονία, το Ηράκλειο, τη Ρόδο, την Καλαμπάκα, την Αιδηψό, η Σάμο, την Καρδίτσα, την Ξάνθη, την Καλαμάτα και το Ναύπλιο.

Προϋποθέσεις φοίτησης

Οι προϋποθέσεις, η διαδικασία εισαγωγής, καθώς και ο αριθμός των εισακτέων, ορίζονται από προκήρυξη που δημοσιεύεται στις αρχές Ιουλίου. Οι υποψήφιοι πρέπει να είναι απόφοιτοι Λυκείου. Για τις ειδικότητες του Ειδικού Ξενοδοχειακών Υπηρεσιών και Τροφοδοσίας και του Υπάλληλου Τουριστικού Γραφείου, οι υποψήφιοι θα πρέπει να είναι κάτοχοι τίτλου από αναγνωρισμένο φορέα που θα πιστοποιεί τη καλή γνώση της Αγγλικής (Lower ή πιστοποιητικό γλωσσομάθειας επιπέδου B2)

Για την ειδικότητα του Βοηθού Προϊσταμένων Ορόφων, δεκτοί γίνονται απόφοιτοι Γυμνασίου.

Φοίτηση

Η φοίτηση είναι υποχρεωτική και διαρκεί τέσσερα εξάμηνα. Κάθε εξάμηνο περιλαμβάνει δύο κύκλους σπουδών:

- Τον **Θεωρητικό**, που αρχίζει τον μήνα Οκτώβριο κάθε έτους και λήγει τον μήνα Ιούνιο του επομένου έτους.

- Τον **Πρακτικό**, που αποτελεί συνέχεια του θεωρητικού και αναπόσπαστη συνέχεια της εκπαίδευσής τους, αρχίζει τον μήνα Ιούλιο και λήγει στο τέλος του μηνός Σεπτεμβρίου.

Οι μαθητές τοποθετούνται για πρακτική άσκηση με μέριμνα του Ο.Τ.Ε.Κ. σε ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, τουριστικά γραφεία, αεροπορικές εταιρίες και κρουαζιερόπλοια.

Για την ειδικότητα του Βοηθού Προϊσταμένων Ορόφων, η φοίτηση είναι μονοετής. (βλ. παράρτημα 1 – Πίνακας 5)

Κ.Ε.Σ

Τα Κέντρα Ελευθέρων Σπουδών (Κ.Ε.Σ.) είναι κέντρα επαγγελματικής εκπαίδευσης ή κολλέγια επαγγελματικής κατάρτισης. Τα Κ.Ε.Σ. είναι ιδιωτικές επιχειρήσεις που συνεργάζονται με ευρωπαϊκά πανεπιστήμια.

Τα ιδιωτικά αυτά ιδρύματα έχουν ως σκοπό ίδρυσης και λειτουργίας, την αποκόμιση οικονομικών κερδών. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Κοινοτική Οδηγία (36/2005/EK), το θυγατρικό ευρωπαϊκό πανεπιστήμιο συνεργάζεται με το Κ.Ε.Σ., παραχωρώντας στο Κ.Ε.Σ. το δικαίωμα να χρησιμοποιεί το όνομα του πανεπιστημίου και το δικαίωμα να χορηγεί τίτλο σπουδών (πτυχίο). Πρόκειται για μια αμιγώς εμπορευματοποιημένη – οικονομική συνεργασία με στόχο την μεγιστοποίηση του οικονομικού κέρδους με εμπορευματικό αγαθό την παροχή γνώσης. Ειδικότερα, το θυγατρικό πανεπιστήμιο λειτουργεί στο κράτος – μέλος «καταγωγής» του τίτλου σπουδών, ενώ το Κ.Ε.Σ. στο κράτος – μέλος «υποδοχής» του τίτλου σπουδών. Και συνεχίζοντας, το θυγατρικό πανεπιστήμιο επιτυγχάνει την απόκτηση οικονομικών πόρων και διασφαλίζει την αυτοχρηματοδότησή του, η ιδιωτική επιχείρηση που διοικεί το Κ.Ε.Σ. επιτυγχάνει την απόκτηση οικονομικών κερδών και οι σπουδαστές επιτυγχάνουν την απόκτηση τίτλου σπουδών (πτυχίο), επιδιώκοντας, παράλληλα, την απόκτηση επαγγελματικών δικαιωμάτων.

Ειδικότερα, στην Ευρωβουλή έγινε αποδεκτή η τροπολογία «Χατζηδάκη», ευρωβουλευτή της Ν.Δ. το 2003 και υπουργού της κυβέρνησης το 2007, με βάση την οποία προβλέπεται το εξής: «τίτλοι σπουδών (πτυχία) που χορηγούνται από Κέντρα Ελευθέρων Σπουδών (Κ.Ε.Σ.) με τη μέθοδο της δικαιόχρησης, αναγνώρισης, πιστοποίησης θεωρούνται τίτλοι σπουδών (πτυχία) των πανεπιστημίων που τα παραχωρούν». Έτσι, μεθοδεύτηκε με κυβερνητική και ευρωκοινοβουλευτική παρέμβαση, η μερική νομιμοποίηση της λειτουργίας των Κ.Ε.Σ. και η προοπτική της ακαδημαϊκής αναγνώρισης των τίτλων σπουδών που χορηγούν τα Κ.Ε.Σ

4.2.3 Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Ανώτερες Σχολές Τουριστικής Εκπαίδευσης

Οι Α.Σ.Τ.Ε. επικεντρώνονται στην οργάνωση και λειτουργία των ξενοδοχειακών μονάδων και από αυτής της σκοπιάς μπορούν να θεωρηθούν ως εξειδικευμένες στις ξενοδοχειακές μονάδες και λίγο πολύ στις εν γένει τουριστικές επιχειρήσεις.

Με βάση το φόρτο εργασίας κατά γνωστικό αντικείμενο, γίνεται φανερό ότι η έμφαση στο πρώτο έτος δίνεται στην εστιατορική τεχνική και μαγειρική καθώς και στις ξένες γλώσσες (υποχρεωτικά Αγγλικά και κατ' επιλογή Γαλλικά ή Γερμανικά). Στο δεύτερο έτος ή έμφαση δίνεται στην ξενοδοχειακή και στις επιμέρους λειτουργίες της, στην μηχανοργάνωση και στις γλώσσες. Στο τρίτο έτος το πρόγραμμα διαφοροποιείται και γίνεται πιο γενικό βάζοντας έμφαση στο marketing, στη λογιστική, στο management, στους Η/Υ και στις γλώσσες.

Με βάση το φόρτο εργασίας κατά γνωστικό αντικείμενο, γίνεται φανερό ότι η έμφαση στο πρώτο έτος δίνεται στην εστιατορίου τεχνική και μαγειρική καθώς και στις ξένες γλώσσες (υποχρεωτικά Αγγλικά και κατ' επιλογή Γαλλικά ή Γερμανικά). Στο δεύτερο έτος ή έμφαση δίνεται στην ξενοδοχειακή και στις επιμέρους λειτουργίες της, στην μηχανοργάνωση και στις γλώσσες. Στο τρίτο έτος το πρόγραμμα διαφοροποιείται και γίνεται πιο γενικό βάζοντας έμφαση στο marketing, στη λογιστική, στο management, στους Η/Υ και στις γλώσσες.

Όπως αναφέρει το πρόγραμμα σπουδών των Ανωτέρων Σχολών Τουριστικής Εκπαίδευσης, στόχος της εκπαίδευσης αποτελεί η κατάρτιση ικανών και κατάλληλων στελεχών για ξενοδοχειακές, επισιτιστικές και λοιπές επιχειρήσεις που περιλαμβάνονται στον Τουριστικό Τομέα.

Οι προϋποθέσεις φοίτησης και η διαδικασία εισαγωγής ορίζονται από το Υπουργείο Παιδείας και Δια Βίου Μάθησης ανάλογα με το εκάστοτε ισχύον Εθνικό Σύστημα Εισαγωγής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Αξίζει να σημειωθεί ότι μετά την ολοκλήρωση του εκπαιδευτικού έτους, οι εκπαιδευόμενοι διενεργούν πρακτική άσκηση σε διάφορες τουριστικές μονάδες. (βλ. παράρτημα 1 – Πίνακας 6)

T.E.I.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του νόμου 2916/2001, η Ανώτατη Εκπαίδευση αποτελείται από δύο παράλληλους τομείς:

A) τον πανεπιστημιακό τομέα, ο οποίος περιλαμβάνει τα Πανεπιστήμια και την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών και

B) τον Τεχνολογικό Τομέα, ο οποίος περιλαμβάνει τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι). Τα ιδρύματα (Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι.) των δύο τομέων της Ανώτατης Εκπαίδευσης λειτουργούν συμπληρωματικά με διακριτές φυσιογνωμίες και με ρόλους, σκοπό και αποστολή, που διαφοροποιούνται σύμφωνα με τις διατάξεις που ισχύουν για τον Πανεπιστημιακό τομέα και για τον Τεχνολογικό Τομέα.

Τα προγράμματα σπουδών, σε όλα τα Τ.Ε.Ι., είναι τετραετούς φοίτησης και καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα γνωστικών αντικειμένων. Στα οκτώ εξάμηνα που διαρκεί η φοίτηση, προσφέρεται θεωρητική διδασκαλία καθώς επίσης και εργαστηριακές ασκήσεις στους χώρους των τμημάτων και στο όγδοο εξάμηνο πραγματοποιείται η πρακτική άσκηση σε δημόσιους και ιδιωτικούς παραγωγικούς φορείς.

Τα Ιδρύματα του Τεχνολογικού Τομέα (Τ.Ε.Ι.) δίνουν έμφαση στην εκπαίδευση στελεχών εφαρμογών υψηλής ποιοτικής στάθμης, τα οποία με τη θεωρητική και εφαρμοσμένη επιστημονική κατάρτισή τους α) αποτελούν συνδετικό κρίκο μεταξύ γνώσης και εφαρμογής, αναπτύσσοντας την εφαρμοσμένη διάσταση των επιστημών και των τεχνών στα αντίστοιχα επαγγελματικά πεδία, β) μεταφέρουν, χρησιμοποιούν και προάγουν τη σύγχρονη τεχνολογία καθώς επίσης και μεθόδους, πρακτικές και τεχνικές στο χώρο των εφαρμογών. Στο πλαίσιο αυτό, τα Τ.Ε.Ι. συνδυάζουν την ανάπτυξη του κατάλληλου θεωρητικού υπόβαθρου σπουδών με υψηλού επιπέδου εργαστηριακή και πρακτική άσκηση, ενώ παράλληλα διεξάγουν κυρίως τεχνολογική έρευνα και αναπτύσσουν τεχνογνωσία και καινοτομίες στα αντίστοιχα επαγγελματικά πεδία.

Στα Τ.Ε.Ι. η τουριστική εκπαίδευση παρέχεται μέσω των Τμημάτων Τουριστικών Επιχειρήσεων στο πλαίσιο της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας. Η εισαγωγή των φοιτητών σ' αυτά εξαρτάται από την επίδοσή τους σε εξετάσεις εθνικού επιπέδου που λαμβάνουν χώρα στη Β' και Γ' τάξη του Λυκείου. Η διάρκεια φοίτησης είναι τέσσερα χρόνια και

περιλαμβάνει φοίτηση – παρακολούθηση μαθημάτων, σε επτά εξάμηνα σπουδών, εκπόνηση πτυχιακής εργασίας και πρακτική άσκηση σε κατάλληλη τουριστική επιχείρηση στο Η' εξάμηνο. Τα τμήματα Τουριστικών Επιχειρήσεων των Τ.Ε.Ι. παρέχουν θεωρητική και εφαρμοσμένη τουριστική εκπαίδευση που παρέχεται μέσω της διδασκαλίας θεωρητικών και εργαστηριακών μαθημάτων. Για την εκλογή καθηγητή στα Τ.Ε.Ι. εκτός από τα ακαδημαϊκά προσόντα (πανεπιστημιακή μόρφωση, διδακτορικός τίτλος, συγγραφικό έργο) απαιτείται υποχρεωτικά και πενταετής επαγγελματική εμπειρία.

Τα Τμήματα Τουριστικών Επιχειρήσεων με την επιστημονική και επαγγελματική εκπαίδευση που παρέχουν καθιστούν τον απόφοιτό τους ικανό να σταδιοδρομήσει είτε ως στέλεχος σε οποιοδήποτε τομέα του τουρισμού π.χ. ξενοδοχειακή επιχείρηση, τουριστική επιχείρηση, τουριστικά πρακτορεία, κ.λπ. είτε ως ελεύθερος επαγγελματίας στο χώρο αυτό, είτε ως στέλεχος του δημόσιου τομέα στη διαμόρφωση, άσκηση και εφαρμογή της τουριστικής πολιτικής.

Τμήματα Τουριστικών Επιχειρήσεων λειτουργούν σε επτά πόλεις της Ελλάδας (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Ηράκλειο, Λάρισα, Ηγουμενίτσα και Άμφισσα). Ενδεικτικά αναφέρεται το πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος Τουριστικών Επιχειρήσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του Τ.Ε.Ι. της Αθήνας.

Το τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων του Τ.Ε.Ι. Αθήνας, συγκροτείται από τρεις τομείς μαθημάτων:

1. Τομέα Τουριστικών Μαθημάτων
2. Τομέα Ξενοδοχειακών Μαθημάτων
3. Τομέα Μαθημάτων Γενικής Παιδείας

Σύμφωνα με το Ν. 1404/83, οι σπουδαστές του Τ.Ε.Ι. και ειδικότερα του τμήματος Τουριστικών Επιχειρήσεων είναι υποχρεωμένοι να ακολουθήσουν ένα εξάμηνο (το 8^ο) πρακτική άσκηση, σε αμειβόμενες θέσεις εργασίας σε τουριστικές επιχειρήσεις που η δραστηριότητά τους συνάδει με το πρόγραμμα. Η πρακτική άσκηση είναι ελεγχόμενη από το τμήμα και ο κατά περίπτωση σπουδαστής οφείλει να συμπληρώνει ειδικό βιβλίο απασχόλησης ελέγχου, το οποίο θεωρείται από τον φορέα άσκησης.

Κατά την διάρκεια των επτά πρώτων εξαμήνων, η θεωρητική διδασκαλία, ορισμένων μαθημάτων, συνοδεύεται με εργαστηριακή άσκηση. Τα συγκεκριμένα μαθήματα που απαιτούν υποστήριξη εργαστηρίων είναι τα εξής:

- Αεροπορικοί ναύλοι-Έκδοση εισιτηρίων
- Αρχές γενικής λογιστικής
- Εστιατορικής
- Μαγειρικής
- Μπαρ-Ποτά-Οινολογία
- Ξενοδοχειακές εφαρμογές με Η/Υ
- Προγραμματισμός ταξιδιού
- Συστήματα κρατήσεων με Η/Υ
- Ταξιδιωτικοί οδηγοί
- Τήρηση λογαριασμών πελατών
- Υπηρεσία υποδοχής

Πέραν των ανωτέρω και σύμφωνα με το πρόγραμμα σπουδών, οι σπουδαστές οφείλουν να εκπονήσουν πτυχιακή εργασία σε θέμα τους ειδικότητάς τους. (βλ. παράρτημα 1 – Πίνακας 7)

Πανεπιστήμια (Α.Ε.Ι.)

Τα Πανεπιστήμια μέχρι σήμερα δεν έχουν αναπτύξει σημαντική εκπαιδευτική δραστηριότητα στον τομέα του τουρισμού. Τα Πανεπιστήμια στην Ελλάδα όπως και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, που δεν υπάρχει αναπτυγμένη τουριστική εκπαίδευση, δεν υπάρχουν προπτυχιακές τουριστικές σπουδές σε πανεπιστημιακό επίπεδο. Βέβαια, στην Ελλάδα μπορεί να μην λειτουργεί αυτοτελές πανεπιστημιακό προπτυχιακό πρόγραμμα με καθαρά τουριστική κατεύθυνση, υπάρχουν όμως προγράμματα σπουδών με ειδίκευση σε θέματα όπως «Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων», σε ορισμένα τμήματα Διοίκησης Επιχειρήσεων.

Αναλυτικότερα, από τα Α.Τ.Ε.Ι μόνο το Πανεπιστήμιο Αιγαίου προσφέρει από το 1996 τη δυνατότητα στους φοιτητές του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων να επιλέξουν την κατεύθυνση Τουρισμού για το τρίτο και τέταρτο έτος σπουδών, ενώ το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας πρόσφατα έχει εντάξει το μάθημα «Τουριστικό Μάνατζμεντ» στο πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων. Επιπλέον, το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου της Πάτρας προσφέρει τομείς εξειδίκευσης, τους οποίους μπορούν να επιλέξουν οι φοιτητές μετά το πέμπτο εξάμηνο και στους οποίους περιλαμβάνει ο τομέας Διοίκησης Υπηρεσιών που καλύπτει τα εξής γνωστικά αντικείμενα: Τουριστική Διοίκηση, Διοίκηση Υγείας, Διοίκηση Πολιτισμικών Δραστηριοτήτων και Φορέων. (βλ. παράρτημα 1)

Μεταπτυχιακές Σπουδές

Σε Μεταπτυχιακό επίπεδο προσφέρονται τα παρακάτω προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών:

- «Σχεδιασμός, Διοίκηση και Πολιτική του Τουρισμού», στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου, το οποίο έχει διάρκεια 3 εξάμηνα,
- «Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων» στο Πανεπιστήμιο Πειραιά, το οποίο έχει διάρκεια 3 εξάμηνα,
- «Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων», στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, το οποίο συμπεριλαμβάνει 4 θεματικές ενότητες και τη διπλωματική εργασία

- «Διοίκηση Υπηρεσιών», στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, στο Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων, που οδηγεί στην απόκτηση διπλώματος, στην κατεύθυνση «Τουρισμός».

Το πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών που λειτουργεί στο **Πανεπιστήμιο Αιγαίου** είναι το πρώτο πρόγραμμα στον τουρισμό. Είναι διάρκειας τριών εξαμήνων, το οποίο περιλαμβάνει δύο εξάμηνα διδασκαλία και ένα για την διπλωματική εργασία. (βλ. παράρτημα 1 – Πίνακας 8)

Με το πέρας των σπουδών απονέμεται Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης στις εξής κατευθύνσεις:

- Σχεδιασμός, Διοίκηση και Πολιτική Τουρισμού σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο
- Σχεδιασμός, Πολιτική και Διοίκηση σε επίπεδο τουριστικών οργανισμών και ειδικών μορφών επιχειρήσεων.

Το πρόγραμμα «Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων», στο **Πανεπιστήμιο Πειραιά** διαρκεί τρία εξάμηνα. Για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος ο φοιτητής πρέπει να παρακολουθήσει και να ολοκληρώσει με επιτυχία όλα του τα μαθήματα του προγράμματος (2 εξάμηνα) και κατά τη διάρκεια του τρίτου εξαμήνου να εκπονήσει τη διπλωματική εργασία. (βλ. παράρτημα 1 – Πίνακας 9)

Στο **Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο**, λειτουργεί το τμήμα της Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων, το οποίο έχει διάρκεια 2 χρόνια και χρησιμοποιείται το σύστημα της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης. Οι απόφοιτοι λαμβάνουν μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης (Master). Η εισαγωγή των φοιτητών γίνεται με την διαδικασία της ηλεκτρονικής κλήρωσης και απαιτείται η καταβολή διδάκτρων. Για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού, είναι υποχρεωτική η επιτυχής παρακολούθηση και των τεσσάρων θεματικών ενοτήτων καθώς επίσης και η ολοκλήρωση της Διπλωματικής Εργασίας. (βλ. παράρτημα 1 – Πίνακας 10)

Στο **Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών** στο τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων, το αντικείμενο «Διοίκηση Υπηρεσιών», επιδιώκει μία διεπιστημονική θεώρηση των θεμάτων που αφορούν στον Τουρισμό, βασική επιδίωξη είναι η συμβολή στην εμπάθυνση των γνώσεων των στελεχών που συγκατέχουν σε αυτό και στην εξειδίκευσή τους στα σχετικά επιστημονικά πεδία. Με αυτόν τον τρόπο το πρόγραμμα στοχεύει να συμβάλλει στη μείωση των δαπανών των εταιρειών για την επιμόρφωση των στελεχών τους.

Σκοπός του προγράμματος είναι να προσελκύσει πτυχιούχους με υψηλές ακαδημαϊκές επιδόσεις, οι οποίοι ήδη εργάζονται και επιδεικνύουν έντονο ενδιαφέρον για τη συνέχιση των σπουδών τους σε μεταπτυχιακό επίπεδο. Η χρονική διάρκεια σπουδών για την απονομή του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης μερικής φοίτησης στο γνωστικό αντικείμενο της Διοίκησης Υπηρεσιών είναι τέσσερα εξάμηνα (24 μήνες). (βλ. παράρτημα 1 – Πίνακας 11)

2^ο ΜΕΡΟΣ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΘΕΜΑΤΟΣ

Κεφάλαιο 1^ο: Μεθοδολογία Έρευνας

1.1 Εισαγωγή

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο περιγράφεται αρχικά η μεθοδολογία της έρευνας, όπου αναλύονται ο σκοπός της έρευνας, το πεδίο μελέτης, τον τρόπο με τον οποίο έγινε η δειγματοληψία, οι τεχνικές συλλογής στοιχείων, η κατασκευή του ερευνητικού εργαλείου καθώς επίσης και η στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από την έρευνα.

1.2 Σκοπός εκπόνησης της παρούσας μελέτης

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η προσέγγιση των φοιτητών του ΑΤΕΙ Κρήτης και της ΑΣΤΕΑΝ Αγ. Νικολάου Κρήτης και η αναζήτηση των στάσεων και των αντιλήψεών τους για το σημερινό, σύγχρονο σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης -και εν προκειμένω τουριστικής εκπαίδευσης- όσον αφορά στις παρεχόμενες υπηρεσίες, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο, καθώς επίσης και για το πόσο ικανοποιητικές θεωρούν τις παροχές σε εργαστηριακές αίθουσες διδασκαλίας και σε επίπεδο βιβλιοθήκης των τμημάτων τους.

1.3 Το πλαίσιο προβληματισμού

Στο μέρος της παρούσας πτυχιακής εργασίας που ακολουθεί, αναπτύσσεται η μεθοδολογία της έρευνας καθώς και η παρουσίαση και καταγραφή των στοιχείων.

Σκεπτόμενοι την άποψη που έχουν οι σημερινοί φοιτητές για την τριτοβάθμια τουριστική εκπαίδευση, καθώς και τα εφόδια που χρειάζονται για τη σταδιοδρομία τους στον τουριστικό τομέα και τις εμπειρίες που έχουν αποκομίσει κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους, εύλογα δημιουργείται μια σειρά ερωτημάτων όπως:

- Ποιό ήταν το κριτήριο επιλογής της σχολής στην οποία φοιτάτε;

- Πόσο σημαντική θεωρείτε τη γνώση ξένων γλωσσών;
- Σε ποιο Τουριστικό Κλάδο θα θέλατε να επικεντρώνονται τα μαθήματα της σχολής σας;
- Έχετε εργαστεί σε κάποιο Τουριστικό Κλάδο παράλληλα με τις σπουδές σας;
- Αν ναι, κατά πόσο η σχολή σας παρείχε τις γνώσεις για το αντικείμενο με το οποίο απασχοληθήκατε;
- Ποια είναι για εσάς η ικανοποιητική διάρκεια της πρακτικής άσκησης;
- Πόσο χρήσιμη θεωρείτε την πραγματοποίηση πρακτικής άσκησης κατά τη διάρκεια των σπουδών σας;
- Ποια είναι για εσάς η καλύτερη χρονική στιγμή για να πραγματοποιείται η πρακτική άσκηση;
- Θα παροτρύνετε κάποιον να ακολουθήσει τις τουριστικές σπουδές;
- Σκέφτεστε την συνέχιση των σπουδών μετά την αποφοίτησή σας;
- Πόσο σημαντικό προσόν θεωρείτε το πτυχίο για την εύρεση εργασίας;

Επίσης από το δείγμα έχει ζητηθεί να αξιολογήσουν με βάση κλίμακας το διδακτικό προσωπικό, τις υποδομές του ιδρύματος στο οποίο φοιτούν, τον οδηγό σπουδών, τις ευκαιρίες καριέρας οι οποίες τους προσφέρονται μετά την αποφοίτησή τους, την γραμματειακή υποστήριξη η οποία τους παρέχεται, τη βιβλιοθήκη του τμήματος από όπου μπορούν να δανειστούν βιβλία και περιοδικά για τις εργασίες τους ή και για την κάλυψη των προσωπικών τους ενδιαφερόντων, την online εξυπηρέτηση, το θεωρητικό και το πρακτικό κομμάτι της σχολής τους.

1.4 Πεδίο Μελέτης

Ως πεδίο μελέτης ορίστηκαν οι φοιτητές του ΑΤΕΙ Κρήτης και της ΑΣΤΕΑΝ Αγ. Νικολάου Κρήτης. Ο πληθυσμός αναφοράς της συγκεκριμένης μελέτης είναι οι τελειόφοιτοι του ΑΤΕΙ και της ΑΣΤΕΑΝ καθώς επίσης ένα μέρος δείγματος ήταν απόφοιτοι των δύο αυτών τμημάτων.

1.5 Δειγματοληψία

Η τεχνική δειγματοληψίας που ακολουθήθηκε είναι η απλή τυχαία δειγματοληψία (simple random sampling). Στην απλή τυχαία δειγματοληψία κάθε μέλος του πληθυσμού έχει την ίδια πιθανότητα να επιλεγεί για τον σχηματισμό του δείγματος με κάθε άλλο μέλος του πληθυσμού (<https://static.eudoxus.gr/books/65/chapter-11765.pdf>). Το δείγμα της συγκεκριμένης έρευνας περιλαμβάνει N=100 φοιτητές από το ΑΤΕΙ Κρήτης και N=20 φοιτητές από την ΑΣΤΕΑΝ Αγ. Νικολάου Κρήτης.

1.6 Τεχνική Συλλογής Στοιχείων

Η μέθοδος συλλογής δεδομένων που χρησιμοποιήθηκε είναι το δομημένο ερωτηματολόγιο, με καθορισμένες ερωτήσεις σε συγκεκριμένη σειρά. Το ερωτηματολόγιο είναι το πιο βασικό μέσο επικοινωνίας ανάμεσα στον συνεντευκτή και τον ερωτώμενο. Αποτελείται από μια σειρά ερωτήσεων πάνω σε θέματα που απαιτούν πληροφορία από τον ερωτώμενο. Τα ερωτηματολόγια καταγράφουν πληροφορίες, στάσεις, απόψεις, συμπεριφορές, γνώσεις των ερωτώμενων. (Ε. Ζέτου, <http://utopia.duth.gr/>)

1.7 Κατασκευή Ερευνητικού Εργαλείου

Οι ερωτήσεις που χρησιμοποιήθηκαν για τη σύνταξη του ερωτηματολογίου, διαμορφώθηκαν με βάση την ανασκόπηση σχετικών ερευνών από όπου αντλήθηκε η κεντρική ιδέα των ερωτημάτων.

1.8 Εργαλείο Έρευνας

Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει τους παρακάτω τύπους ερωτήσεων:

- A) Δημογραφικά Στοιχεία
- B) Ερωτήσεις Στάσεων – Απόψεων
- Γ) Ερωτήσεις Προσωπικής Ικανοποίησης
- Δ) Ερωτήσεις Συμπεριφοράς

(Ε. Ζέτου, utopia.duth.gr)

Οι ερωτήσεις που χρησιμοποιήθηκαν είναι κλειστού τύπου. Υπάρχουν επίσης ερωτήσεις με απλές επιλογές και διχοτομικές ερωτήσεις-όπου η απάντηση είναι Ναι/Όχι.
(www.unipi.gr)

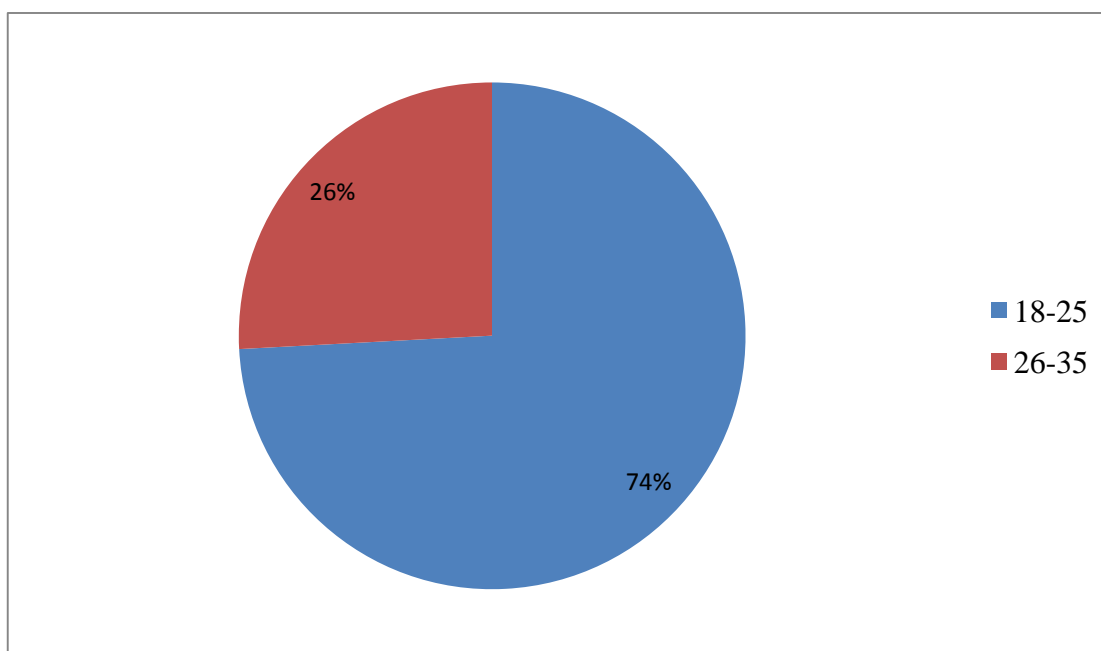
Κεφάλαιο 2^ο: Γραφήματα Αποτελεσμάτων

Πίνακας 1: Δημογραφικά Στοιχεία Φοιτητών

N=120	N	%
Φύλλο		
Άνδρες	38	31,7
Γυναίκες	82	68,3

Στην έρευνα που πραγματοποιήθηκε συμπληρώθηκαν 120 ερωτηματολόγια, από τα οποία τα 38 συμπλήρωσαν άνδρες με ποσοστό 31,7% και τα υπόλοιπα 82 τα συμπλήρωσαν γυναίκες με ποσοστό 68,3%.

Γράφημα 1: Ηλικία

Στην δημογραφική ερώτηση για την ηλικία των σπουδαστών, προέκυψε ότι 89 από τους 120 ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 18-25 (με ποσοστό 74%) και 31 ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 26-35 (με ποσοστό 26%).

Πίνακας 2: Στοιχεία φοίτησης

N=120	N	%
Φοιτητές		
ΤΕΙ	100	83

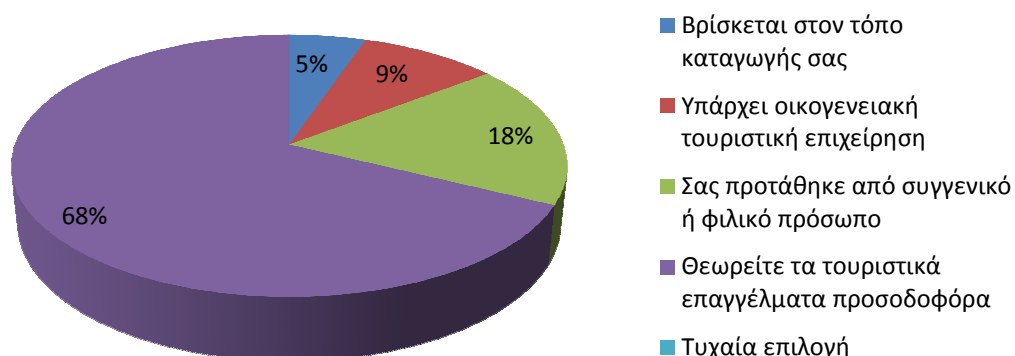

ΑΣΤΕΑΝ	20	17
--------	----	----

Οι φοιτητές του ΑΤΕΙ Κρήτης, απαρτίζουν το 83% του δείγματος (100 στον αριθμό), ενώ οι φοιτητές της ΑΣΤΕΑΝ Αγ. Νικολάου απαρτίζουν το 17% του δείγματος (20 στον αριθμό)

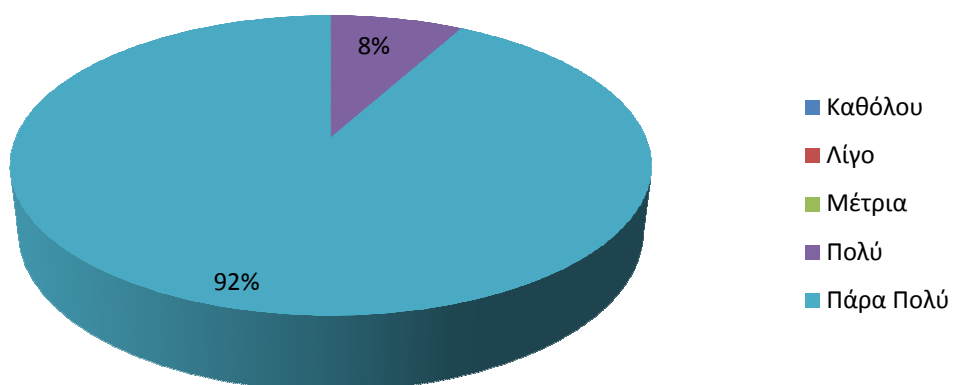
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ ΑΤΕΙ ΚΡΗΤΗΣ

1. Ποιό ήταν το κριτήριο επιλογής της σχολής στην οποία φοιτάτε;

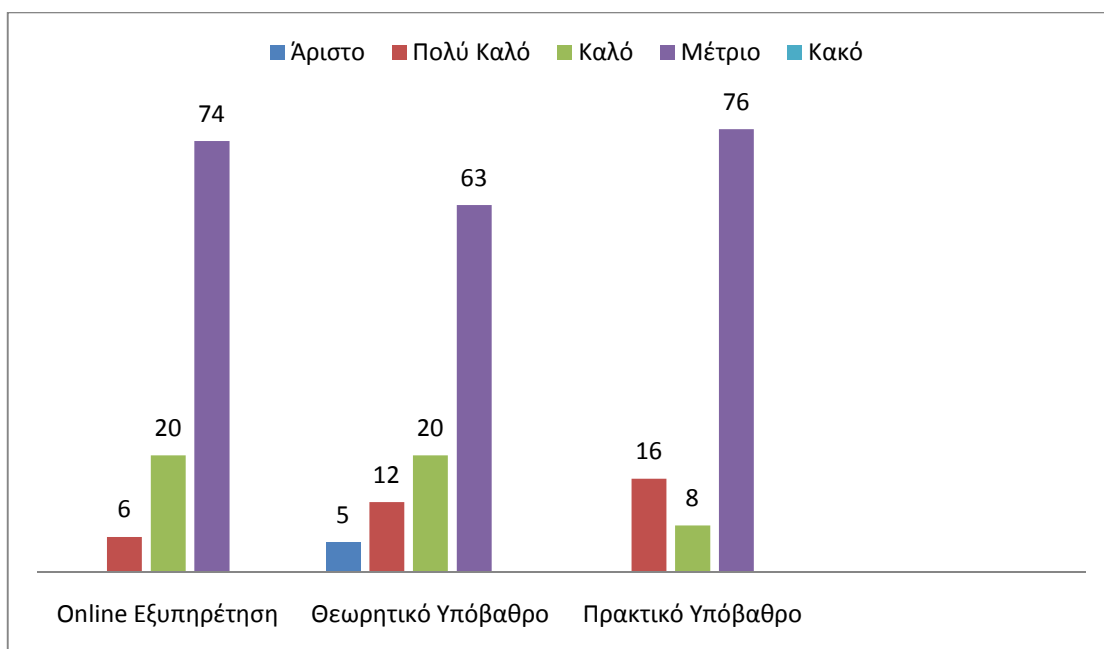
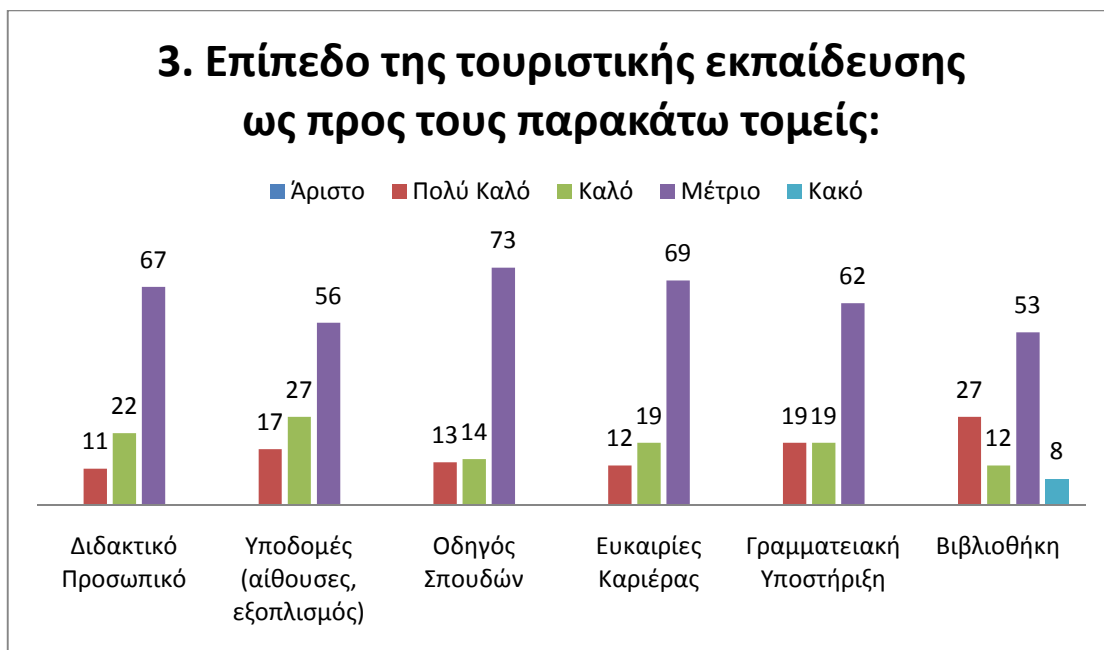

Σύμφωνα με τα παραπάνω αποτελέσματα, η πλειοψηφία των ερωτώμενων (68%) απάντησε ότι η επιλογή τους να σπουδάσουν στο Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων οφείλεται στο ότι θεωρούν προσοδοφόρα τα τουριστικά επαγγέλματα.

2. Πόσο σημαντική θεωρείτε τη γνώση ξένων γλωσσών;

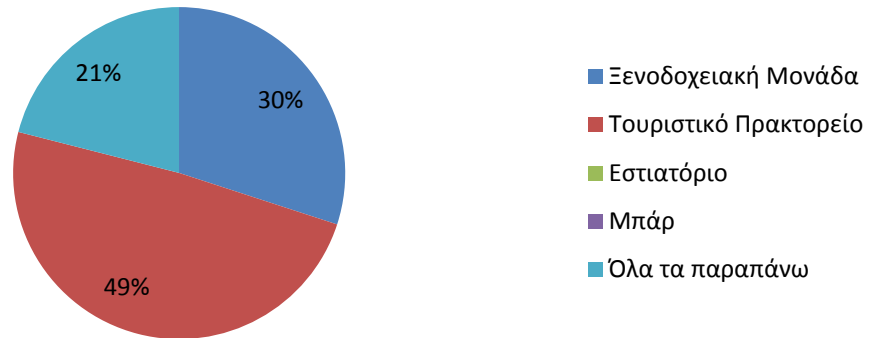

Στην ερώτηση πόσο σημαντική θεωρούν τη γνώση ξένων γλωσσών, το δείγμα σε ποσοστό 92% απάντησε ότι τη θεωρούν πολύ σημαντική.

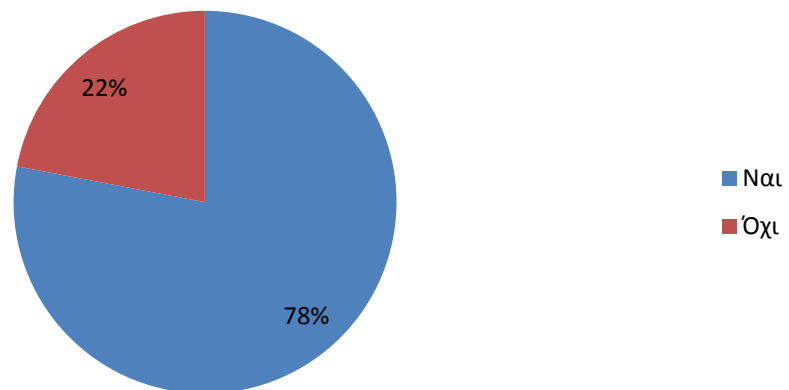
Με μια πρώτη ματιά, οι τομείς για τους οποίους ερωτήθηκαν οι σπουδαστές, θεωρούνται μέτριοι σύμφωνα με την πλειοψηφία του δείγματος.

4. Σε ποιο Τουριστικό Κλάδο θα θέλατε να επικεντρώνονται τα μαθήματα της σχολής σας;

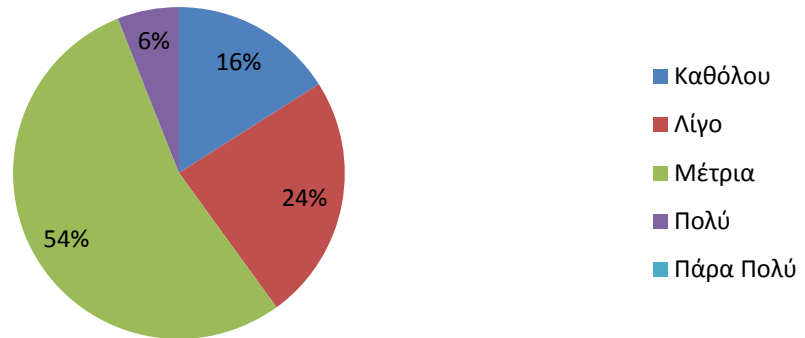
Όπως παρατηρούμε, το ενδιαφέρον του 49% των ερωτώμενων σπουδαστών του ΤΕΙ Κρήτης επικεντρώνεται στη λειτουργία ενός τουριστικού πρακτορείου.

5. Έχετε εργαστεί σε κάποιο Τουριστικό Κλάδο παράλληλα με τις σπουδές σας;

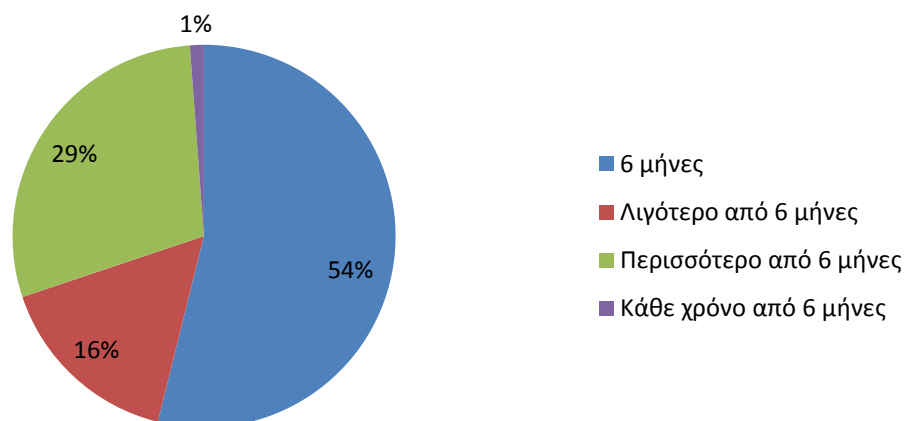
Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων σπουδαστών απάντησε ότι έχει εργαστεί σε κάποιο τουριστικό κλάδο, κατά τη διάρκεια των σπουδών του.

6. Αν ναι, κατά πόσο η σχολή σας παρέχει τις γνώσεις για το αντικείμενο με το οποίο απασχοληθήκατε;

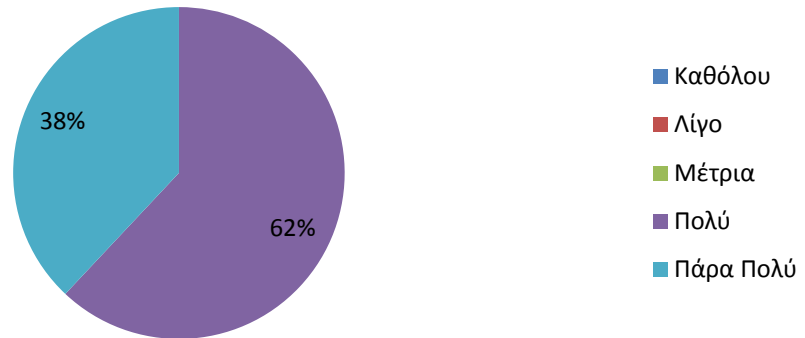
Σε συνέχεια της προηγούμενης ερώτησης, περίπου οι μισοί από τους ερωτώμενους απάντησαν ότι οι γνώσεις που τους παρέιχε το τμήμα τουριστικών επιχειρήσεων, τους κάλυψε σε μέτριο βαθμό.

7. Ποια είναι για εσάς η ικανοποιητική διάρκεια της πρακτικής άσκησης;

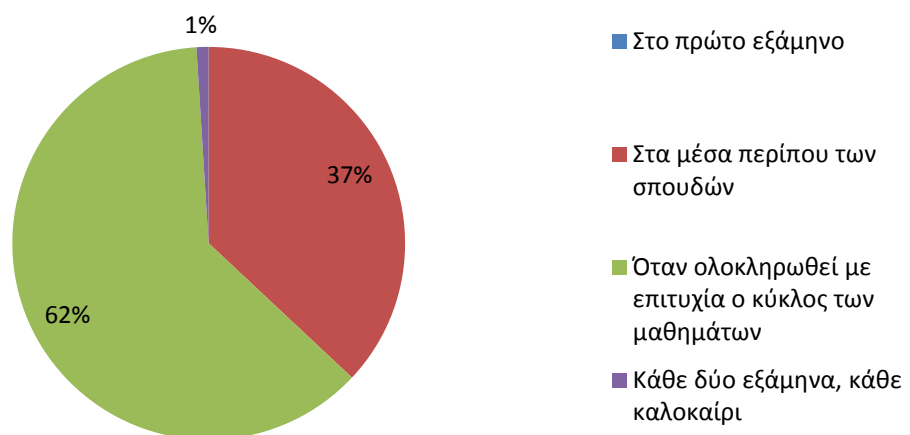
Οι μισοί περίπου από τους ερωτώμενους, απάντησαν ότι η ικανοποιητική διάρκεια της πρακτικής άσκησης είναι η ισχύουσα, δηλαδή 6 μήνες.

8. Πόσο χρήσιμη θεωρείτε την πραγματοποίηση πρακτικής άσκησης κατά τη διάρκεια των σπουδών σας;

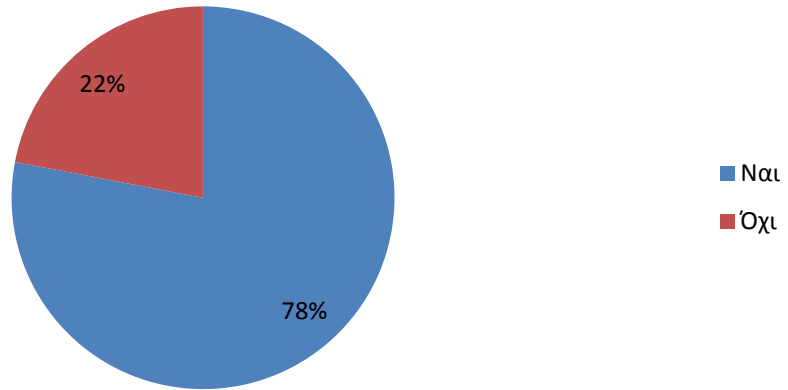
Το 62% του δείγματος απάντησε ότι θεωρεί πολύ σημαντική την πραγματοποίηση της πρακτικής άσκησης.

9. Ποια είναι για εσάς η καλύτερη χρονική στιγμή για να πραγματοποιείται η πρακτική άσκηση;

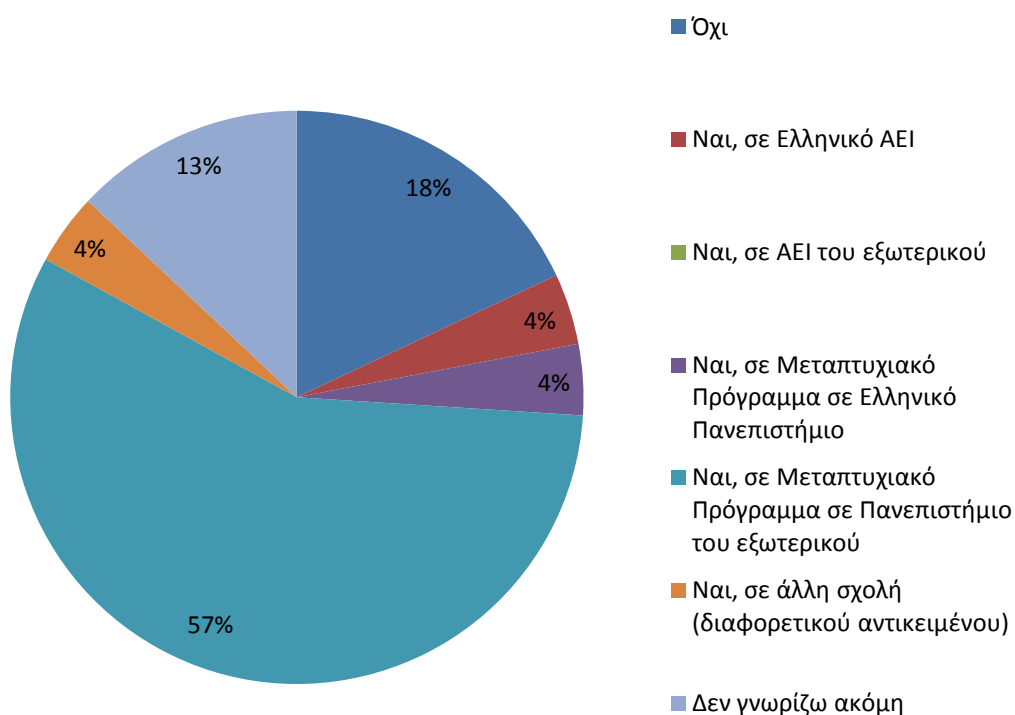
Το 62% του δείγματος απάντησε ότι η πιο κατάλληλη χρονική στιγμή για την πραγματοποίηση της πρακτικής άσκησης, είναι όταν ολοκληρωθεί με επιτυχία ο κύκλος των μαθημάτων.

10. Θα παροτρύνετε κάποιον να ακολουθήσει τις τουριστικές σπουδές;

Η πλειοψηφία του δείγματος (78%) απάντησε ότι θα παρότρυνε κάποιον να ακολουθήσει τις τουριστικές σπουδές.

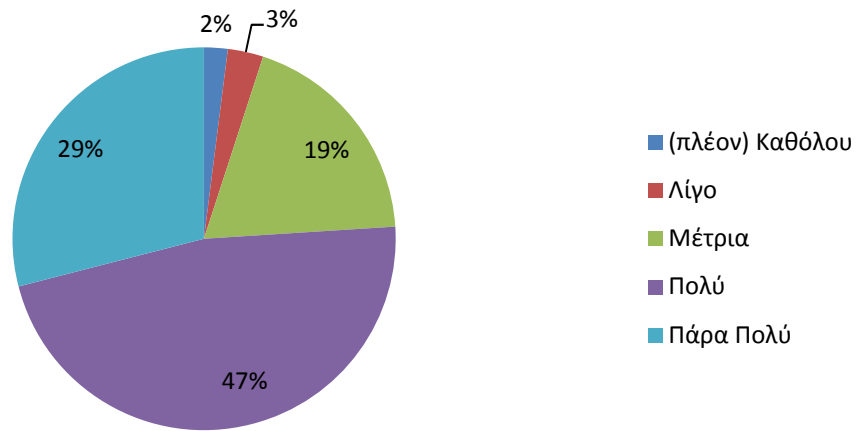
11 Σκέφτεστε την συνέχιση των σπουδών μετά την αποφοίτησή σας;

Το 57% των ερωτώμενων, απάντησε ότι είναι στα σχέδια του να συνεχίσει τις σπουδές του σε κάποιο Μεταπτυχιακό πρόγραμμα σε Πανεπιστήμιο του εξωτερικού, στον τουριστικό κλάδο.

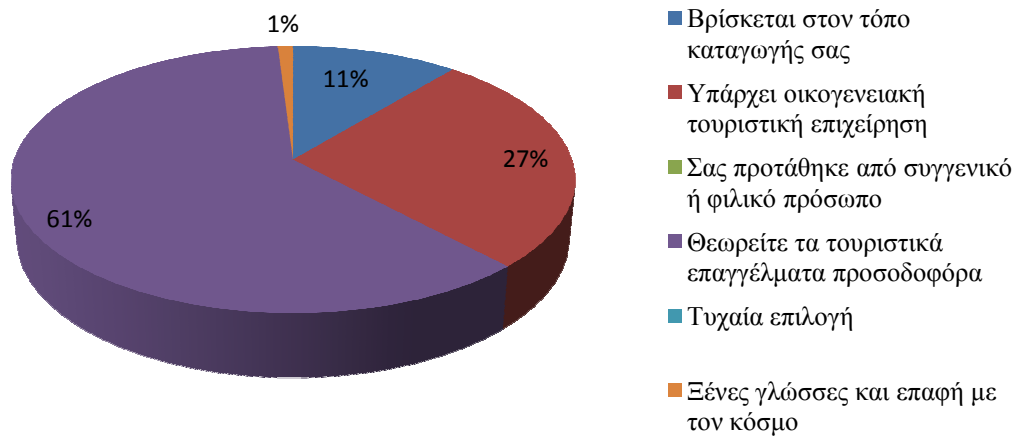
12. Πόσο σημαντικό προσόν θεωρείτε το πτυχίο για την εύρεση εργασίας;

Το 47% των ερωτώμενων απάντησε ότι θεωρεί πολύ σημαντικό προσόν το πτυχίο για την εύρεση εργασίας.

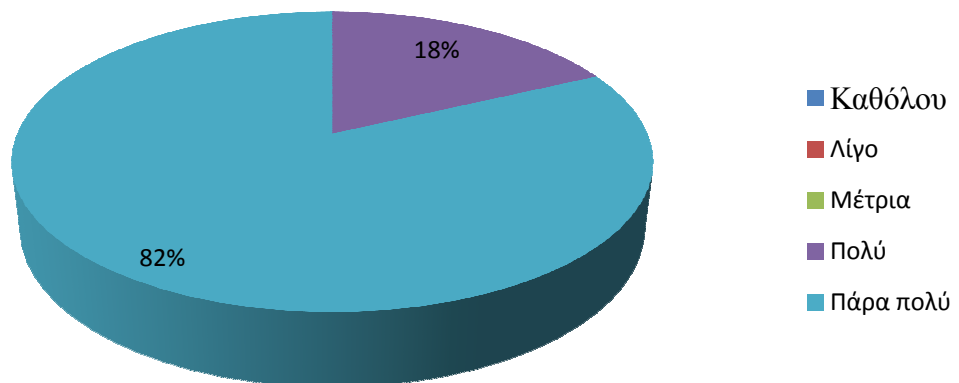
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ ΑΣΤΕΑΝ ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ

1. Ποιό ήταν το κριτήριο επιλογής της σχολής στην οποία φοιτάτε;

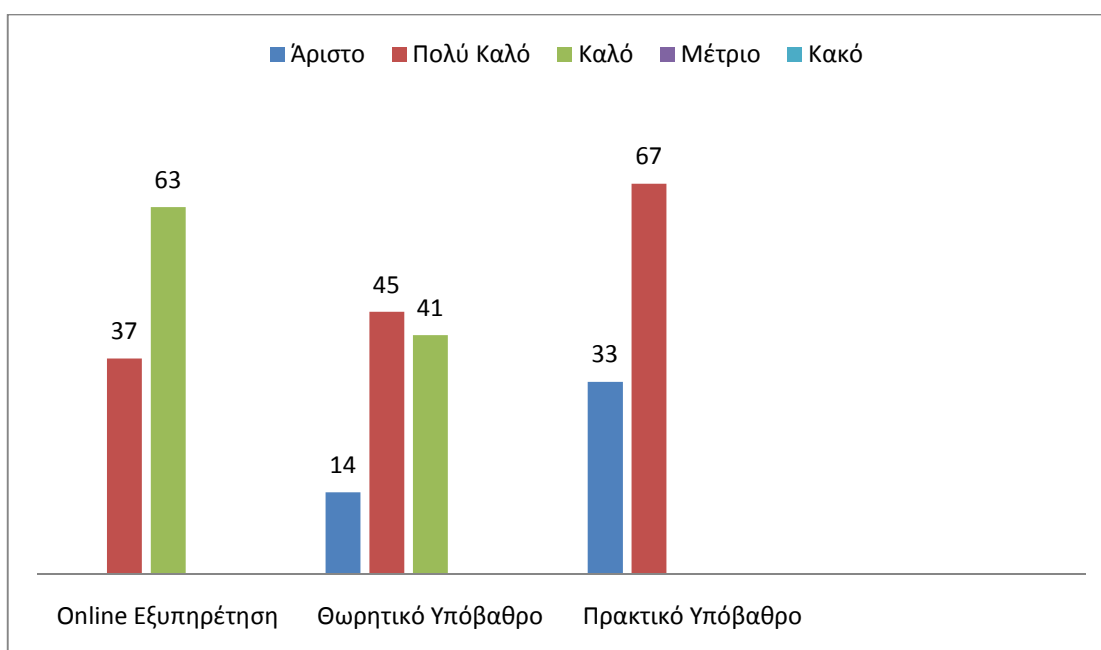
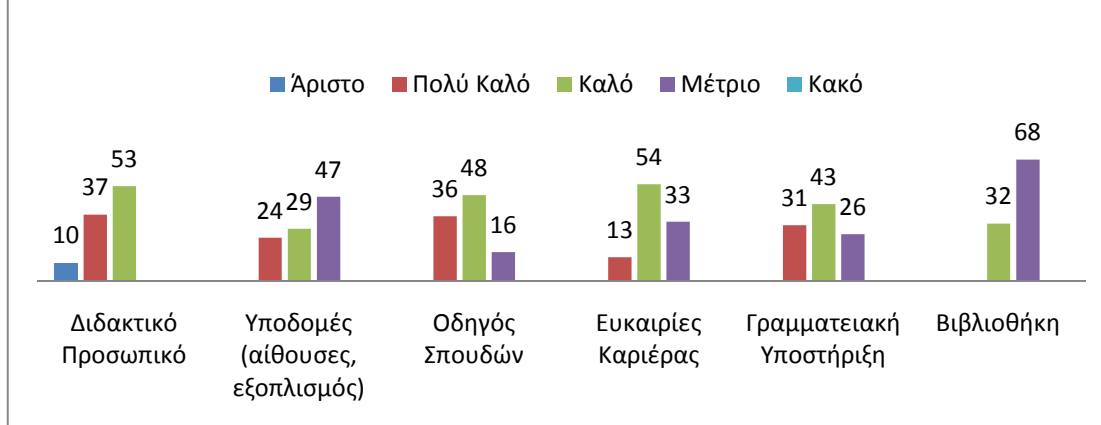
Το 61% του δείγματος απάντησε ότι επέλεξε να σπουδάσει στη σχολή της ΑΣΤΕΑΝ λόγω του ότι θεωρεί τα τουριστικά επαγγέλματα προσοδοφόρα.

2. Πόσο σημαντική θεωρείτε τη γνώση ξένων γλωσσών;

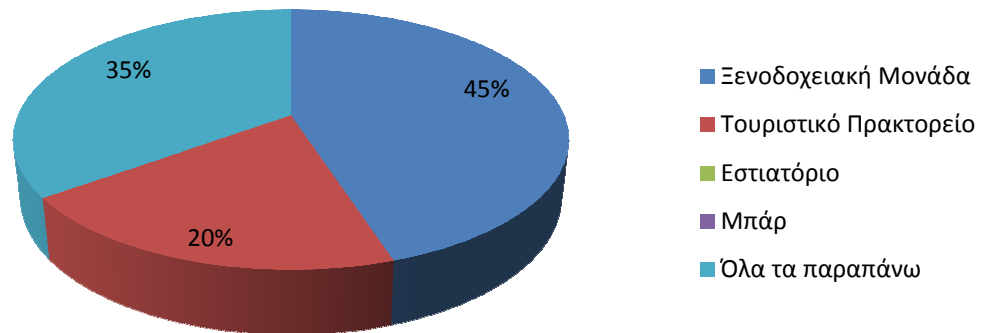
Η πλειοψηφία του δείγματος απάντησε ότι θεωρεί πάρα πολύ σημαντική τη γνώση ξένων γλωσσών.

3. Αξιολογείτε το επίπεδο της τουριστικής εκπαίδευσης ως προς τους παρακάτω τομείς:

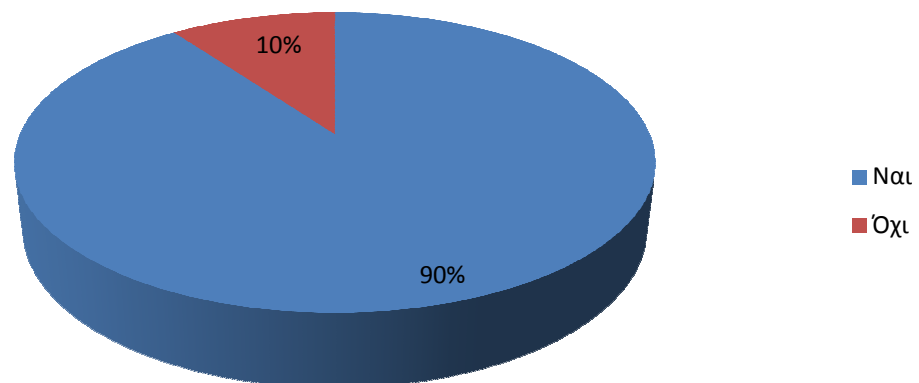
Στις περισσότερες από τις κατηγορίες για τις οποίες ερωτήθηκε το δείγμα, η απάντηση ήταν ότι το τμήμα της ΑΣΤΕΑΝ βρίσκεται γενικά σε καλό επίπεδο, σε αντίθεση με αυτό του ΑΤΕΙ Κρήτης, όπου σύμφωνα με το δείγμα βρίσκεται σε μέτριο επίπεδο.

4. Σε ποιο Τουριστικό Κλάδο θα θέλατε να επικεντρώνονται τα μαθήματα της σχολής σας;

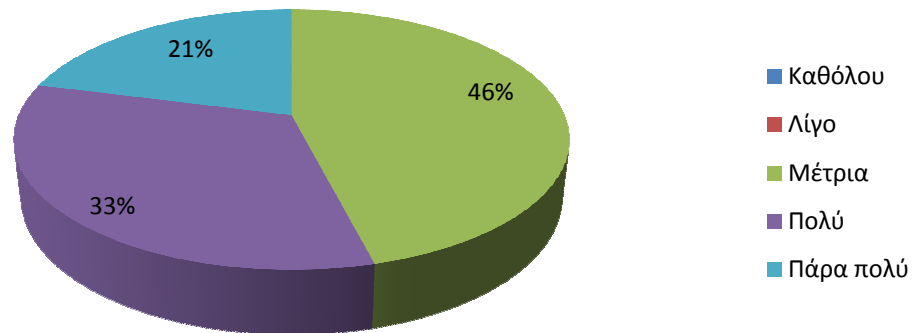
Το 45% του δείγματος απάντησε ότι θα ήθελε τα μαθήματα της σχολής να επικεντρώνονται στον ξενοδοχειακό τομέα.

5. Έχετε εργαστεί σε κάποιο Τουριστικό Κλάδο παράλληλα με τις σπουδές σας;

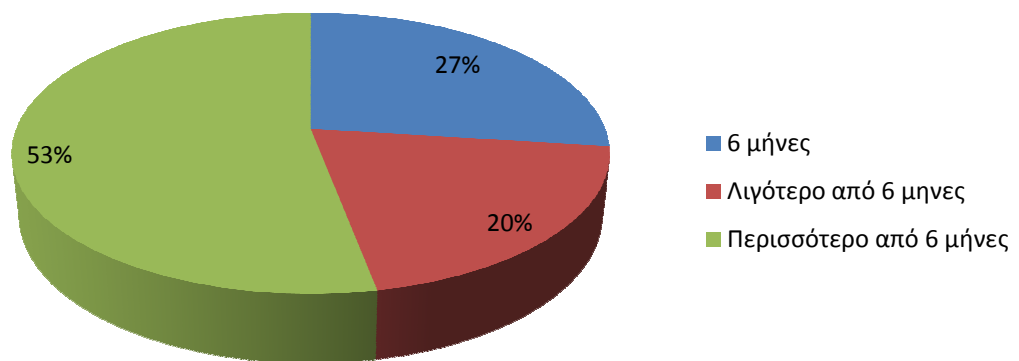
Το 90% του δείγματος έχει εργαστεί σε κάποιο τουριστικό κλάδο παράλληλα με τις σπουδές του.

6. Αν ναι, κατά πόσο η σχολή σας παρέχει τις γνώσεις για το αντικείμενο με το οποίο απασχοληθήκατε;

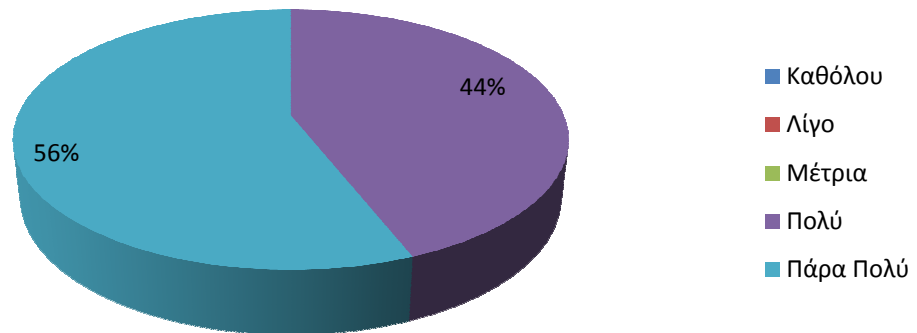
Περίπου οι μισοί από τους ερωτώμενους, απάντησαν ότι οι γνώσεις που τους παρέιχε η σχολή τους, τους βοήθησαν πολύ στην εργασία τους.

7. Ποια είναι για εσάς η ικανοποιητική διάρκεια της πρακτικής άσκησης;

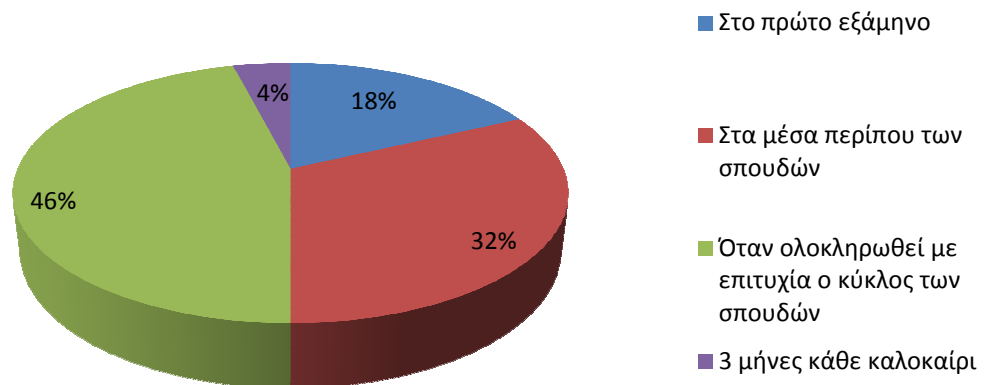
Για το 53% των ερωτώμενων, η ικανοποιητική διάρκεια της πρακτικής άσκησης είναι περισσότερο από 6 μήνες.

8. Πόσο χρήσιμη θεωρείτε την πραγματοποίηση πρακτικής άσκησης κατά τη διάρκεια των σπουδών σας;

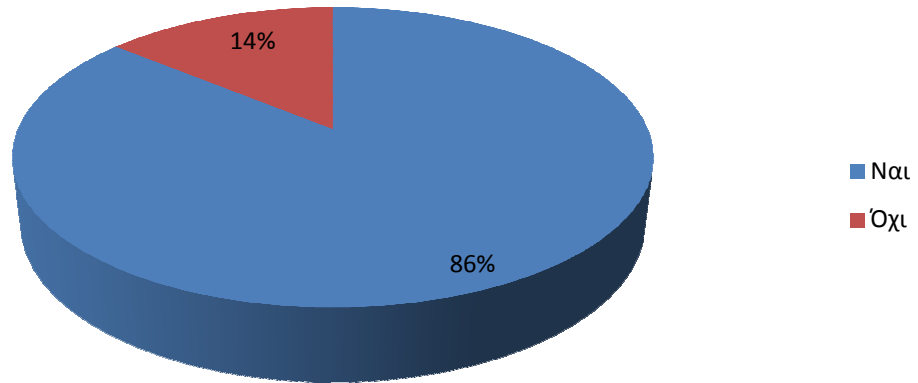
Το 56% του δείγματος απάντησε ότι η πρακτική άσκηση κατά τη διάρκεια των σπουδών είναι πάρα πολύ σημαντική.

9. Ποια είναι για εσάς η καλύτερη χρονική στιγμή για να πραγματοποιείται η πρακτική άσκηση;

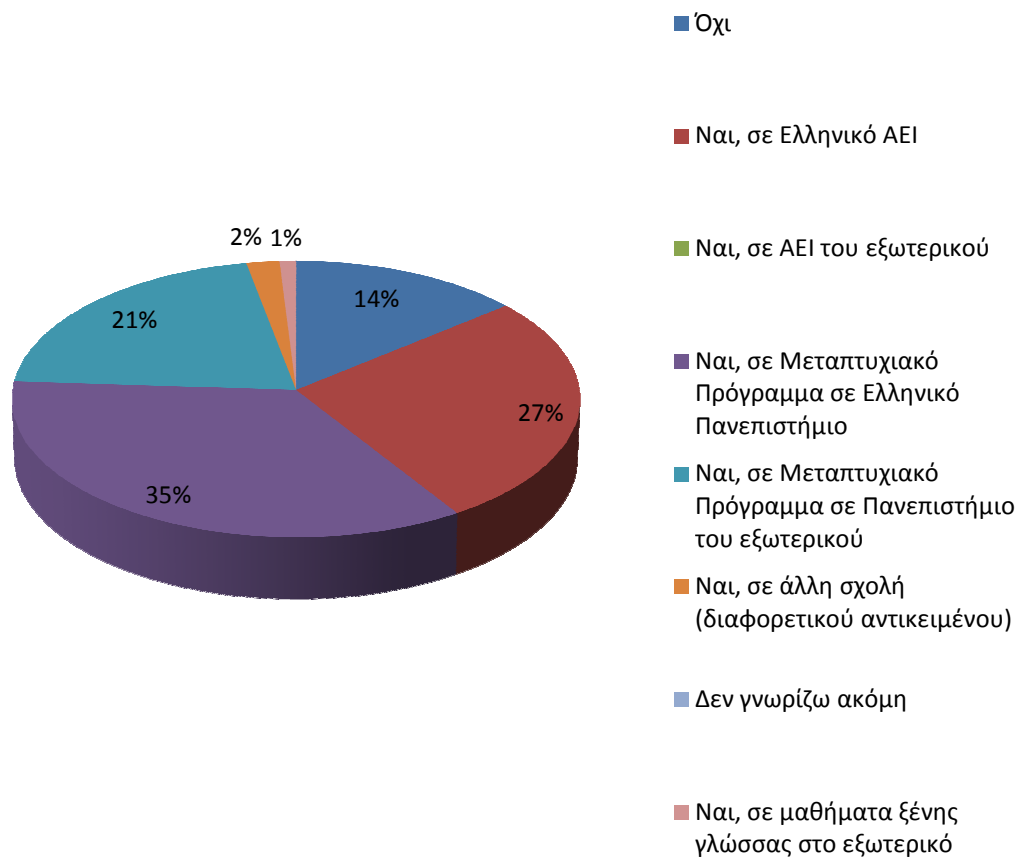
Το 46% του δείγματος απάντησε ότι η καλύτερη χρονική στιγμή για να πραγματοποιείται η πρακτική άσκηση είναι όταν ολοκληρωθεί με επιτυχία ο κύκλος των σπουδών.

10. Θα παροτρύνετε κάποιον να ακολουθήσει τις τουριστικές σπουδές;

Το 86% των ερωτώμενων απάντησε ότι θα παρότρυνε κάποιον να ακολουθήσει τις τουριστικές σπουδές.

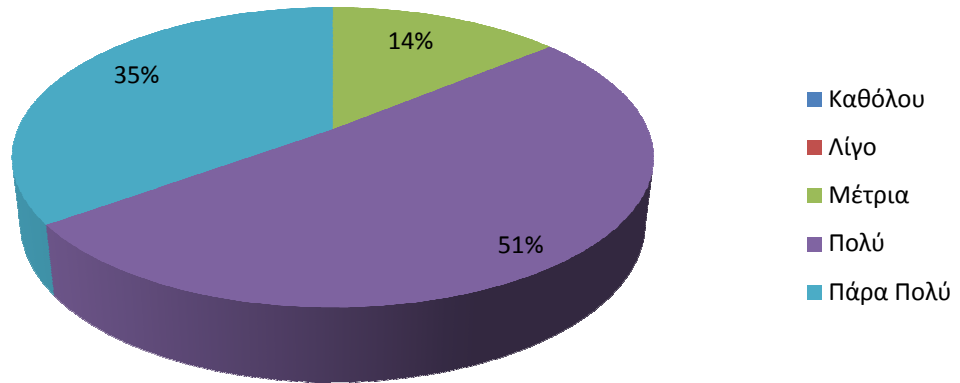
11. Σκέφτεστε την συνέχιση των σπουδών μετά την αποφοίτησή σας;

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων, απάντησε ότι σκέφτεται να συνεχίσει τις σπουδές του σε Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα σε Ελληνικό Πανεπιστήμιο.

12. Πόσο σημαντικό προσόν θεωρείτε το πτυχίο για την εύρεση εργασίας;

Το 51% του δείγματος θεωρεί πολύ σημαντικό προσόν το πτυχίο για την εύρεση εργασίας.

ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ: ΑΤΕΙ ΚΡΗΤΗΣ

ΕΡΩΤΗΣΗ 1: Ποιό ήταν το κριτήριο επιλογής της σχολής στην οποία φοιτάτε;

Η πρώτη ερώτηση του ερωτηματολογίου, στοχεύει στην εξακρίβωση του λόγου για τον οποίο τα υποκείμενα επέλεξαν τη συγκεκριμένη σχολή για τις σπουδές τους. Μέσα από τις απαντήσεις των ερωτώμενων θα διαπιστώσουμε τόσο την άποψη των ίδιων συγκεκριμένα, όσο και την άποψη που γενικώς επικρατεί για την τουριστική εκπαίδευση, η οποία εκφράζεται μέσα από τους ίδιους.

Η πλειοψηφία του δείγματος απάντησε ότι ο λόγος είναι ότι θεωρούν τα τουριστικά επαγγέλματα προσοδοφόρα. Την επόμενη θέση μέσω στατιστικής ανάλυσης των απαντήσεων καταλαμβάνει το ότι τους προτάθηκε από συγγενικό ή φιλικό πρόσωπο. Ακολουθεί το ότι υπάρχει οικογενειακή επιχείρηση την οποία θέλουν να συνεχίσουν οι ίδιοι, έπειτα ότι η σχολή βρίσκεται στον τόπο καταγωγής τους και τέλος ότι ήταν τυχαία επιλογή.

ΕΡΩΤΗΣΗ 2: Πόσο σημαντική θεωρείτε τη γνώση ξένων γλωσσών;

Η δεύτερη ερώτηση έχει ως στόχο το να μάθουμε τη γνώμη του δείγματος όσον αφορά τη γνώση ξένων γλωσσών και το πόσο σημαντικό προσόν θεωρείται για την καταξίωσή τους στο επάγγελμα αυτό.

Η πλειοψηφία του δείγματος απάντησε ότι θεωρεί πάρα πολύ σημαντική τη γνώση ξένων γλωσσών, ενώ ένα πολύ μικρό ποσοστό απάντησε ότι τη θεωρεί πολύ σημαντική.

Είναι εμφανές ότι οι σπουδαστές του ΑΤΕΙ Κρήτης γνωρίζουν πολύ καλά την σημαντικότητα της γνώσης ξένων γλωσσών.

ΕΡΩΤΗΣΗ 3: Αξιολογείστε το επίπεδο της τουριστικής εκπαίδευσης ως προς τους παρακάτω τομείς: Διδακτικό προσωπικό, Υποδομές (αίθουσες, εξοπλισμός), οδηγός σπουδών, ευκαιρίες καριέρας, γραμματειακή υποστήριξη, βιβλιοθήκη, online εξυπηρέτηση, θεωρητικό υπόβαθρο, πρακτικό υπόβαθρο. Τα υποκείμενα είχαν να επιλέξουν ανάμεσα στις βαθμίδες: άριστο, πολύ καλό, καλό, μέτριο, κακό.

Όσον αφορά το διδακτικό προσωπικό, η πλειοψηφία του δείγματος απάντησε ότι το επίπεδο είναι μέτριο, κάποιοι απάντησαν ότι είναι καλό, ενώ τέλος, οι λιγότεροι απάντησαν ότι είναι πολύ καλό.

Όσον αφορά τις υποδομές του Ιδρύματος, οι πλειοψηφία απάντησε ότι βρίσκεται σε μέτριο επίσης επίπεδο, κάποιοι απάντησαν καλό, ενώ ένα μικρό ποσοστό απάντησε ότι είναι πολύ καλό.

Αναφορικά με τον οδηγό σπουδών, η πλειοψηφία του δείγματος απάντησε ότι το επίπεδο είναι μέτριο, κάποιοι απάντησαν ότι είναι καλό, ενώ τέλος, οι λιγότεροι απάντησαν ότι είναι πολύ καλό.

Αναφορικά με τις ευκαιρίες καριέρας, τα ποσοστά κυμαίνονται στα ίδια επίπεδα με τις προηγούμενες ερωτήσεις.

Για την γραμματειακή υποστήριξη του τμήματος, η πλειοψηφία του δείγματος απάντησε ότι βρίσκεται σε μέτριο επίπεδο, ενώ ίδιο ποσοστό λαμβάνει το καλό και το πολύ καλό.

Όσον αφορά τη βιβλιοθήκη, η περισσότεροι απάντησαν ότι είναι σε μέτριο επίπεδο, ακολουθούν εκείνοι οι οποίοι απάντησαν πολύ καλό, έπειτα εκείνοι που απάντησαν καλό, και τέλος υπάρχει ένα εξαιρετικά μικρό ποσοστό του δείγματος το οποίο απάντησε ότι βρίσκει το επίπεδο της βιβλιοθήκης του τμήματος σε κακό επίπεδο.

Ο επόμενος τομέας τον οποίο κλήθηκαν οι ερωτώμενοι να αξιολογήσουν είναι η online εξυπηρέτηση. Οι απαντήσεις κυμάνθηκαν στα ίδια επίπεδα με τις περισσότερες απαντήσεις, παρατηρώντας ότι το μεγαλύτερο ποσοστό καταλαμβάνει το μέτριο, έπειτα το καλό και τέλος το πολύ καλό.

Στον προτελευταίο τομέα, τον τομέα του θεωρητικού υπόβαθρου, υπήρξε και άριστη αξιολόγηση. Έτσι, καταμετρήθηκαν οι απαντήσεις ως: μέτριο, καλό, πολύ καλό, άριστο.

Στον τελευταίο τομέα, του πρακτικού υπόβαθρου το μεγαλύτερο ποσοστό το βρίσκει μέτριο, ακολουθεί το καλό και τέλος το πολύ καλό.

ΕΡΩΤΗΣΗ 4: Σε ποιο Τουριστικό Κλάδο θα θέλατε να επικεντρώνονται τα μαθήματα της σχολής σας;

Ο κλάδος ο οποίος φαίνεται να συγκεντρώνει το ενδιαφέρον των περισσότερων σπουδαστών του ΑΤΕΙ Κρήτης, είναι τα τουριστικά πρακτορεία. Ακολουθεί ο ξενοδοχειακός και τέλος ένα αρκετά μεγάλο μερίδιο των σπουδαστών θα προτιμούσε να είναι πιο γενικές οι γνώσεις οι οποίες παρέχονται από το ίδρυμα, με αναφορές να γίνονται σε όλους τους τουριστικούς κλάδους. Το συμπέρασμα που προέκυψε από τις απαντήσεις των σπουδαστών είναι ότι προτιμούν τα μαθήματα τα οποία διδάσκονται στο ΑΤΕΙ να επικεντρώνονται περισσότερο σε ένα συγκεκριμένο τομέα, παρά να διδάσκονται πολλά αντικείμενα αλλά οι γνώσεις να είναι πιο γενικές και να μην είναι επαρκείς.

ΕΡΩΤΗΣΗ 5 : Έχετε εργαστεί σε κάποιο Τουριστικό Κλάδο παράλληλα με τις σπουδές σας;

Πολύ παραπάνω από τους μισούς σπουδαστές απάντησαν ότι έχουν εργαστεί σε κάποιο τουριστικό κλάδο παράλληλα με τις σπουδές τους. Από αυτό συμπεραίνουμε ότι η ανάγκη για εργασία υπάρχει και οι σπουδαστές τη θεωρούν απαραίτητη για την απόκτηση επαγγελματικής εμπειρίας. Πολλοί σπουδαστές απάντησαν ότι ο λόγος που εργάζονται παράλληλα με τις σπουδές τους είναι και βιοποριστικός, ενώ άλλοι ανέφεραν ότι εργάζονται από το πρώτο ή το δεύτερο εξάμηνο διότι η πρακτική άσκηση πραγματοποιείται προς τα τελευταία εξάμηνα φοίτησης, λόγω του ότι πρέπει να έχουν εξετασθεί επιτυχώς σε κάποια συγκεκριμένα μαθήματα.

ΕΡΩΤΗΣΗ 6: Αν ναι, κατά πόσο η σχολή σας παρείχε τις γνώσεις για το αντικείμενο με το οποίο απασχοληθήκατε;

Το μεγαλύτερο ποσοστό, περίπου οι μισοί των ερωτώμενων απάντησε ότι η σχολή τους παρείχε σε μέτριο βαθμό τις γνώσεις για το αντικείμενο με το οποίο ασχολήθηκαν. Κάποιοι από τους σπουδαστές απάντησαν ότι τους βοήθησε λίγο, ενώ ένα εξαιρετικά μικρό ποσοστό απάντησε ότι τους παρείχε σε πολύ υψηλό βαθμό τις απαραίτητες γνώσεις για την εργασία τους.

ΕΡΩΤΗΣΗ 7: Ποια είναι για εσάς η ικανοποιητική διάρκεια της πρακτικής άσκησης;

Οι μισοί περίπου από τους ερωτώμενους απάντησαν ότι η ικανοποιητική διάρκεια πρακτικής άσκησης είναι η ίδια που ισχύει, δηλαδή 6 μήνες. Ένα επίσης μεγάλο ποσοστό απάντησε ότι θα προτιμούσε η πρακτική άσκηση να έχει μεγαλύτερη διάρκεια από 6 μήνες. Λίγοι από τους σπουδαστές απάντησαν ότι θεωρούν ικανοποιητική ακόμη και μια μικρότερη

σε διάρκεια πρακτική άσκηση, δηλαδή λιγότερο από 6 μήνες. Ένας σπουδαστής απάντησε ότι θα προτιμούσε η πρακτική άσκηση να πραγματοποιείται για 6 μήνες κάθε ακαδημαϊκό έτος.

ΕΡΩΤΗΣΗ 8: Πόσο χρήσιμη θεωρείτε την πραγματοποίηση πρακτικής άσκησης κατά τη διάρκεια των σπουδών σας;

Σε αυτή την ερώτηση δεχθήκαμε μόνο θετικού περιεχομένου απαντήσεις. Οι σπουδαστές εμφανίστηκαν μοιρασμένοι στις απαντήσεις πολύ και πάρα πολύ. Οι σπουδαστές απάντησαν ότι η πρακτική άσκηση είναι μια πολύ σημαντική ευκαιρία για εκείνους τόσο για να αποκτήσουν επαγγελματική εμπειρία, όσο και για προσανατολιστούν προς το επάγγελμα που θέλουν να ακολουθήσουν.

ΕΡΩΤΗΣΗ 9: Ποια είναι για εσάς η καλύτερη χρονική στιγμή για να πραγματοποιείται η πρακτική άσκηση;

Παραπάνω από τους μισούς ερωτώμενους απάντησαν ότι η πιο κατάλληλη χρονικά στιγμή είναι όταν ολοκληρωθεί με επιτυχία ο κύκλος των σπουδών, δηλαδή όταν περάσουν όλα τα μαθήματα της σχολής τους. Οι υπόλοιποι σπουδαστές απάντησαν ότι προτιμούν η πρακτική να πραγματοποιείται στα μέσα των σπουδών, για να αποκτήσουν νωρίτερα της εμπειρία της εργασίας. Ένας σπουδαστής απάντησε ότι η πρακτική άσκηση για να είναι αποτελεσματική θα πρέπει να πραγματοποιείται κάθε 2 εξάμηνα, και συγκεκριμένα κάθε καλοκαίρι.

ΕΡΩΤΗΣΗ 10: Θα παροτρύνετε κάποιον να ακολουθήσει τις τουριστικές σπουδές;

Η πλειοψηφία των ερωτώμενων απάντησε ότι θα παρότρυναν κάποιο φίλο ή γνωστό τους να ακολουθήσει τις τουριστικές σπουδές. Σύμφωνα με τους σπουδαστές οι οποίοι απάντησαν ότι δεν θα παρότρυναν κάποιο γνωστό ή φίλο τους να ακολουθήσει τις τουριστικές σπουδές, ο λόγος για αυτό είναι ότι θεωρούν ότι δεν υπάρχουν πολλές ευκαιρίες καριέρας και ότι οι σπουδαστές του ΑΤΕΙ απορροφούνται συνήθως σε θέσεις του εστιατορίου ή του μπαρ και όχι σε αμιγώς τουριστικού αντικειμένου.

ΕΡΩΤΗΣΗ 11: Σκέφτεστε την συνέχιση των σπουδών μετά την αποφοίτησή σας;

Σχεδόν οι μισοί από τους ερωτώμενους απάντησαν ότι σκέφτονται να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα σε Πανεπιστήμιο του εξωτερικού. Το ίδιο ποσοστό απάντησε ότι δεν θα συνεχίσει τις σπουδές του και ότι δεν έχει αποφασίσει ακόμη

εάν θα συνεχίσει τις σπουδές του. Το ίδιο σχεδόν ποσοστό καταλαμβάνουν οι απαντήσεις οι οποίες αφορούν την εγχώρια εκπαίδευση, όπως είναι οι σπουδές σε ελληνικό ΑΕΙ, τα μεταπτυχιακά προγράμματα σε ελληνικό πανεπιστήμιο και οι σχολές διαφορετικού αντικειμένου από το τουριστικό.

ΕΡΩΤΗΣΗ 12: Πόσο σημαντικό προσόν θεωρείτε το πτυχίο για την εύρεση εργασίας;

Σχεδόν οι μισοί από τους ερωτώμενους απάντησαν ότι το πτυχίο είναι πολύ σημαντικό για την εύρεση εργασίας. Ακολουθεί το ποσοστό των σπουδαστών που το θεωρεί πάρα πολύ σημαντικό, έπειτα μέτρια σημαντικό και τέλος δύο από τους σπουδαστές απάντησαν ότι δεν θεωρούν καθόλου σημαντικό το πτυχίο για εύρεση εργασίας πλέον. Προφανώς οι περισσότεροι σπουδαστές αναγνωρίζουν την αξία του πτυχίου, υπάρχουν όμως και εκείνοι οι οποίοι πιστεύουν ότι άτομα τα οποία έχουν πτυχίο, δυσκολεύονται ειδικά σε αυτή την εποχή να βρουν δουλειά, σε αντίθεση με κάποια άλλα, τα οποία είναι ανειδίκευτα και χωρίς κάποιο πτυχίο στον τουριστικό τομέα, τα οποία προσλαμβάνονται γιατί αποτελούν χαμηλόμισθα εργατικά χέρια.

**ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ: ΑΣΤΕΑΝ ΑΓΙΟΥ
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΛΑΣΙΘΙΟΥ**

ΕΡΩΤΗΣΗ 1: Ποιό ήταν το κριτήριο επιλογής της σχολής στην οποία φοιτάτε;

Στην πρώτη ερώτηση, παρατηρούμε ότι συγκρίνοντας τις απαντήσεις που μας δόθηκαν από τους σπουδαστές του ΑΤΕΙ Κρήτης και τους σπουδαστές της ΑΣΤΕΑΝ Αγίου Νικολάου, υπάρχει μια συμφωνία όσον αφορά την επικρατέστερη άποψη. Όπως οι σπουδαστές του ΑΤΕΙ, έτσι και οι σπουδαστές της ΑΣΤΕΑΝ απάντησαν ότι επέλεξαν τη σχολή τους επειδή θεωρούν τα τουριστικά επαγγέλματα προσοδοφόρα. Ο δεύτερος λόγος είναι επειδή υπάρχει οικογενειακή τουριστική επιχείρηση. Κάποιοι από τους ερωτώμενους απάντησαν ότι ο λόγος είναι το ότι βρίσκεται στον τόπο καταγωγής τους, ενώ ένα πολύ μικρό ποσοστό απάντησε ότι ο λόγος που το ώθησε να επιλέξει τη σχολή της ΑΣΤΕΑΝ είναι διότι του αρέσουν οι ξένες γλώσσες και η επαφή με τον κόσμο.

ΕΡΩΤΗΣΗ 2: Πόσο σημαντική θεωρείτε τη γνώση ξένων γλωσσών;

Η πλειοψηφία των ερωτώμενων απάντησε ότι τη θεωρεί πάρα πολύ σημαντική, ενώ μόλις λίγοι ερωτώμενοι απάντησαν ότι τη θεωρούν πολύ σημαντική. Συμπεραίνουμε ότι υπάρχει και πάλι ταύτιση των απόψεων των σπουδαστών των δύο ιδρυμάτων.

ΕΡΩΤΗΣΗ 3: Αξιολογείστε το επίπεδο της τουριστικής εκπαίδευσης ως προς τους παρακάτω τομείς: Διδακτικό προσωπικό, Υποδομές (αίθουσες, εξοπλισμός), οδηγός σπουδών, ευκαιρίες καριέρας, γραμματειακή υποστήριξη, βιβλιοθήκη, online εξυπηρέτηση, θεωρητικό υπόβαθρο, πρακτικό υπόβαθρο. Τα υποκείμενα είχαν να επιλέξουν ανάμεσα στις βαθμίδες: άριστο, πολύ καλό, καλό, μέτριο, κακό.

Όσων αφορά το διδακτικό προσωπικό, οι περισσότεροι από τους ερωτώμενους απάντησαν ότι θεωρούν πως βρίσκεται σε καλό επίπεδο. Ένα μικρότερο ποσοστό από τους ερωτώμενους απάντησε ότι βρίσκεται σε πολύ καλό επίπεδο, ενώ κάποιοι από τους ερωτώμενους απάντησαν ότι βρίσκεται σε άριστο επίπεδο. Συγκρίνοντας με τις απαντήσεις των σπουδαστών του ΑΤΕΙ Κρήτης, παρατηρούμε ότι η αντίληψη που υπάρχει είναι ότι το διδακτικό προσωπικό της ΑΣΤΕΑΝ βρίσκεται σε σαφώς καλύτερο επίπεδο από αυτό του ΑΤΕΙ Κρήτης, αφού το πρώτο αξιολογήθηκε και με άριστα.

Αναφορικά με τις υποδομές, οι περισσότεροι ερωτώμενοι απάντησαν ότι βρίσκονται σε μέτριο επίπεδο, ενώ σχεδόν το ίδιο ποσοστό από αυτούς απάντησαν ότι βρίσκεται σε καλό και σε πολύ καλό επίπεδο αντίστοιχα. Εδώ παρατηρούμε ότι αν και η πλειοψηφία των δύο ιδρυμάτων απάντησε ότι οι υποδομές βρίσκονται σε μέτριο επίπεδο, ήταν περισσότεροι εκείνοι οι οποίοι απάντησαν ότι οι υποδομές του ΑΤΕΙ Κρήτης βρίσκονται σε καλό και σε πολύ καλό επίπεδο αντίστοιχα.

Ο επόμενος τομέας τον οποίο οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να αξιολογήσουν είναι ο οδηγός σπουδών. Σχεδόν οι μισοί από τους ερωτώμενους απάντησαν ότι θεωρούν ότι βρίσκεται σε καλό επίπεδο, κάποιοι απάντησαν ότι βρίσκεται σε πολύ καλό επίπεδο, ενώ η μειοψηφία από αυτούς απάντησαν ότι βρίσκεται σε μέτριο επίπεδο.

Σειρά έχει ο τομέας που αφορά τις ευκαιρίες καριέρας. Σχεδόν οι μισοί από τους ερωτώμενους απάντησαν ότι βρίσκεται σε καλό επίπεδο, περίπου το ένα τρίτο εξ' αυτών απάντησε ότι βρίσκεται σε μέτριο επίπεδο, ενώ λίγοι από τους ερωτώμενους απάντησαν ότι βρίσκεται σε πολύ καλό επίπεδο.

Όσον αφορά τον τομέα της γραμματειακής υποστήριξης, η πλειοψηφία απάντησε ότι βρίσκεται σε καλό επίπεδο, ένα μικρότερο ποσοστό απάντησε ότι βρίσκεται σε πολύ καλό επίπεδο και η μειοψηφία του δείγματος απάντησε ότι βρίσκεται σε μέτριο επίπεδο. Παρατηρούμε ότι σύμφωνα με τους σπουδαστές των δύο ιδρυμάτων, η γραμματειακή υποστήριξη βρίσκεται σε καλύτερο επίπεδο στην ΑΣΤΕΑΝ συγκριτικά με το ΑΤΕΙ.

Όσον αφορά τη βιβλιοθήκη, οι περισσότεροι ερωτώμενοι απάντησαν ότι βρίσκεται σε μέτριο επίπεδο, ενώ περίπου το ένα τρίτο των ερωτώμενων απάντησε ότι βρίσκεται σε καλό επίπεδο.

Όσον αφορά την online εξυπηρέτηση, η πλειοψηφία απάντησε ότι πιστεύει ότι βρίσκεται σε καλό επίπεδο, ενώ περίπου το ένα τρίτο από τους ερωτώμενους απάντησε ότι βρίσκεται σε μέτριο επίπεδο. Παρατηρούμε ότι κυριαρχεί η άποψη ότι η online εξυπηρέτηση βρίσκεται σε καλύτερο επίπεδο στη σχολή της ΑΣΤΕΑΝ συγκριτικά με το ΑΤΕΙ.

Επόμενος τομέας είναι αυτός του θεωρητικού υπόβαθρου. Σχεδόν το ίδιο ποσοστό των ερωτώμενων απάντησε «πολύ καλό επίπεδο» και «καλό επίπεδο». Υπήρξε και ένα μικρό ποσοστό βέβαια, το οποίο πιστεύει ότι το θεωρητικό υπόβαθρο βρίσκεται σε άριστο επίπεδο. Είναι φανερό ότι το θεωρητικό υπόβαθρο της ΑΣΤΕΑΝ σύμφωνα με τους σπουδαστές της, βρίσκεται σε υψηλότερο επίπεδο από αυτό του ΑΤΕΙ.

Ο τελευταίος τομέας τον οποίο κλήθηκαν οι ερωτώμενοι να αξιολογήσουν είναι το πρακτικό υπόβαθρο της σχολής τους. Η πλειοψηφία του δείγματος απάντησε ότι θεωρεί ότι βρίσκεται σε πολύ καλό επίπεδο, ενώ περίπου το ένα τρίτο των ερωτώμενων απάντησε ότι θεωρεί ότι βρίσκεται σε άριστο επίπεδο. Παρατηρούμε την σαφώς αντίθετη άποψη των σπουδαστών της ΑΣΤΕΑΝ και των σπουδαστών του ΑΤΕΙ, καθώς το πρακτικό υπόβαθρο της ΑΣΤΕΑΝ παρουσιάζεται να βρίσκεται σε υψηλότερο επίπεδο από αυτό του ΑΤΕΙ.

ΕΡΩΤΗΣΗ 4: Σε ποιο Τουριστικό Κλάδο θα θέλατε να επικεντρώνονται τα μαθήματα της σχολής σας;

Η πλειοψηφία του δείγματος εκδήλωσε την προτίμησή του ως προς τον ξενοδοχειακό κλάδο. Περίπου το ίδιο ποσοστό του δείγματος απάντησε ότι προτιμά τα μαθήματα της σχολής τους να επικεντρώνονται στον τομέα του τουριστικού πρακτορείου, ενώ ένα μικρότερο αλλά σημαντικό ποσοστό των ερωτώμενων απάντησε ότι θα ήθελε να

επικεντρώνονται σε όλους τους τομείς (Ξενοδοχειακή μονάδα, Τουριστικό πρακτορείο, Εστιατόριο, Μπαρ).

ΕΡΩΤΗΣΗ 5: Έχετε εργαστεί σε κάποιο Τουριστικό Κλάδο παράλληλα με τις σπουδές σας;

Σχεδόν η πλειοψηφία του δείγματος, εκτός από ένα μηδαμινό ποσοστό, απάντησε ότι έχει εργαστεί σε κάποιο τουριστικό κλάδο παράλληλα με τις σπουδές του. Το ίδιο αποτέλεσμα προέκυψε και από το δείγμα των ερωτηθέντων του ΑΤΕΙ.

ΕΡΩΤΗΣΗ 6: Αν ναι, κατά πόσο η σχολή σας παρείχε τις γνώσεις για το αντικείμενο με το οποίο απασχοληθήκατε;

Η πλειοψηφία του δείγματος σε αυτή την ερώτηση απάντησε ότι οι γνώσεις που τους παρείχε η σχολή ήταν πολύ μετρίου επιπέδου (και αναφέρθηκαν συγκεκριμένα στον τομέα της Υποδοχής και των Κρατήσεων). Περίπου το ένα τρίτο απάντησε ότι οι γνώσεις που τους παρείχε η σχολή ήταν πολύ καλού επιπέδου (και συγκεκριμένα στον τομέα της οροφοκομίας, του μπαρ και του εστιατορίου). Τέλος, ένα μικρό ποσοστό απάντησε ότι οι παρεχόμενες πληροφορίες ήταν σε πάρα πολύ καλό επίπεδο.

ΕΡΩΤΗΣΗ 7: Ποια είναι για εσάς η ικανοποιητική διάρκεια της πρακτικής άσκησης;

Περισσότεροι από τους μισούς ερωτώμενους, απάντησαν ότι ικανοποιητική διάρκεια πρακτικής άσκησης θεωρούν τους περισσότερους από 6 μήνες. Περίπου το ίδιο ποσοστό απάντησε 6 μήνες και λιγότερο από 6 μήνες.

ΕΡΩΤΗΣΗ 8: Πόσο χρήσιμη θεωρείτε την πραγματοποίηση πρακτικής άσκησης κατά τη διάρκεια των σπουδών σας;

Στη συγκεκριμένη ερώτηση, το δείγμα διχάστηκε ανάμεσα σε 2 απαντήσεις. Σχεδόν οι μισοί απάντησαν ότι θεωρούν πάρα πολύ σημαντική την πραγματοποίηση πρακτικής άσκησης, για την απόκτηση επαγγελματικής εμπειρίας και για να ανακαλύψει τον τομέα με τον οποίο θα ήθελε να ασχοληθεί στο μέλλον και οι υπόλοιποι απάντησαν ότι τη θεωρούν πολύ σημαντική.

ΕΡΩΤΗΣΗ 9: Ποια είναι για εσάς η καλύτερη χρονική στιγμή για να πραγματοποιείται η πρακτική άσκηση;

Σχεδόν οι μισοί ερωτώμενοι απάντησαν ότι η καλύτερη χρονική στιγμή για να πραγματοποιείται η πρακτική άσκηση είναι όταν ολοκληρωθεί με επιτυχία ο κύκλος μαθημάτων. Περίπου το ένα τρίτο απάντησε ότι πρέπει να πραγματοποιείται στα μέσα περίπου της διάρκειας των σπουδών, ένα μικρότερο ποσοστό απάντησε στο πρώτο εξάμηνο, ενώ υπήρξε και ένα ποσοστό που απάντησε ότι η πρακτική άσκηση θα πρέπει να πραγματοποιείται κάθε καλοκαίρι κατά τη διάρκεια των σπουδών, για 3 μήνες.

ΕΡΩΤΗΣΗ 10: Θα παροτρύνετε κάποιον να ακολουθήσει τις τουριστικές σπουδές;

Το σύνολο σχεδόν του δείγματος απάντησε θετικά στη συγκεκριμένη ερώτηση.

ΕΡΩΤΗΣΗ 11: Σκέφτεστε την συνέχιση των σπουδών μετά την αποφοίτησή σας;

Η ένα τρίτο του δείγματος απάντησε ότι σκέφτεται την συνέχιση των σπουδών σε Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Ελληνικού Πανεπιστημίου, με τουριστικό αντικείμενο. Το ίδιο ποσοστό απάντησε ότι σκέφτεται να ακολουθήσει σπουδές σε Ελληνικό ΑΕΙ και σε Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα σε Πανεπιστήμιο του εξωτερικού. Ένα μικρό ποσοστό απάντησε ότι δεν θα συνεχίσει τις σπουδές του, ενώ μια πολύ μικρή μερίδα των ερωτώμενων απάντησε ότι θα ακολουθήσει μια σχολή διαφορετικού αντικειμένου και ότι θα ακολουθήσει μαθήματα ξένης γλώσσας.

ΕΡΩΤΗΣΗ 12: Πόσο σημαντικό προσόν θεωρείτε το πτυχίο για την εύρεση εργασίας;

Σχεδόν οι μισοί από τους ερωτώμενους, απάντησαν ότι θεωρούν πολύ σημαντικό εφόδιο το πτυχίο για την εύρεση εργασίας. Το ένα τρίτο περίπου απάντησε ότι το θεωρεί πάρα πολύ σημαντικό, ενώ οι υπόλοιποι απάντησαν ότι το θεωρούν σε μέτριο βαθμό σημαντικό.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως αναφέρθηκε στο ερευνητικό μέρος, σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η προσέγγιση των φοιτητών του ΑΤΕΙ Κρήτης και της ΑΣΤΕΑΝ Αγ. Νικολάου και η αναζήτηση των στάσεων και των αντιλήψεών τους για το επίπεδο της Τριτοβάθμιας Τουριστικής Εκπαίδευσης.

Βάσει των αποτελεσμάτων της έρευνας, καταδεικνύεται ότι όσον αφορά στους φοιτητές του ΑΤΕΙ Κρήτης, το θεωρητικό υπόβαθρο της σχολής τους βρίσκεται σε ικανοποιητικό επίπεδο, σε αντίθεση με το πρακτικό, το οποίο έχει αρκετές ελλείψεις, σχετικά με τις υποδομές. Εδώ παρατηρείται και η μεγάλη αντίθεση μεταξύ της σχολής Τουριστικών Επιχειρήσεων του ΑΤΕΙ Κρήτης και της ΑΣΤΕΑΝ Αγ. Νικολάου, όπου οι φοιτητές θεωρούν το θεωρητικό και το πρακτικό υπόβαθρο της σχολής τους ίδιου επιπέδου και συγκεκριμένα υψηλού.

Μια άλλη εξίσου σημαντική παράμετρος η οποία μας βοηθά να εξάγουμε συμπεράσματα για το επίπεδο της Τριτοβάθμιας Τουριστικής Εκπαίδευσης είναι η πρόθεση των φοιτητών για την συνέχιση των σπουδών τους. Από τις απαντήσεις των φοιτητών μπορούμε να εξακριβώσουμε το κατά πόσο θεωρείται ικανοποιητική η εκπαίδευση-κατάρτιση ή εάν θεωρείται ανεπαρκής. Πιο συγκεκριμένα, ένα ποσοστό μεγαλύτερο του 50% των φοιτητών του ΑΤΕΙ Κρήτης απάντησε ότι σκέφτεται να συνεχίσει της σπουδές του σε Μεταπτυχιακό πρόγραμμα σε Πανεπιστήμιο του εξωτερικού, γεγονός που καταδεικνύει ότι οι φοιτητές θεωρούν ότι το πτυχίο από κάποιο Μεταπτυχιακό πρόγραμμα του εξωτερικού αποτελεί ένα πρόσθετο προσόν για την επαγγελματική τους καταξίωση στον τουριστικό τομέα. Ένα ποσοστό του 35% των φοιτητών της ΑΣΤΕΑΝ απάντησαν ομοίως ότι σκέφτονται να ακολουθήσουν Μεταπτυχιακό πρόγραμμα, με τη διαφοροποίηση ότι θα επέλεγαν κάποιο στην χώρα μας.

Τέλος, σχεδόν η πλειοψηφία του δείγματος σε ΑΤΕΙ και ΑΣΤΕΑΝ θα πρότεινε σε κάποιον να ακολουθήσει τις σπουδές στον τουριστικό τομέα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Αθανασίου Λ., (2004), *Τουριστική εκπαίδευση και κατάρτιση, Εξελίξεις, Προβλήματα, Ανάγκες, Πολιτική*, εκδόσεις Ι.Τ.Ε.Π., Αθήνα

Αθανασίου Λ., (2005), *Τουριστική Εκπαίδευση, Προβλήματα και Ελλείψεις, Ανάγκες και προοπτικές*

Βαρβαρέσος Στέλ., (1997), *Τουρισμός, οικονομικές προσεγγίσεις*, εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα

Βρετάκου Βας., Ρουσέας Παν.(2002), *Επαγγελματική κατάρτιση και εκπαίδευση στην Ελλάδα*, Εκδόσεις Cedefop, Θεσσαλονίκη

Ηγουμενάκης Ν., (1990), *Τουριστική Πολιτική*, εκδόσεις Interbooks, Αθήνα

Λιοναράκης Αντ., (2001), *Απόψεις και προβληματισμοί για την ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση*, εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα

Σωτηριάδης Μ., (1994), *Τουριστική Πολιτική*, εκδόσεις ΤΕΙ Κρήτης, Ηράκλειο

Gatti M., Grazia Mereu M., Tagliaferro Cl. (2000), *Εξελίξεις στα ξενοδοχειακά επαγγέλματα*, εκδόσεις Cedefop, Θεσσαλονίκη

ΠΤΥΧΙΑΚΕΣ /ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ/ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Δεσποτούλης Σ., (2004) *Οργάνωση και Διοίκηση στην Εκπαίδευση στον Τουρισμό*. Διπλωματική εργασία. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Κράνης Δ., (2005) *Η Τουριστική εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ελλάδα: Υφιστάμενη κατάσταση, τάσεις και προοπτικές ανάπτυξης της*. Διπλωματική εργασία. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Πελεφάντη Μ., (2005) *Αναδιάρθρωση και αναβάθμιση της Τουριστικής Εκπαίδευσης και κατάρτισης*. Μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Πιτσούλη Ε., (2005) *Η Οργάνωση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης στην Ελλάδα: Αξιολογική προσέγγιση και προτάσεις για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς της*. Διπλωματική εργασία. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ακρίβος Χ., (2000), *Αφιέρωμα στην Τουριστική Εκπαίδευση* στο Travel Daily News

Λύτρας Π., (2002), *Με ή χωρίς παρωπίδες;* στο Travel Daily News

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Baum T., (1995), *Managing Human Resources for the European Tourism and Hospitality Industry: A Strategic Approach*, Harman & Hall, London

Conlin M.V., Baum T., (1994), *Comprehensive Human Resource Planning*, in Cooper, C.P., Lockwood, A. (Eds), *Progress in Tourism, Recreation and Hospitality Management*, Vol.6

Cooper C., Shepherd R., Westlake J., (1996), *Educating the Educators in Tourism: A manual of tourism and Hospitality education*, World Tourism Organization – University of Surrey

Greenwood J., (1992), *Producer Interest Groups in Tourism Policy*, *American Behavioral Scientist*, Vol. 36, No 2

Hjalager, (2003) *Global Tourism Careers: opportunities and Dilemmas facing Higher education in Tourism*, *Journal of hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education* 2

Marland P., Store R., *Tourism in Schools, Legitimate or Faddish?* , *Journal of Tourism Studies*, Vol. 2, No 1.

Owen C., (1991), *Building a relationship between government and tourism*, *Tourism Management*, Vol. 13 No. 4

Reigel C. D., (1991), *An introduction to career opportunities in hospitality and tourism. A guide to College Programs in Hospitality and Tourism, 1991-1992*. Council on Hotel, Restaurant and Institutional Education

Richards Greg, (2001), *European Tourism Leisure education: Trends and prospects*, Publications ATLAS, Netherlands

Roth Peter, (2001), “Tourism and Leisure Education in Germany” in Richards G., *European Tourism Leisure education: Trends and prospects*, Publications ATLAS, Netherlands

Swarbrooke J., (2001), “Tourism and Leisure Education in United Kingdom” in Richards G. *European Tourism Leisure education: Trends and prospects*, Publications ATLAS, Netherlands

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ

Αδαμόπουλος Α., (2011), *Λύση «εκ των έσω» για τα τουριστικά επαγγέλματα*, http://www.flowmagazine.gr/article/view/internal_solution_for_tourism_jobs/category/personal_development (Πρόσβαση 26 Απριλίου 2013)

Ρόκου Τ., (2009), *ΙΤΕΠ: Πρόταση μέτρων για την αντιμετώπιση των ζητημάτων που μασιίζουν τον ελληνικό τουρισμό* <http://traveldailynews.gr/news/article/45801> (Πρόσβαση 26 Απριλίου 2013)

Σκουλάς Ε. Ν., (2007) Συνέντευξη για την τουριστική εκπαίδευση στη Λία Φαληρέα του περιοδικού «Τουρισμός και Οικονομία» <http://www.nsa.gr/> (Πρόσβαση 30 Απριλίου 2013)

Τσιτσιρίγγου Ε., (2005), *Ιδιωτική τουριστική εκπαίδευση σε σύγκριση με την δημόσια τουριστική εκπαίδευση*, <http://www.xenia.gr/> (Πρόσβαση 10 Μαρτίου 2013)

Τριτοβάθμια Τουριστική Εκπαίδευση ΟΤΕΚ <http://www.otek.edu.gr/gr/3train.htm>
(Πρόσβαση 14 Απριλίου 2013)

**ΟΤΕΚ Οργανισμός Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης – Εκπαιδευτήριο
Ανώτερης Εκπαίδευσης Ρόδου** <http://www.aster.edu.gr/> (Πρόσβαση 30 Μαρτίου 2013)

Σχολές Τουριστικών Επαγγελμάτων (ΣΤΕ) [http://www.hotel-restaurant.gr/index.php?id=84&eidhseis=%CE%A3%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%AD%CF%82%20%CE%A4%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD%20%CE%95%CF%80%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B5%CE%BB%CE%BC%CE%AC%CF%84%CF%89%CE%BD%20\(%CE%A3.%CE%A4.%CE%95.\)](http://www.hotel-restaurant.gr/index.php?id=84&eidhseis=%CE%A3%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%AD%CF%82%20%CE%A4%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD%20%CE%95%CF%80%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B5%CE%BB%CE%BC%CE%AC%CF%84%CF%89%CE%BD%20(%CE%A3.%CE%A4.%CE%95.)) (Πρόσβαση 11 Απριλίου 2013)

ΟΤΕΚ Ανώτερη Σχολή Τουριστικής Εκπαίδευσης Αγ. Νικολάου
<http://www.astean.edu.gr/> (Πρόσβαση 11 Απριλίου 2013)

**Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Προγράμματα σπουδών, Μεταπτυχιακά –
Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων MSc** <http://www.eap.gr/dte.php> (Πρόσβαση 11
Απριλίου 2013)

Ανώτερες Σχολές Τουριστικής Εκπαίδευσης <http://edu.klimaka.gr/tritobathmia-ekpaideysh/turistikwn-epaggelmatwn/494-anoteressxoles-touristikhs-ekpaideyshs.html>
(Πρόσβαση 11 Απριλίου 2013)

Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων – Η Ευρωπαϊκή διάσταση του τμήματος
http://www.teiath.gr/sdo/new_tourist_enterprises/articles.php?id=3826&lang=el (Πρόσβαση
12 Απριλίου 2013)

**Συνεχιζόμενη Κατάρτιση, οι διαρθρωτικές αλλαγές στον τουρισμό και οι ανάγκες
που δημιουργούνται για συνεχιζόμενη κατάρτιση**
<http://traveldailynews.gr/columns/article/124> (Πρόσβαση 12 Απριλίου 2013)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

• **Ηλικία**

- Κάτω των 18
- 18-25
- 26-35
- 36-45
- 46-55
- Άνω των 55

• **Φύλλο**

- Άρρεν
- Θήλυ

• **Σχολή Φοίτησης:** .....

• **Τόπος Κατοικίας:** .....

• **Κατάσταση Φοίτησης**

- Τελειόφοιτος
- Απόφοιτος

1. Ποιό ήταν το κριτήριο επιλογής της σχολής στην οποία φοιτάτε;

- A) Βρίσκεται στον τόπο καταγωγής σας
- B) Υπάρχει οικογενειακή τουριστική επιχείρηση
- Γ) Σας προτάθηκε από συγγενικό ή φιλικό πρόσωπο
- Δ) Θεωρείτε τα τουριστικά επαγγέλματα προσοδοφόρα
- E) Τυχαία επιλογή

2. Πόσο σημαντική θεωρείτε τη γνώση ξένων γλωσσών;

A)Καθόλου	B)Λίγο	Γ)Μέτρια	Δ)Πολύ	Ε)Πάρα Πολύ
-----------	--------	----------	--------	-------------

3. Αξιολογήστε το επίπεδο της τουριστικής εκπαίδευσης ως προς τους παρακάτω τομείς:

	Άριστο	Πολύ καλό	Καλό	Μέτριο	Κακό
A)Διδακτικό Προσωπικό					
B)Υποδομές (αίθουσες, εξοπλισμός)					
Γ)Οδηγός Σπουδών					
Δ)Ευκαιρίες Καριέρας					
Ε)Γραμματειακή Υποστήριξη					
Στ)Βιβλιοθήκη					
Z)Online Εξυπηρέτηση					
Η)Θεωρητικό Υπόβαθρο					
Θ)Πρακτικό Υπόβαθρο					

4. Σε ποιο Τουριστικό Κλάδο θα θέλατε να επικεντρώνονται τα μαθήματα της σχολής σας;

- A) Ξενοδοχειακή Μονάδα
- B) Τουριστικό Πρακτορείο
- Γ) Εστιατόριο
- Δ) Μπαρ
- Ε) Άλλο (συμπληρώστε την απάντησή σας) .....

5. Έχετε εργαστεί σε κάποιο Τουριστικό Κλάδο παράλληλα με τις σπουδές σας;

- A) Ναι
- B) Όχι

6. Αν ναι, κατά πόσο η σχολή σας παρείχε τις γνώσεις για το αντικείμενο με το οποίο απασχοληθήκατε;

A)Καθόλου	B)Λίγο	Γ)Μέτρια	Δ)Πολύ	Ε)Πάρα Πολύ
-----------	--------	----------	--------	-------------

7. Ποια είναι για εσάς η ικανοποιητική διάρκεια της πρακτικής άσκησης;

- A) 6 μήνες
- B) Λιγότερο από 6 μήνες
- Γ) Περισσότερο από 6 μήνες
- Δ) Άλλο (συμπληρώστε την απάντησή σας) .....

8. Πόσο χρήσιμη θεωρείτε την πραγματοποίηση πρακτικής άσκησης κατά τη διάρκεια των σπουδών σας;

A)Καθόλου	B)Λίγο	Γ)Μέτρια	Δ)Πολύ	Ε)Πάρα Πολύ
-----------	--------	----------	--------	-------------

9. Ποια είναι για εσάς η καλύτερη χρονική στιγμή για να πραγματοποιείται η πρακτική άσκηση;

- A) Στο πρώτο εξάμηνο
- B) Στα μέσα περίπου των σπουδών
- Γ) Όταν ολοκληρωθεί με επιτυχία ο κύκλος των μαθημάτων
- Δ) Άλλο (συμπληρώστε την απάντησή σας)

10. Θα παροτρύνετε κάποιον να ακολουθήσει τις τουριστικές σπουδές;

- A) Ναι
- B) Όχι

11. Σκέφτεστε την συνέχιση των σπουδών μετά την αποφοίτησή σας;

- A) Όχι
- B) Ναι, σε Ελληνικό ΑΕΙ
- Γ) Ναι, σε ΑΕΙ του εξωτερικού
- Δ) Ναι, σε Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα σε Ελληνικό Πανεπιστήμιο
- Ε) Ναι, σε Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα σε Πανεπιστήμιο του εξωτερικού
- Στ) Ναι, σε άλλη σχολή (διαφορετικού αντικειμένου)
- Z) Άλλο (συμπληρώστε την απάντησή σας) .....

12. Πόσο σημαντικό προσόν θεωρείτε το πτυχίο για την εύρεση εργασίας;

A)Καθόλου	B)Λίγο	Γ)Μέτρια	Δ)Πολύ	Ε)Πάρα Πολύ
-----------	--------	----------	--------	-------------

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

➤ Τ.Ε.Ε (Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια)

1^{ος} κύκλος, Α' τάξη

Πίνακας 1

ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ΩΡΕΣ/ΕΒΔΟΜΑΔΑ
Αρχές Οικονομίας	3
Εισαγωγή στη Γενική Λογιστική	4
Σύγχρονες Συναλλαγές	2
Οικονομικά Μαθηματικά και Στατιστική	4
Εφαρμογές Η/Υ	3
Εργασιακό Περιβάλλον του Τομέα	1
Σύγχρονες Οικονομικές Δραστηριότητες	2
Αγγλικά Ειδικότητας	1
Σύνολο Ωρών / Εβδομάδα	20

1^{ος} κύκλος, Β' τάξη

Πίνακας 2

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ: ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ΩΡΕΣ/ΕΒΔΟΜΑΔΑ
Τουριστική Γεωγραφία	4
Εφαρμογές Η/Υ στον Τουρισμό	3
Αστικό και Εργατικό Δίκαιο	3
Τουριστική Οικονομία	3
Λειτουργίες Ξενοδοχειακών Μονάδων	5
Λειτουργίες Τουριστικών Γραφείων	2
Αγγλικά Ειδικότητας	2
Γερμανικά Ειδικότητας	2
Γερμανικά ή Γαλλικά	2
Σύνολο ωρών/εβδομάδα	24

2^{ος} κύκλος, Α' τάξη

Πίνακας 3

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ: ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ΩΡΕΣ/ΕΒΔΟΜΑΔΑ
Αρχές Οικονομικής Θεωρίας	3
Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων	4
Εφαρμογές Η/Υ στον Τουρισμό	5
Κοινωνιολογία και Ψυχολογία του Τουρισμού	3
Τουριστικό Μάρκετινγκ	4
Τουριστική Νομοθεσία	2
Αγγλικά Ειδικότητας	2
Γερμανικά ή Γαλλικά	3
Σύνολο ωρών/εβδομάδα	26

➤ ΕΠ.ΑΣ (Επαγγελματικές Σχολές)

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ: ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Πίνακας 4

<u>ΜΑΘΗΜΑΤΑ Α' ΤΑΞΗΣ</u> Λειτουργία επισιτιστικών	<u>ΜΑΘΗΜΑΤΑ Β' ΤΑΞΗΣ</u> Οργάνωση επισιτιστικών
--	--

<p>επιχειρήσεων, Δομή και λειτουργία ξενοδοχειακών μονάδων, Λειτουργία Κουζίνας και βασικές αρχές Μαγειρικής Τέχνης, Τουριστική Γεωγραφία, Οινογνωσία και τεχνικές σερβιρίσματος οίνων, Ασφάλεια και Υγιεινή στους χώρους εργασίας, Αγγλικά ειδικότητας, Γαλλικά ή Γερμανικά ειδικότητας, Εφαρμογές προγραμμάτων Η/Υ στις επισιτιστικές επιχειρήσεις, Τουριστική Οικονομία, Λειτουργία Τμήματος Ορόφων, Τουρισμός – Πολιτισμός – Κοινωνία.</p>	<p>επιχειρήσεων, Λειτουργία υποδοχής ξενοδοχείου, Μηχανοργάνωση υποδοχής ξενοδοχείου, Λειτουργία Μπαρ, Οργάνωση τμήματος ορόφων, Έλεγχος και τιμολόγηση στις επισιτιστικές και ξενοδοχειακές επιχειρήσεις *, Σύνθεση καταλόγου και μενού*, Γαλλικά ή Γερμανικά ειδικότητας, Αγγλικά ειδικότητας, Τουριστικό Μάρκετινγκ, Τουριστική Νομοθεσία*, Εργασιακές σχέσεις στον Τουρισμό*. (*τετραμηνιαία μαθήματα)</p>
--	--

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ: ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

<p><u>ΜΑΘΗΜΑΤΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ</u> Ζαχαροπλαστική Τέχνη Ι, Λειτουργία Κουζίνας και βασικές αρχές Μαγειρικής Ι, Η τέχνη της Αρτοποιίας Ι, Διατροφική αξία τροφών – διαιτολογία, Ασφάλεια και Υγιεινή στους χώρους εργασίας, Αρχές λειτουργίας επισιτιστικών μονάδων, Γαλλικά ειδικότητας, Δομή και λειτουργία ξενοδοχειακών μονάδων, Τουρισμός – Πολιτισμός – Κοινωνία</p>	<p><u>ΜΑΘΗΜΑΤΑ Β΄ ΤΑΞΗΣ</u> Ζαχαροπλαστική Τέχνη ΙΙ, Λειτουργία Κουζίνας και βασικές αρχές Μαγειρικής ΙΙ, Η τέχνη της Αρτοποιίας ΙΙ, Διαχείριση τροφίμων και ποτών*, Κοστολόγηση και τιμολόγηση παρασκευών*, Εργασιακές σχέσεις στον Τουρισμό*, Τουριστική Νομοθεσία*, Νέες τεχνολογίες στον επισιτισμό, Γαλλικά ειδικότητας, Διακόσμηση παρασκευών Ζαχαροπλαστικής, Τουριστική Οικονομία. (* τετραμηνιαία μαθήματα)</p>
--	--

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ: ΜΑΓΕΙΡΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

<u>ΜΑΘΗΜΑΤΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ</u> Ελληνική και διεθνής Κουζίνα I, Στοιχεία Ζαχαροπλαστικής Τέχνης I, Αρχές λειτουργίας επισιτιστικών μονάδων, Διατροφική αξία τροφών – διαιτολόγια, Ασφάλεια και Υγιεινή στους χώρους εργασίας, Ανατομία και τεμαχισμός κρεάτων και αλιευμάτων, Γαλλικά ειδικότητας, Δομή και λειτουργία ξενοδοχειακών μονάδων, Τουρισμός – Πολιτισμός – Κοινωνία.	<u>ΜΑΘΗΜΑΤΑ Β΄ ΤΑΞΗΣ</u> Ελληνική και διεθνής Κουζίνα II, Στοιχεία Ζαχαροπλαστικής Τέχνης II, Σύνθεση καταλόγου και μενού, Διαχείριση τροφίμων και ποτών*, Κοστολόγηση και τιμολόγηση παρασκευών*, Εργασιακές σχέσεις στον Τουρισμό*, Τουριστική Νομοθεσία*, Νέες τεχνολογίες στον επισιτισμό, Γαλλικά ειδικότητας, Διακόσμηση εδεσμάτων, Τουριστική Οικονομία. (* τετραμηνιαία μαθήματα)
--	---

Μεταδευτεροβάθμια Εκπαίδευση

➤ Ι.Ε.Κ

Πίνακας 5

Διδασκόμενα Μαθήματα ανάλογα με την ειδικότητα

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ: ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΜΑΓΕΙΡΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Α΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	Αρχές Οικονομικής, Τέχνη Μαγειρικής I, Στοιχεία Ζαχαροπλαστικής I, Εγκαταστάσεις – Εξοπλισμός Κουζίνας, Τροφογνωσία, Η/Υ, Αγγλικά, Γαλλικά
Β΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	Η/Υ, Υγιεινή Τροφίμων, Τέχνη Μαγειρικής II, Στοιχεία Ζαχαροπλαστικής II, Έλεγχος Εμπορευμάτων, Διαιτητική, Στοιχεία Εστιατοριακής, Αγγλικά, Γαλλικά
Γ΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	Κοστολόγιο παρασκευασμάτων, Τέχνη Μαγειρικής III, Σύνθεση Μενού, Τεμαχισμός κρεάτων I, Οινολογία,

	Λογιστικά πακέτα, Αγγλικά, Γαλλικά
Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ	Διακοσμητική παρασκευασμάτων, Τέχνη Μαγειρικής IV , Τεμαχισμός κρεάτων II, Αγγλικά, Γαλλικά

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ: ΕΙΔΙΚΟΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΤΡΟΦΟΔΟΣΙΑΣ

Α' ΕΞΑΜΗΝΟ	Αρχές Οικονομικής, Τουρισμός I & II, Οργάνωση - Λειτουργία Ξενοδοχείων I & II, Αγγλικά, Γερμανικά, Χρήση Η/Υ.
Β' ΕΞΑΜΗΝΟ	Τουρισμός I & II, Οργάνωση - Λειτουργία Ξενοδοχείων I & II, , Οικονομική Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων, Οργάνωση - Λειτουργία Εστιατορίου, Οργάνωση - λειτουργία Μαγειρείου, Αγγλικά, Γερμανικά, Χρήση Η/Υ.
Γ' ΕΞΑΜΗΝΟ	Λογιστική Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων, Διοίκηση Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων, BAR - Οινολογία, Τροφογενωσία – Εδεσματολόγιο, Υγιεινή, Αγγλικά, Γερμανικά, Ξενοδοχειακές εφαρμογές με χρήση Η/Υ.
Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ	Πρακτική άσκηση, Αγγλικά, Γερμανικά

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ: ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ

Α' ΕΞΑΜΗΝΟ	Αγγλικά - Αγγλική Τουριστική Ορολογία, Γερμανικά, Γαλλικά, Χρήση Η/Υ - Εισαγωγή στην Πληροφορική - Χρήση Διαδικτύου (internet), Οργάνωση και λειτουργία Τουριστικού Γραφείου, Βασικές αρχές Τουρισμού & Τουριστική Πολιτική Ευρωπαϊκής Ένωσης, Παγκόσμια Τουριστική Γεωγραφία – Ταξιδιωτικοί Οδηγοί, Διεθνείς Σχέσεις Μεταφορών, Αεροπορικοί ναύλοι - Έκδοση Εισιτηρίων -
------------	---

	Συστήματα κρατήσεων, Ιστορία του Ελληνικού Πολιτισμού, Τουριστικό Marketing - Δεξιότητες πωλήσεων.
Β' ΕΞΑΜΗΝΟ	Αγγλικά - Αγγλική Τουριστική Ορολογία, Γερμανικά, Γαλλικά, Χρήση Η/Υ - Εισαγωγή στην Πληροφορική - Χρήση Διαδικτύου (internet), Οργάνωση και λειτουργία Τουριστικού Γραφείου, Βασικές αρχές Τουρισμού & Τουριστική Πολιτική Ευρωπαϊκής Ένωσης, Παγκόσμια Τουριστική Γεωγραφία – Ταξιδιωτικοί Οδηγοί, Αεροπορικοί ναύλοι - Έκδοση εισιτηρίων - Συστήματα κρατήσεων, Περιβαλλοντική Πολιτική και προστασία στον Τουριστικό τομέα, Στοιχεία Εμπορικού Δικαίου, Τουριστικό Marketing - Δεξιότητες πωλήσεων.
Γ' ΕΞΑΜΗΝΟ	Αγγλικά - Αγγλική Τουριστική Ορολογία, Γερμανικά, Γαλλικά, Οργάνωση & Λειτουργία Τουριστικού Γραφείου, Αεροπορικοί ναύλοι - Έκδοση εισιτηρίων - Συστήματα κρατήσεων, Εξυπηρέτηση πελατών : Τομείς τουριστικών υπηρεσιών & Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, Στοιχεία Τουριστικής Νομοθεσίας, Επιχειρηματικότητα – Τεχνική επικοινωνίας, Βασικές αρχές Λογιστικής, Αερομεταφορές: Αεροπορική εταιρεία - Αεροδρόμιο – Υπηρεσίες, Διαχείριση εισερχόμενου & Εξερχόμενου Τουρισμού - Οργανωμένο ταξίδι (πακέτο) - Επαγγελματικός Τουρισμός - Ταξιδιωτικές τυπικότητες .
Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ	Αγγλικά - Αγγλική Τουριστική Ορολογία, Γερμανικά, Γαλλικά, Αεροπορικοί ναύλοι - Έκδοση εισιτηρίων- Συστήματα κρατήσεων, Εξυπηρέτηση πελατών: Τομείς τουριστικών υπηρεσιών & Εναλλακτικές Μορφές τουρισμού, Στοιχεία Τουριστικής Νομοθεσίας, Διαχείριση εισερχόμενου & εξερχόμενου τουρισμού - Οργανωμένο ταξίδι (πακέτο) -

	Επαγγελματικός Τουρισμός - Ταξιδιωτικές τυπικότητες, Συστήματα λειτουργίας Γραφείου (front / back office), Πτυχιακή εργασία.
--	---

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ: ΣΥΝΟΛΟΣ ΒΟΥΝΟΥ

A' ΕΞΑΜΗΝΟ	Εισαγωγή στον Τουρισμό – Στοιχεία Τουριστικής Νομοθεσίας, Φυσική Γεωγραφία της Ελλάδας – Ορεινές προστατευόμενες περιοχές, Ελληνική πολιτιστική κληρονομιά – Παραδοσιακοί ορεινοί οικισμοί, Αρχές Διδακτικής και Ηγεσίας ομάδας, Βασικές αρχές ορεινής πεζοπορίας I & II, Εισαγωγή στους Η/Υ, Αγγλικά – ορολογία.
B' ΕΞΑΜΗΝΟ	Βασικές αρχές ορεινής πεζοπορίας I & II, Αγγλικά – Ορολογία, Φυσικό περιβάλλον – Οικολογία – Γεωλογία – Ορεινή χλωρίδα και πανίδα, Προσανατολισμός – Στοιχεία Μετεωρολογίας – Τηλεπικοινωνίες, Οικονομική διαχ/ση δραστηριοτήτων, Πρώτες Βοήθειες – αντιμετώπιση ατυχημάτων, Βασικές αρχές αναρρίχησης, Αρχές Διοίκησης.
Γ' ΕΞΑΜΗΝΟ	Αγγλικά – Ορολογία, Μάρκετινγκ Ορεινού Τουρισμού, Κατάβαση φαραγγιών, Κατασκήνωση & υπαίθρια διανυκτέρευση στο βουνό, Σύνθετες τεχνικές συνοδείας βουνών και εκπαίδευσης, Στοιχεία διάσωσης ατόμων στο βουνό – Διαχείριση εκτάκτων καταστάσεων, Υπαίθριες δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου – Αναψυχή στο βουνό.
Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ	Πρακτική άσκηση

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ: ΕΙΔΙΚΟΣ ΘΑΛΑΣΣΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ – Spa

Α΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	<p align="center">Φυσικοί πόροι, Γεωθερμία– Τεκτονική ηφαιστειότητα, Υδρογεωλογία και Γεωθερμία των θερμομεταλλικών πηγών, Χημεία ιαματικών θερμομεταλλικών και ποσίμων νερών, Αξιοποίηση και προστασία των ιαματικών πηγών, Περιβάλλον και Ποιότητα Ζωής – Περιβαλλοντικά προβλήματα, Περιβαλλοντική διαχείριση σε τουριστικές μονάδες, Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, Τεχνολογία σύγχρονων υδρολουτροθεραπευτηρίων και SPA, Παγκόσμια ανάπτυξη στον ιαματικό θεραπευτικό τουρισμό - SPA , Αγγλικά – Ορολογία, Γερμανικά – Ορολογία.</p>
Β΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	<p align="center">Ιστορία και αρχές της θαλασσοθεραπείας και ιαματικής υδρολουτροθεραπείας, Κλίμα – Ιατρική Βιοκλιματολογία, Φαρμακολογικές ιδιότητες των ιαματικών νερών και προϊόντων αυτών (βαθιάς θάλασσας κ.α.), Ιατρικές ειδικότητες και ιαματική θαλασσοθεραπεία, Φαρμακολογικές ιδιότητες των ιαματικών νερών και φυτικών προϊόντων βαθιάς θάλασσας κ.α., Ποσιθεραπεία ιαματικών μεταλλικών και φυσικών υδάτων, Μορφές Υδρολουτροθεραπείας και είδη λούσεων, Σύνταξη προγράμματος υδροθεραπείας – θαλασσοθεραπείας, Υγιεινή υδρολουτροθεραπευτηρίων - θαλασσοθεραπευτηρίων και SPA, Πρώτες βοήθειες, Αγγλικά – Ορολογία, Γερμανικά - Ορολογία.</p>
Γ΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	<p align="center">Φυσικοθεραπεία – Ηλεκτροθεραπεία – Είδη λούσεων και θαλασσοθεραπεία, Διαρρύθμιση</p>

	<p>και τεχνική χώρων και τμημάτων υδρολουτροθεραπείας και θαλασσοθεραπείας, Αποκατάσταση – Κινησιολογία, Προληπτική Ιατρική – Αναζωογόνηση, Φάρμα ομορφιάς – SPA, Φυσική αγωγή – Γυμναστική – Περίπατοι υγείας, Ειδική Διατροφή – Ψυχολογία, Τονωτική εκγύμναση προετοιμασίας αθλητών – Προπόνηση, Marketing θεραπευτικού τουρισμού, Διοίκηση υδρολουτροθεραπευτηρίων – νομικό πλαίσιο – κανονισμοί, Αγγλικά – Ορολογία, Γερμανικά – Ορολογία.</p>
Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ	Πρακτική άσκηση

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ: ΕΙΔΙΚΟΣ ΛΟΥΤΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ – SPA

Α' ΕΞΑΜΗΝΟ	<p>Φυσικοί πόροι, Γεωθερμία – Τεκτονική Ηφαιστειότητα, Υδρογεωλογία και Γεωθερμία των θερμομεταλλικών πηγών, Χημεία ιαματικών θερμομεταλλικών και πόσιμων νερών, Αξιοποίηση και προστασία των ιαματικών πηγών, Περιβάλλον και Ποιότητα Ζωής – Περιβαλλοντικά προβλήματα, Περιβαλλοντική διαχείριση σε τουριστικές μονάδες, Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, Τεχνολογία σύγχρονων υδρολουτροθεραπευτηρίων και SPA, Παγκόσμια ανάπτυξη στον ιαματικό θεραπευτικό τουρισμό – SPA , Αγγλικά – Ορολογία, Γερμανικά – Ορολογία.</p>
Β' ΕΞΑΜΗΝΟ	<p>Ιστορία και αρχές της θαλασσοθεραπείας και ιαματικής υδρολουτροθεραπείας, Κλίμα – Ιατρική Βιοκλιματολογία, Φαρμακολογικές ιδιότητες των ιαματικών νερών και προϊόντων αυτών (βαθιάς θάλασσας κ.α.), Ιατρικές ειδικότητες και ιαματική θαλασσοθεραπεία, Φαρμακολογικές ιδιότητες των ιαματικών νερών και φυτικών προϊόντων βαθιάς θάλασσας</p>

	<p>κ.α., Ποσιθεραπεία ιαματικών μεταλλικών και φυσικών υδάτων, Μορφές υδρολουτροθεραπείας και είδη λούσεων, Σύνταξη προγράμματος υδροθεραπείας – θαλασσοθεραπείας, Υγιεινή υδρολουτροθεραπευτηρίων – θαλασσοθεραπευτηρίων και SPA, Πρώτες Βοήθειες, Αγγλικά – Ορολογία, Γερμανικά - Ορολογία.</p>
Γ' ΕΞΑΜΗΝΟ	<p>Φυσικοθεραπεία – Ηλεκτροθεραπεία – είδη λούσεων, Διαρρύθμιση και τεχνική χώρων και τμημάτων υδρολουτροθεραπείας, Αποκατάσταση – Κινησιολογία, Προληπτική Ιατρική – Αναζωογόνηση, Φάρμα ομορφιάς – SPA, Φυσική αγωγή – Γυμναστική - Περίπατοι υγείας, Ειδική διατροφή – Ψυχολογία, Τονωτική εκγύμναση προετοιμασίας αθλητών – Προπόνηση, Marketing θεραπευτικού τουρισμού, Διοίκηση υδρολουτροθεραπευτηρίων – Νομικό πλαίσιο – Κανονισμοί, Αγγλικά – Ορολογία, Γερμανικά - Ορολογία.</p>
Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ	<p>Πρακτική άσκηση</p>

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ: ΒΟΗΘΟΣ ΠΡΟΙΣΤΑΜΕΝΟΥ ΟΡΟΦΩΝ

Α' ΕΞΑΜΗΝΟ	<p>Λειτουργία και Οργάνωση Τμήματος Ορόφων , Οργάνωση Λινοθήκης-Πλυντηρίου, Μέθοδοι και Τεχνικές Καθαρισμού, Δομή και Λειτουργία Ξενοδοχειακών Μονάδων , Εφαρμογές Προγραμμάτων Η/Υ στο Τμήμα Ορόφων, Στοιχεία Ξενοδοχειακής Νομοθεσίας, Εισαγωγή στον Τουρισμό, Αγγλικά (Ορολογία).</p>
Β' ΕΞΑΜΗΝΟ	<p>Λειτουργία και Οργάνωση Τμήματος Ορόφων , Μέθοδοι και Τεχνικές Καθαρισμού, Οικολογική Διαχείριση Τμήματος Ορόφων, Δομή και Λειτουργία Ξενοδοχειακών Μονάδων , Ασφάλεια και Υγιεινή</p>

	<p>στους Χώρους Εργασίας, Εφαρμογές Προγραμμάτων Η/Υ στο Τμήμα Ορόφων, Εργασιακές Σχέσεις στο Τουρισμό, Εξυπηρέτηση Πελατών, Αγγλικά (Ορολογία).</p>
--	--

<http://www.greektourism2020.gr>

Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

➤ Α.Σ.Τ.Ε.

Πίνακας 6

Α' ΕΞΑΜΗΝΟ	<p>Εισαγωγή στον Τουρισμό Μαγειρική Εστιατοριακή τεχνική Υπηρεσία ορόφων Οικονομικά Μαθηματικά Αρχές Διοίκησης Αρχές Οικονομικής</p>
Β' ΕΞΑΜΗΝΟ	<p>Μαζική παραγωγή φαγητών Μπαρ - Ποτά - Οινολογία Εισαγωγή στους Η/Υ Διαχείριση τροφίμων και ποτών Στατιστική επιχειρήσεων Γενικές αρχές Λογιστικής</p>
Γ' ΕΞΑΜΗΝΟ	<p>Οργάνωση και λειτουργία επισιτιστικών μονάδων Υπηρεσία υποδοχής και κρατήσεων Τουριστική Οικονομία Αρχιτεκτονική - εξοπλισμός ξενοδοχείων Λογιστική εταιρειών Στοιχεία δικαίου Επιλογή ανάμεσα στα μαθήματα: Τουριστική Κοινωνιολογία Τουριστική Ψυχολογία</p>
Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ	<p>Τήρηση λογαριασμών πελατών, Μηχανοργάνωση ξενοδοχείων Τουριστική Γεωγραφία της Ελλάδας Εργασιακές σχέσεις Αγγλική Τουριστική Ορολογία</p>

	Δεύτερη ξένη γλώσσα (Τουριστική Ορολογία)
Ε' ΕΞΑΜΗΝΟ	Τουριστικό Μάρκετινγκ Χρηματοοικονομική Διοίκηση Ξενοδοχειακή Νομοθεσία Διοίκηση ξενοδοχειακών επιχειρήσεων Συντήρηση εγκαταστάσεων και εξοπλισμών ξενοδοχείων Διαπολιτισμική εκπαίδευση και επικοινωνία στον τουρισμό Επιλογή ανάμεσα στα μαθήματα: Έρευνα Τουριστικής Αγοράς Καταναλωτική Συμπεριφορά Τουρίστα
ΣΤ' ΕΞΑΜΗΝΟ	Επαγγελματικός Τουρισμός Προώθηση ξενοδοχειακού προϊόντος Ξενοδοχειακό λογισμικό Επιχειρηματικότητα στον τουρισμό Σεμινάριο τελειοφοίτων Ψυχαγωγία ξενοδοχείων Επιλογή ανάμεσα στα μαθήματα: Τουριστική Ανάπτυξη Τουριστική Πολιτική
Ζ' ΕΞΑΜΗΝΟ	Πτυχιακή εργασία Πρακτική άσκηση

<http://edu.klimaka.gr>

➤ Τ.Ε.Ι.

Πίνακας 7

Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων Τ.Ε.Ι. Κρήτης

Α' ΕΞΑΜΗΝΟ

	Τίτλος	Τ	Θε	Εργασ	Ασκ	Σύνολο
/α	Μαθήματος	όπος Μαθ.	ωρία	τήριο	ήσεις Πρά ξης	

			Ε	Ε	Ε	Ω	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Μ
	<u>Μικροοικονομική</u>	Μ ΓΥ										
	<u>Εισαγωγή στους Η/Υ</u>	Μ ΓΥ			2							
	<u>Εισαγωγή στον Τουρισμό</u>	Μ ΕΥ										
	<u>Στατιστική Επιχειρήσεων</u>	Μ ΓΥ										
	<u>Αστικό Δίκαιο</u>	Μ ΓΥ										
	<u>Catering I (Λειτουργία Επισιτιστικών Τμημάτων I)</u>	Μ ΕΥ			2							
	ΣΥΝΟΛΟ		4	2	4				2	0	0	

* Συντομογραφίες

- ΜΕΥ: Μάθημα Ειδικής Υποδομής
- ΜΕ: Μάθημα Ειδικότητας
- ΩΕ: Ωρες ανά Εβδομάδα

- ΦΕ: Φόρτος Εργασίας
- ΔΜ: Διδακτικές Μονάδες

Β' ΕΞΑΜΗΝΟ

/α	Τίτλος Μαθήματος	Τύπος Μαθ.	Θεωρία		Εργαστήριο		Ασκήσεις		Σύνολο		
			Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Μ
			Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Μ
	<u>Μακροοικονομική</u>	Μ ΓΥ									
	<u>Χρηματοοικονομική</u> <u>ή Λογιστική</u>	Μ ΓΥ									
	<u>Τουριστική</u> <u>Ψυχολογία</u>	Μ ΕΥ									
	<u>Catering II</u> <u>(Λειτουργία</u> <u>Επισιτιστικών</u> <u>Τμημάτων II)</u>	Μ ΕΥ			4					0	
	<u>Μάρκετινγκ</u>	Μ ΓΥ									

	<u>Μάνατζμεντ</u>	M ΓΥ									
	ΣΥΝΟΛΟ		3	9	6			3	9	0	

Γ' ΕΞΑΜΗΝΟ

/α	Τίτλος Μαθήματος	Τύπος Μαθ.	Θεωρία		Εργαστήριο		Ασκήσεις Πράξης		Σύνολο		
			Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Μ
			Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Μ
	<u>Τουριστική Οικονομία</u>	M ΕΥ									
	<u>Λογιστική Εταιριών</u>	M ΓΥ									
	<u>Λειτουργία Ορόφων</u>	M ΕΥ									
	<u>Χρηματοοικονομική Διοίκηση</u>	M ΓΥ									
	<u>Λειτουργία Υποδοχής</u>	M ΕΥ			2						

	<u>Εμπορικό Δίκαιο</u>	M										
	ΣΥΝΟΛΟ				2					3	9	0

Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ

/α	Τίτλος Μαθήματος	Τύπος Μαθ.	Θεωρία		Εργαστήριο		Ασκήσεις Πράξης		Σύνολο			
			Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Μ	
	<u>Τουριστική Νομοθεσία</u>	M EY									0	
	<u>Τιμολόγηση – Έλεγχος</u>	M EY										
	<u>Εργασιακές Σχέσεις</u>	M ΓΥ										
	<u>Τήρηση Λογαριασμών Πελατών</u>	M EY			5							
	<u>Τουριστική Γεωγραφία</u>	M EY									0	

	<u>Τουριστική Κοινωνιολογία</u>	M EY									
	ΣΥΝΟΛΟ		3	9	5				4	0	0

Ε' ΕΞΑΜΗΝΟ

/α	Τίτλος Μαθήματος	Τύπος Μαθ.	Θεωρία		Εργαστήριο		Ασκήσεις Πράξης		Σύνολο		
			E	E	E	E	E	E	E	E	M
	<u>Έρευνα Τουριστικής Αγοράς</u>	M EY									
	<u>Οργάνωση και Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων</u>	M E								1	
	<u>Μάρκετινγκ Τουριστικών Επιχειρήσεων</u>	M E									
	<u>Διοίκηση Ανθρώπινων Πόρων στον Τουρισμό</u>	M EY									

	Και Δύο από τα Παρακάτω Μαθήματα									
	<u>Τουριστική Ανάπτυξη και Σχεδιασμός</u>	M E								
	<u>Διαχείριση Ελεύθερου Χρόνου</u>	M E								
	<u>F & B Management</u>	M E								
	<u>Δειφορία - Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού</u>	M E								
	ΣΥΝΟΛΟ		3	9	0		1	1	4	0 0

ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΤ΄

/α	Τίτλος Μαθήματος	Τύπος Μαθ.	Θεωρία		Εργαστήριο		Ασκήσεις Πράξης		Σύνολο		
			E	E	E	E	E	E	E	M	
					0						
	<u>Αγγλική</u>	M			2						

	<u>Τουριστική Ορολογία</u>	E								1	
	<u>Τουριστική Πολιτική</u>	M E		2						2	
	<u>Συστήματα Κρατήσεων με Ηλεκτρικούς Υπολογιστές - CRS</u>	M E			2					1	
	Και Δύο από τα Παρακάτω Μαθήματα										
	<u>Επιχειρησιακές Επικοινωνίες στον Τουρισμό</u>	M E									
	<u>Ξενοδοχειακή Λογιστική</u>	M E									
	<u>Τουριστικό Μάρκετινγκ</u>	M E									
	<u>Ταξιδιωτικοί Οδηγοί</u>	M E									
	ΣΥΝΟΛΟ		4	2	4				2	0	0

ΕΞΑΜΗΝΟ Ζ'

/α	Τίτλος Μαθήματος	Τύπος Μαθ.	Θεωρία		Εργαστήριο		Ασκήσεις Πράξης		Σύνολο			
			Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Μ	
	<u>Σεμινάριο Τελειοφοίτων</u>	ΜΕ									0	
	<u>Τουριστική Διαφήμιση και Δημόσιες Σχέσεις</u>	ΜΕ		2							2	
	<u>Αεροπορικοί Ναύλοι – Έκδοση Εισιτηρίων</u>	ΜΕ			2	2					1	
	Και Δύο από τα Παρακάτω Μαθήματα											
	<u>Οργάνωση Συνεδρίων και Εκδηλώσεων</u>	ΜΕ										
	<u>Προγραμματισμός - Εκτέλεση Ταξιδιών</u>	ΜΕ										
	<u>Αγροτουρισμός</u>	Μ										

		E								
	<u>Τουριστική Ορολογία (Γαλλική, Γερμανική, Ιταλική)</u>	M E			2	2				
	ΣΥΝΟΛΟ				4	4			3	9 0

ΕΞΑΜΗΝΟ Η΄

Πρακτική Άσκηση – Πτυχιακή Εργασία

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑΣ

A. Υποχρεωτικά

1. Οργάνωση και Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων
2. Μάρκετινγκ Τουριστικών Επιχειρήσεων
3. Συστήματα Κρατήσεων με H/Y –CRS
4. Σεμινάριο Τελειοφοίτων
5. Τουριστική Διαφήμιση και Δημόσιες Σχέσεις
6. Αεροπορικοί Ναύλοι – Έκδοση Εισιτηρίων
7. Αγγλική Τουριστική Ορολογία
8. Τουριστική Πολιτική

B. Κατ’ επιλογή Υποχρεωτικά (από τα 12 μαθήματα 6)

1. Τουριστική Ανάπτυξη και Σχεδιασμός

2. Διαχείριση Ελεύθερου Χρόνου
3. F & B Management
4. Αγροτουρισμός
5. Οργάνωση Συνεδρίων και Εκδηλώσεων
6. Προγραμματισμός – Εκτέλεση Ταξιδιών
7. Αειφορία – Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού
8. Τουριστική Ορολογία (Γαλλική, Γερμανική, Ιταλική)
9. Επιχειρησιακές Επικοινωνίες στον Τουρισμό
10. Ξενοδοχειακή Λογιστική
11. Τουριστικό Μάρκετινγκ
12. Ταξιδιωτικοί Οδηγοί

Οι σπουδαστές του Τμήματος Τουριστικών Επιχειρήσεων μπορούν να αποκτήσουν ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ ΓΝΩΣΗΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ, με βάση το Προεδρικό Διάταγμα 44/2005. Η Βεβαίωση απαιτεί την επιτυχή παρακολούθηση των παρακάτω προαιρετικών μαθημάτων

1. Πληροφορική και Νέες Τεχνολογίες στη Γεωργία (2 ώρες Θεωρία - Τμήμα ΦΠ ΘΕΚΑ)
2. Πληροφοριακά Συστήματα στην Κοινωνική Εργασία (2 ώρες Θεωρία - Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας)
3. Εφαρμογές Βάσεων Δεδομένων και Διαδικτύου (2 ώρες Εργαστήριο - Τμήμα ΦΠ- ΘΕΚΑ)

<http://www.tour.teicrete.gr>

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Πίνακας 8

Α' εξάμηνο

Οικονομική του Τουρισμού
Κοινωνιολογία του Τουρισμού
Ανθρωπολογία του Τουρισμού
Τουριστική Ανάπτυξη και Τουριστική Πολιτική
Ποσοτικές Μέθοδοι
Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών – Χαρτογραφία
Γεωγραφία του Τουρισμού
Τουρισμός και Περιβάλλον

Β' εξάμηνο

Σχεδιασμός στον Τουρισμό και Κατάρτιση σχεδίου Τουριστικής Ανάπτυξης
Οργάνωση και Διοίκηση του Τουρισμού και των Τουριστικών Επιχειρήσεων και Διαχείριση Ανθρωπίνων Πόρων στον Τουριστικό Τομέα
Μεθοδολογία των Κοινωνικών Επιστημών
Εφαρμογές Πληροφοριακών Συστημάτων στη Διοίκηση Τουρισμού και Τουριστικών Επιχειρήσεων
Χρηματοδότηση Τουρισμού και Οικονομική των Τουριστικών Επιχειρήσεων
Τουριστικό Μάρκετινγκ
Περιφερειακή – Τοπική Ανάπτυξη και Τουρισμός
Τουρισμός και Πολιτισμός

Γ' εξάμηνο

Διπλωματική Εργασία

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Στο Πανεπιστήμιο Πειραιά

Πίνακας 9

Α' εξάμηνο

Αρχές Τουρισμού και Τουριστική Πολιτική
Διοίκηση Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων Ι
Διοίκηση Ταξιδιωτικών και Μεταφορικών Επιχειρήσεων
Μάρκετινγκ Τουριστικών Επιχειρήσεων
Διοικητική Λογιστική και Χρηματοοικονομική Επιχειρήσεων

Β' εξάμηνο

Επιχειρηματικότητα και Στρατηγική στις Τουριστικές Επιχειρήσεις
Διοίκηση Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων ΙΙ
Λειτουργία Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων
Οργανωσιακή Συμπεριφορά και Διοίκηση Προσωπικού στις Τουριστικές Επιχειρήσεις
Νέες τεχνολογίες στον Τουρισμό
Οικονομοτεχνικές Μελέτες στον Τουρισμό
Σεμινάριο

Γ' εξάμηνο

Διπλωματική Εργασία

Πρόγραμμα Σπουδών Μεταπτυχιακών Σπουδών Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου

Πίνακας 10

Α' έτος

Γενικές Αρχές Μάνατζμεντ, Τουριστική Νομοθεσία και Οργάνωση Εργοδοτικών και Συλλογικών Φορέων

Τουριστικός Τομέας

Β' έτος

Διοίκηση Τουρισμού και Τουριστικών Επιχειρήσεων

Τουριστικό Μάρκετινγκ Φορέων, Οργανώσεων και Επιχειρήσεων

Διπλωματική Εργασία

Πρόγραμμα Σπουδών Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθήνας

Πίνακας 11

Α' εξάμηνο

Ποσοτικές μέθοδοι για λήψη επιχειρηματικές αποφάσεων
--

Οργάνωση και Διοίκηση Υπηρεσιών

Χρηματοοικονομική και Διοικητική Λογιστική
--

Β' εξάμηνο

Διοίκηση Μάρκετινγκ

Πληροφοριακά Συστήματα Διοίκησης

Χρηματοοικονομική Διοίκηση

Γ' εξάμηνο

Στρατηγικός Σχεδιασμός Μάρκετινγκ Υπηρεσιών
Επιχειρησιακή Πολιτική και Στρατηγική
Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων

Δ' εξάμηνο

Τουριστικό Δίκαιο
Ασφαλιστικό Δίκαιο
Μάρκετινγκ Τουριστικών Υπηρεσιών
Διοίκηση Ανθρώπινων Πόρων – Διαχείριση Συγκρούσεων
Ηλεκτρονικό Επιχειρείν
Οικονομικό Περιβάλλον της Επιχείρησης
Μέθοδοι Έρευνας Αγοράς

